

Journal of Penal Law and Criminology

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi

Volume / Cilt: 7 Issue / Sayı: 1 Year / Yıl: 2019

ISSN: 2148-6646 / E-ISSN: 2602-3911

EDITORIAL-ADVISORY BOARD / EDİTÖRYAL-DANIŞMA KURULU

- Prof. Dr. Adem SÖZÜER, Istanbul University (Istanbul, TURKEY)
Prof. Dr. Dr. h. c. Walter GROPP, Giessen University (Giessen, GERMANY)
Prof. Dr. Dr. h. c. Philip KUNIG, Berlin Freie University (Berlin, GERMANY)
Prof. Dr. h. c. Manuel Cancio MELIA, Autonoma University (Madrid, SPAIN)
Prof. Dr. Dr. h. c. Bahri ÖZTÜRK, Istanbul Kültür University (Istanbul, TURKEY)
Prof. Dr. Gordana BUŽAROVSKA, Iustunianus Primus, Ss. Cyril and Methodius University (Skopje, MACEDONIA)
Prof. Dr. Manuel EISNER, Cambridge University (Cambridge, ENGLAND)
Prof. Dr. Luigi FOFFANI, Modena University (Modena, ITALY)
Prof. Dr. Ahmet GÖKÇEN, Marmara University (Istanbul, TURKEY)
Prof. Dr. Mahmut KOCA, Istanbul Şehir University (Istanbul, TURKEY)
Prof. Dr. Rick LAWSON, Leiden University (Leiden, NETHERLAND)
Prof. Dr. İzzet ÖZGENÇ, Gazi University (Ankara, TURKEY)
Prof. Dr. Vincenzo PACILLO, Modena University (Modena, ITALY)
Prof. Dr. Cumhur ŞAHİN, Gazi University (Ankara, TURKEY)
Prof. Dr. Stephen C. THAMAN, Saint Louis University (St. Louis, UNITED STATES)
Prof. Dr. Ali Kemal YILDIZ, Turkish-German University (Istanbul, TURKEY)
Prof. Dr. Liane WÖRNER, Giessen University, (Konstanz, GERMANY)
Prof. Dr. Krisztina KARSAI, Szeged Univeristy, (Szeged, HUNGARY)
Assoc. Prof. / Doç. Dr. Filatova Mariya ALEKSEEVNA, Lomonosov Moscow State University (Moscow, RUSSIA)
Assoc. Prof. / Doç. Dr. Amila FERHATOVIĆ, Sarajevo University (Sarajevo, BOSNIA AND HERZEGOVINA)
Assoc. Prof. / Doç. Dr. Anna-Maria GETOŞ KALAC, Zagreb University (Zagreb, CROATIA)
Assoc. Prof. / Doç. Dr. Kuzma KICHIK, Lomonosov Moscow State University (Moscow, RUSSIA)
Assoc. Prof. / Doç. Dr. Pinar ÖLÇER, Leiden University (Leiden, NETHERLAND)
Assoc. Prof. / Doç. Dr. Andra-Roxana TRANDAFIR, Bucharest University (Bucharest, ROMANIA)
Dr. Nikolaos LIVOS, Athens University (Athens, GREECE)

EDITORIAL MANAGEMENT / DERGİ YAZI KURULU

Editor in Chief / Baş Editör

Prof. Dr. Adem SÖZÜER, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)

Co-editors / Yardımcı Editörler

- Prof. Dr. Abdullah Coşkun YORULMAZ, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)
Asst. Prof. / Dr. Öğr. Üyesi Selman DURSUN, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)
Asst. Prof. / Dr. Öğr. Üyesi Serdar TALAS, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)
Asst. Prof. / Dr. Öğr. Üyesi Mehmet MADEN, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)
Asst. Prof. / Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Batuhan BAYTAZ, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)
Asst. Prof. / Dr. Öğr. Üyesi İTir TARI CÖMERT, Fatih Sultan Mehmet Vakif University, (Istanbul, TURKEY)
Asst. Prof. / Dr. Öğr. Üyesi R. Murat ÖNOK, Koç University, (Istanbul, TURKEY)
Res. Asst. / Araş. Gör. Rahime ERBAŞ, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)
Res. Asst. / Araş. Gör. Büşra Demiral BAKIRMAN, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)

Managing Editors / Yönetici Editörler

- Res. Asst. / Araş. Gör. Havva Begüm TOKGÖZ, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)
Res. Asst. / Araş. Gör. Cafer Erdem UMUDUM, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)

Language Editor / Dil Editörü

- Dorian Gordon BATES, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)
Alan James NEWSON, Istanbul University, (Istanbul, TURKEY)

Statistics Editor / İstatistik Editörü

- Asst. Prof. / Dr. Öğr. Üyesi Tuba TOPÇUOĞLU, Istanbul University, Istanbul, TURKEY

Papers and the opinions in the Journal are the responsibility of the authors.

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.

This is a scholarly, peer-reviewed, open-access journal published biannually in June and December.

Haziran ve Aralık aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.

Owner / Sahibi

Istanbul Üniversitesi / Istanbul University

Representative of Owner / Yayın Sahibi Temsilcisi

Prof. Dr. Adem SÖZÜER, Director of Istanbul University Faculty of Law,
Criminal Law and Criminology Research and Practice Center
Istanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji
Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Prof. Dr. Adem SÖZÜER

Director / Sorumlu Müdür

Dr. Öğr. Üyesi Serdar TALAS

Correspondence Address / Yazışma Adresi

Istanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi
34116 Beyazıt, Fatih - İstanbul, Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 440 01 05 Faks / Fax: +90 (212) 512 41 35
E-mail: jplc@istanbul.edu.tr
http://jplc.istanbul.edu.tr

Publishing Company / Yayıncı Kuruluş

Istanbul University Press / Istanbul Üniversitesi Yayınevi
Istanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü,
34452 Beyazıt, Fatih / İstanbul - Türkiye
Telefon / Phone: +90 (212) 440 00 00

Printed in / Baskı

İlbey Matbaa Kağıt Reklam Org. Müc. San. Tic. Ltd. Şti.
2. Matbaacilar Sitesi 3NB 3 Topkapı / Zeytinburnu,
Istanbul - Turkey
www.ilbeymatbaa.com.tr
Sertifika No: 17845

Journal of Penal Law and Criminology is covered in;

Web of Science Core Collection, Emerging Sources Citation Index (ESCI)
TUBITAK-ULAKBİM's TR Index

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi aşağıdaki indekslerde yer almaktadır;

Web of Science Core Collection, Emerging Sources Citation Index (ESCI)
TUBITAK-ULAKBİM TR Dizin

Copyright ©

All rights reserved. No part of this publication may be copied, reproduced or distributed, in any form or by any means, without the prior written permission of the Istanbul University Faculty of Law, Criminal Law and Criminology Research and Practice Center. The views and opinions expressed herein are those of the individual authors and do not necessarily reflect those of the Publisher. The Publisher, Istanbul University Faculty of Law, Criminal Law and Criminology Research and Practice Center cannot be held responsible for errors or any consequences arising from the use of information contained in this journal.

Tüm hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin yazılı izni olmadan, fotokopi yoluyla veya elektronik, mekanik ve sair suretlerle kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz, kayda alınamaz. Bu dergide yayınlanan yazılarda ileri sürölen görüşler yazarlara aittir. Merkez söz konusu görüşlerden dolayı sorumluluk kabul etmez.

Journal of Penal Law and Criminology

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi

Volume / Cilt: 7 Issue / Sayı: 1 Year / Yıl: 2019

ISSN: 2148-6646 / E-ISSN: 2602-3911

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Homicide Trends in Turkey: A Review of Publicly Available Data / Türkiye’de Öldürme Eğilimleri: Kamuya Açık Verilerin bir Değerlendirmesi Galma AKDENİZ	1-25
Drivers to Violent Extremism in South Eastern Europe – the North Macedonian Context / Güney Doğu Avrupa’da Şiddet İçeren Aşırılığa İten Güçler – Kuzey Makedonya Bağlamı Besir ARİFİ	27-51
Partial Memory: Another Reason for using Large Lineups? / Kısmi Hafıza: Kapsamlı Yüzleştirmeye Başvurulması için Bir Başka Neden mi? Avraham LEVI	53-65
Gıda Ceza Hukukunun Bazı Temel Kavramları ve Genel Yapısı Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme / A Comparative Examination of Some Basic Concepts and General Structure of Food Criminal Law Mehmet MADEN	67-102
Onarıcı Adalet Pratiklerinde Mağdur-Fail Karşılılaşması: Duygusal Temsiller karşısında Hakiki Duygulanımlar / Victim-Offender Encounters in Restorative Justice Practices: Emotional Representations versus Genuine Affects Boran Ali MERCAN	103-125

Dear Readers,

The aim of the Journal of Penal Law and Criminology which has been indexed in the Web of Science for the past four issues, is to develop its content to contribute to academia and this latest issue is no different. To institutionalize the publication process, the article submission, editing, and referee phases have continued to be conducted using the ScholarOne system. Therewith, the Journal of Penal Law and Criminology, already having competent national referees, has had the opportunity to include international referees in its process, thereby fortifying the academic standing of the journal.

In this issue, Galma Akdeniz, has examined the concept of “Homicide Trends in Turkey: A Review of Publicly Available Data” which discusses and compares homicide related statistics from official sources in Turkey, in an attempt to identify trends in homicides. Up until now, no study has looked at national homicide trends by triangulating different data sources.

Avraham Levi’s article in this issue suggests that witnesses in 6-person lineups achieve more identifications by discounting lineup members and selecting from the remaining.

Boran Ali Mercan has written about victim-offender encounters in restorative justice practices and emotional representations versus genuine affects. Analyzing from a psychosocial criminological perspective, his paper offers a conceptual distinction between emotion and affect, and further argues that emotion refers to symbolic bodily–linguistic signifiers being adaptable and consciously manipulable according to social contexts, whilst affect indicates an energy or intensities experienced unconsciously and not being symbolized.

As one of the authors included in this issue, Besa Arifi delivers her article on Drivers to Violent Extremism in South Eastern Europe – the North Macedonian Context. This is significant because the Balkans are usually unjustly overlooked when discussing terrorism and violent extremism in the world today. Although not a region where many terrorist incidents occur, the Balkans are the main ‘suppliers’ of Foreign Terrorist Fighters (FTFs) who fight in the Middle East. International statistics rank Kosovo, Bosnia and Herzegovina and Albania as the biggest sources of FTFs per capita of state population.

In Mehmet Maden’s contribution, he delivers a comparative examination of some basic concepts and general structure of the criminal law relating to food.

During the course of this past year, our Center has co-operated with the Turkish Court of Cassation (Yargıtay), in organizing the 14th Turkish Criminal Law Days, held in Istanbul between 14 – 16 June 2019. This year’s focus for the Criminal Law Days event was crimes against sexual integrity. This year the event was dedicated to our beloved colleague, Prof. Dr. İbrahim DÜLGER, who passed away at a young age. On another note, I would like to inform you that next year we will hold the 15th Turkish Criminal Law Days as an international academic event.

This theme was discussed not only by a remarkable amount of Turkish academics from different universities, also members of the Court of Cassation, judges and prosecutors. Following the Criminal Law Days, our Center looks forward to our upcoming international events. The first of those will be the 7th edition of the International Human Rights ‘Law on the Bosphorus’ Summer School, with the

collaboration of Leiden Law School of Leiden University, which will take place in August at Istanbul University. Furthermore, between the 7th and 11th of July, the fourth occurrence of the tripartite comparative criminal law seminar between Turkey, Germany and Hungary on democracy and criminal law will be held in Konstanz, Germany.

Another landmark event of our instituting is the International Crime and Punishment Film Festival, launched in 2011 under the over-arching theme of Justice for All, will be held for the ninth time in Istanbul between 22 – 28 November 2019. The chosen theme for this year Justice in the Virtual World. The virtual world emerging from the Internet has had a massive and direct impact on all aspects of economic, social and cultural life, completing and/or displacing pre-Internet forms of human social and business interactions. As the virtual environment and the connectivity it brings with it grows, so do the opportunities for human advancement. Meanwhile, from a legal standpoint, the virtual domain presents formidable challenges, confronting national, international and transnational regulators with the most complex of questions, not only as to how to legally manage the digital world and its connection to the physical realm, but also as to how to manage and enforce choices which are made in that regard, at the same time as keeping up with the rapid pace of technological development.

The Journal of Penal Law and Criminology has evolved into a journal in which English language contributions are dominant. Particularly through its name, its purpose has been to expand, develop, and maintain academic relations with peers in different countries and to solidify the Journal of Penal Law and Criminology's position as a journal published in Turkey but with an international reputation. Thus, in line with the stated publishing policy of our journal, as the editorial board, we hope that publishing in Turkey in English will have a positive effect on the international reputation of Turkish journals. Hoping that this issue provides a valuable contribution and benefit to our readers, we present it to you with appreciation and with many thanks to all contributors.

Prof. Dr. Adem SÖZÜER
Istanbul University Faculty of Law
Director of Criminal Law and Criminology Research and Application Center
Editor-in-Chief

Homicide Trends in Turkey: A Review of Publicly Available Data

Türkiye’de Öldürme Eğilimleri: Kamuya Açık Verilerin bir Değerlendirmesi

Galma AKDENİZ¹

¹Asst. Prof., İstanbul Bilgi University, Faculty of Law, İstanbul, Turkey

ORCID: G.A. 0000-0002-7255-8260

ABSTRACT

In this paper, homicide related statistics from official sources in Turkey have been compared, in an attempt to identify trends in homicides. Up until now no study has looked at national homicide trends by triangulating different data sources. Data has been extracted from a variety of sources, covering data from agencies from every step of the criminal justice process: Cause of death data, police, prosecution and adjudication data, and prison data. Time period covered included the last 20 years, however due to the lack of availability the time range was different for different types of data. It was found that all those types of data suffer from some limitations, and that it is very difficult to compare data from different sources. In particular, it was found that changes in what is counted and how, made it hard to identify trends over longer periods of time. Further, it was found that administrative decisions that determine how data are collected complicate interpretation and reduce the validity of data. Counting units are inconsistent across different sources making cross-checking problematic. Finally human error in data entry was found to reduce data reliability. Despite these drawbacks, an attempt is made to identify potential trends.

Keywords: Homicide, crime data, murder

ÖZ

Bu makalede Türkiye’de öldürme suçu konusunda eğilimleri tespit etmek amacıyla, çeşitli resmi kaynaklardan erişilebilen istatistikler karşılaştırılmıştır. Şimdiye dek öldürme suçu konusunda ulusal seviyede istatistikleri bu şekilde karşılaştıran bir çalışma yapılmamıştır. Veritabanı oluşturmak için, ceza adaleti sürecinin tüm adımlarını temsil eden kurumların verileri derlenmiştir: Ölüm nedeni istatistikleri, polis istatistikleri, savcılık ve yargılama istatistikleri, ve cezaevi istatistikleri. Veritabanına dahil edilen veriler son 20 seneyi kapsamaktadır. Fakat veri erişilebilirliği kurumdan kuruma değişiklik gösterdiğinden dolayı, verilerin kapsadığı dönem tüm veriler için aynı değildir. Değerlendirmede tüm bu farklı veri çeşitlerinin bir takım eksiklikleri olduğu ve farklı kaynaktan elde edilen verilerin karşılaştırılmasının çok zor olduğu tespit edilmiştir. Özellikle, sayılan ünitelerdeki ve sayma yönetmelerindeki değişiklikler ortaya çıkan zaman serilerinin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Verilerin nasıl toplanacağını belirleyen idari kararlar verilerin geçerliliğini düşürmektedir. Kurumdan kuruma sayılma ünitelerinin farklılık göstermesi karşılıklı veri kontrolünü zorlaştırmaktadır. Son olarak da insan hataları verilerin geçerliliğini düşürmektedir. Tüm bu dezavantajlara rağmen, veriler karşılaştırılarak öldürme konusunda ortak eğilimler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öldürme, suç verileri, cinayet

Submitted: 26.02.2019 • **Revision Requested:** 21.03.2019 • **Last Revision Received:** 21.03.2019 • **Accepted:** 27.03.2019

Published Online: 11.04.2019

Corresponding author: Galma Akdeniz, E-mail: galma.akdeniz@bilgi.edu.tr

Citation: Akdeniz G, ‘Homicide Trends in Turkey: A Review of Publicly Available Data’ (2019) 7(1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 1.

1. Introduction

Killing another person is considered to be one of the most serious crimes, drawing interest from both the public and researchers. The fact that data on homicide are usually more available, and of better quality than data for other types of offences¹ allows it to be studied with more confidence than other types of crime. Furthermore, homicide rates have been called by the UN Economic and Social Council "...the single most reliable crime indicator" (2017: 4), meaning that interest in homicide goes beyond interest in a single type of crime – it can be taken as a general indicator of levels of violence.

In this study the aim is twofold. On the one hand it is to explore different types of homicide data that are available for Turkey, and provide an overview of their scopes, and relative advantages and disadvantages. On the other hand, it is to identify homicide trends in Turkey, as no such overview has been published yet, leaving a major gap in our understanding of crime in the third most populous country in Europe.

Empirical research on homicide in Turkey consists mostly of studies with forensic focus. These are mostly studies with a relatively narrow scope, and there are no comprehensive studies exploring trends on a national level. Most focus on only a particular subtype of homicide, such as filicide,² parricide,³ homicide-suicide,⁴ robbery-related homicide,⁵ elderly homicide,⁶ blood feuds⁷, or honour killings.⁸ The

- 1 Gary LaFree and Kriss A Drass, 'Counting Crime Booms Among Nations: Evidence for Homicide Victimization Rates, 1956 to 1998' (2002) 40(4) *Criminology* 769; Paul Smit and Rinke R de Jong and Catrien CJH Bijleveld, 'Homicide Data in Europe: Definitions, Sources, and Statistics' in Marieke CA Liem and William Alex Pridemore (eds) *Handbook of European Homicide Research* (Springer 2012).
- 2 Mustafa Karakuş and others, 'Filicide Cases in Turkey, 1995-2000' (2003) 44(5) *Croatian Medical Journal* 592.
- 3 Ümit Naci Gündoğmuş and Ümit Biçer and Başar Çolak, 'Kocaeli'nde Ebeveyn Öldürmeler' (2000) 5(3) *Adli Tıp Bülteni* 236.
- 4 Ramazan Akçan and others, 'Cinayet-kompleks İntihar: İkili Ölümün Nadir Bir Alt Tipi' (2016) 43(2) *Dicle Tıp Dergisi* 367; Kamil Hakan Doğan and others, 'Homicide-Suicide in Konya, Turkey Between 2000 and 2007' (2010) 55(1) *Journal of Forensic Sciences* 110; Mustafa Burak Sayhan and others, 'Öldürme Ardından Özkıyım: Olgu Sunumu ve Literatürün Gözden Geçirilmesi' (2011) 12 *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi* 312.
- 5 Mehmet Sunay Yavuz and others, 'Robbery-Related Homicides of Taxi Drivers in Three Big Cities of Turkey Between 1996 and 2006' (2010) 27(1) *Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 59.
- 6 Özlem Erel and Serpil Aydın-Demirağ and Ufuk Katkıcı, 'Homicide and Suicide in the Elderly: Data From Aydın' (2011) 14(4) *Turkish Journal of Geriatrics* 306.
- 7 Tülin Gülşen İçli, 'Blood Feud in Turkey: A Sociological Analysis' (1994) 34(1) *The British Journal of Criminology* 69.
- 8 Recep Doğan, 'The Profiles of Victims, Perpetrators, and Unfounded Beliefs in Honor Killings in Turkey' (2014) *Homicide Studies* 18(4) 389; Cem Zeren and Esra Kiriktir and Muhammet Mustafa Arslan, 'Evlilikte Töre Etkisi Sonucu İkili Ölüm' (2012) 39(2) *Dicle Tıp Dergisi* 306.

majority also further limit the cases included into the study to just one city, such as Istanbul,⁹ Kocaeli,¹⁰ Kahramanmaraş,¹¹ Aydın,¹² Konya,¹³ or Adana.¹⁴

One of the difficulties associated with studying homicide, as is with studying any other type of crime, is that one must settle on a particular definition, and then be able to access data that satisfies it. Legal definitions of homicide vary from country to country,¹⁵ depending on their laws and legal traditions, but the common requirement is that a person is killed, there has been at least some presence of intention, that the offender was a human, and the killing was unlawful.¹⁶ Non-intentional killing, resulting in death, may be similar to a homicide in terms of its consequence for the victim, but it is dissimilar in the terms of the intent, which is commonly a crucial part of the homicide definition.¹⁷ Each country uses its own definition in the collection of the data, but even within a country, different agencies that collect data may be using different definitions. In Turkey homicide is defined by articles 81, 82 and 83 of Turkish Criminal Code (2004): Article 81 defines intentional killing as an offence, Article 82 defines aggravating circumstances, and Article 83 defines killing by omission.

Commonly, homicide is studied using medical and criminal justice system data.¹⁸ Medical data (also called “cause of death” data) are usually aggregated into vital statistics that are commonly publicly available both nationally, as well as internationally through the World Health Organisation’s (WHO) database. Criminal justice system data are much more varied, and include data collected by the law enforcement, judicial, and correctional agencies. There is great variability in collection and publication of such data across different countries.¹⁹

9 AYTEKİN GELERİ and MESUT DEMİRBİLEK, ‘Crime Victimization: A Study Into the Profile of Homicide Victims in Istanbul’ (2006) 8(1) International Journal of Police Science and Management 33.

10 GÜNDOĞMUŞ and BIÇER and ÇOLAK (n 3).

11 ZERRİN ERKOL and others, ‘Kahramanmaraş’ta Meydana Gelen Ateşli Silah Yaralanmasına Bağlı Ölümler’ (2011) 25(1) Adli Tıp Dergisi 1.

12 EREL and AYDIN-DEMİRĞAĞ and KATKICI (n 6).

13 DOĞAN and others (n 4).

14 AHMET HİLAL and others, ‘Homicide in Adana, Turkey: A 5-year review’ (2005) 26(2) The American Journal of Forensic Medicine and Pathology 141.

15 ENRICO BISOGNO and JENNA DAWSON-FABER and MICHAEL JANDL, ‘The International Classification of Crime for Statistical Purposes: A New Instrument to Improve Comparative Criminological Perspective’ (2015) 12(5) European Journal of Criminology 535.

16 SMIT and de JONG and BIJLEVELD (n 1).

17 Ibid.

18 Ibid.

19 MARCELLO F. AEBI and others, *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2014* (5th edition European Institute for Crime Prevention and Control 2014).

This study will provide a review of all publicly available data related to homicide for Turkey. This will include cause of death data, police data, judicial data (prosecution, conviction, and sentencing data), and prison data. Each source will be described in detail, along with coverage and meta-data information. Problems with each type of data will be discussed, and finally observable trends will be discussed.

2. Data and Findings

2.1. Cause of Death Data

Türkiye İstatistik Kurumu (Turkish Statistical Institute, TÜİK) collects cause of death data, and shares it with Eurostat and WHO. Those statistics are accessible through TÜİK,²⁰ Eurostat²¹, and WHO²² databases, for years 1999-2016, 2011-2015 and 1983-(1984-1986)-2013, respectively. Statistics obtained from the three databases are identical for years available. Figure 1 shows WHO data for 1983-2008 (ICD 8), and TÜİK data for 2009-2016 (ICD 10).

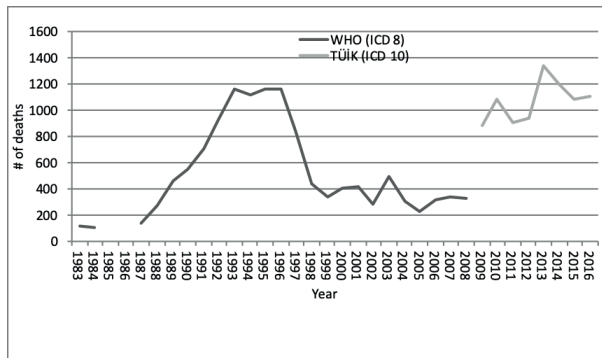

Figure 1. Number of deaths classified as homicide - WHO and TÜİK data (1983-2016).

A steep increase in the number of deaths classified as homicides is observable until mid-1990s, followed by a sharp drop during 1998. Numbers remained relatively stable until the increase again in 2009, peaking in 2013. The 2009 and 2013 increases are likely caused by changes in the data collection methodology.

Prior to 2009, the collection of cause of death statistics was not standardized in

20 TÜİK, 'Ölüm Nedeni İstatistikleri' <www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1083> accessed 4 December 2018.

21 Eurostat, 'Database: Cause of Death' <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/health/causes-death/data/database>> accessed 4 December 2018; Annual causes of death statistics are available from Causes of death - deaths by country of residence and occurrence[hlt_h_cd_ar0] table, (ICD 10 X85-Y09_Y871 code)

22 World Health Organisation, 'WHO CoDQLCause of Death Query Online' <http://apps.who.int/healthinfo/statistics/mortality/causeofdeath_query/start.php> accessed 4 December 2018.

Turkey. Rural areas were not consistently included, the extent of the coverage is unclear, and data were collected and aggregated manually.²³ For these reasons pre 2009 statistics should be treated as incomplete and unreliable, and observable fluctuations in the data likely have little to do with any actual trends in homicide.

Furthermore, up until 2008, ICD 8 was used in Turkey for cause of death classification. In annual statistics (as well as those submitted to WHO) this translated into aggregated statistics for 150 categories of causes of death. Cause category A148, which was used for reporting homicide until 2008, aggregates data for Homicide (“Homicide and injury purposefully inflicted by other persons”, causes E960-E969) and Legal Intervention (causes E970-E978) categories into a single statistic.²⁴

In 2009 International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision (ICD 10) became the standard in Turkey.²⁵ With the introduction of the new classification, trainings for physicians were organised as well, aiming to improve data collection, which likely had a positive effect on the quality of data.²⁶

ICD 10 defines homicide as “[death due to] injuries inflicted by another person with intent to injure or kill, by any means”.²⁷ ICD 10 specifically excludes legal intervention from homicide category. TÜİK provides aggregated statistics for deaths caused by homicide and assault, including ICD 10 codes X85 through to Y09.²⁸ Homicide definition in ICD 10 is more exclusive than that in ICD 8 (due to exclusion of “Legal intervention” cases), and thus one should expect to see a drop in the number of homicides in 2009, rather than the observable increase. Research indicates that the introduction of ICD 10 nomenclature in Turkey, which was followed by extensive training for doctors, improved the quality of data collection. For example it was found that the variety of causes of death identified in death certificates increased by 60%²⁹ following the adoption of ICD 10 and relevant trainings, indicating that “catch

23 TÜİK, *Resmi İstatistik Programı 2017-2021* (Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası 2017) 50.

24 World Health Organisation, ‘WHO Mortality Data Base Documentation’ (1 October 2017 update, World Health Organization: Department of Information, Evidence and Research 2017) <www.who.int/healthinfo/statistics/documentation.zip?ua=1> accessed 4 December 2018.

25 Tanzer Korkmaz and Burçin Balaban, ‘Ölüm Raporlarında Belirtilen Ölüm Nedenlerinin Kendi Aralarında ve ICD Kodlarıyla Uyumunun Değerlendirilmesi’ (2014) 52(2) Medical Bulletin of Haseki/Haseki Tıp Bülteni 103.

26 Pınar Okyay and others, ‘Adnan Menderes Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi 2008-2009 yılı Ölüm Nedenleri İstatistiklerinde Değişim: Bir Müdahale çalışması’ (2011) 12(1) ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi 1.

27 World Health Organisation, ‘International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision 8’ (2010) <<http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2010/en>> accessed 4 December 2018.

28 Separate statistics for all subcodes are available from WHO website, and using its on-line database query, statistics for codes identical to those used by TÜİK can be generated. World Health Organisation (n 22).

29 Okyay and others (n 26).

all” categories were used less and cause of death was entered with more specificity. With this, it is possible that identification of homicide as the cause of death increased as well, which would explain the observable increase in homicides.

Increase in 2013 is likely related to the change in how death certificates are generated, which was introduced that year. In 2013, on-line browser based Electronic Death Notification System (EDNS), managed by *Sağlık Bakanlığı* (Ministry of Health - MOH), was introduced, and it has since been used to generate and submit death certificates for all deaths regardless of the setting.³⁰ Data are then passed on to TÜİK for analysis. Cause of death is determined and entered into the EDNS using a standardised procedure. If non-natural cause of death becomes evident during the post mortem examination, doctor conducting the examination is obliged to report this to the legal authorities for medical-legal postmortem. In cases of suspected homicide, autopsy is mandatory,³¹ and the cause of death is determined only after the autopsy is completed. In the meantime “under investigation” is entered into death certificate, which should be updated once the cause of death is determined. Section H of the on-line system is equivalent to the International Form of Medical Certificate of Cause of Death, and doctors can complete it in free hand, or by using a drop down menu with ICD 10 categories,³² making it easier for doctors to enter different cause of death categories. Introduction of this new methodology for issuing death certificates, which simultaneously has become a new data collection method, must have had an effect on data reliability, scope, and quality.

When it comes to death related statistics, it is evident that it is hard to evaluate the reliability of statistics generated. While cause of death data have been used extensively in homicide research, especially for cross-national comparisons,³³ problems with using this type of data as indicator of homicide rates has also been discussed.³⁴ In

30 Mustafa Talip Şener and Çağrı Kara, ‘Adli Nitelikli Ölümlerin Belirlenmesi ve İzlenecek Yol’ (2014) 24(ek 2) Genel Tıp Dergisi 58; TÜİK (n 23) 60.

31 Sermet Koç and Muhammet Can, ‘Ölüm Kavramı ve Ölü Muayenesi’ (2009) 22 Klinik Gelişim Dergisi 11.

32 Sağlık Bakanlığı, ‘Ölüm Kaydı Bildirim Sistemi: Kullanım Kılavuzu’ <obs.gov.tr/yardim/OBS_KILAVUZ/OBS_GIRIS.htm> accessed 4 December 2018).

33 Don Soo Chon, ‘Medical Resources and National Homicide Rates: A Cross-National Assessment’ (2010) 34(1) International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice 97; Julio H Cole and Andres Marroquin Gramajo, ‘Homicide Rates in a Cross-Section of Countries: Evidence and Interpretations’ (2009) 35(4) Population and Development Review 749; Marieke CA Liem and William Alex Pridemore (eds), *Handbook of European Homicide Research: Patterns, Explanations, and Country Studies* (Springer Science and Business Media 2011)

34 Meghan L Rogers and William Alex Pridemore, ‘Geographic and Temporal Variation in Cross-National Homicide Victimization Rates’ in Fiona Brookman and Edward R Maguire and Mike Maguire (eds), *The Handbook of Homicide* (John Wiley and Sons 2017); Smit and de Jong and Bijleveld (n 1).

Turkey, research indicates that non-natural deaths sometimes do not get reported to authorities for medical-legal postmortem, and other causes of death end up entered into the death certificate instead,³⁵ and in rural areas there are frequent instances of deaths altogether not getting reported.³⁶ Cause of death in cases of non-natural deaths of possibly criminal nature, when medical-legal postmortem is legally required, often remains unspecified in the death certificate, even after the autopsy has been completed and cause of death clarified.³⁷ Further, incorrect use of the system due to inexperience of medical examiners and their lack of knowledge has been reported as one of the reasons behind low quality of data both in Turkey as well as internationally.³⁸ Studies further indicate that the cause of death is often misidentified.³⁹ For example in Turkey “cardiac arrest” is so often entered into form as a cause of death, including deaths due to completely different causes, that it has come to be known as “garbage code”.⁴⁰ Deaths due to homicide can also end up classified as “event of undetermined intent”⁴¹, further reducing the number of identified homicides.

All this indicates that homicides are likely to be underreported as a cause of death. Further, procedural changes (such as switches from one collection method to another, or a change in the classification system used) can result in large changes in the number of reported cases, as has likely happened in years 2009 and 2013. This makes it difficult to discern the actual trends from these data.

2.2. Law Enforcement Data

In Turkey, law enforcement encompasses *Emniyet Genel Müdürlüğü* (EGM) (Turkish National Police, officially called General Security Directorate - law

-
- 35 Şerafettin Demirci and others, ‘An Evaluation of the Exhumation Cases Performed in Konya Between 2001 and 2007’ (2008) 13(2) *The Bulletin of Legal Medicine* 63; Şener and Kara (n 30).
- 36 Resmi İstatistik Programı, ‘Ölüm Nedeni İstatistiklerinin Kapsam ve Kalitesinin Artırılması’ (Official Statistics Program - Minutes of meeting held on May 12, 2017) <www.resmiiistatistik.gov.tr/sites/default/files/olum_nedeni_istatistikleri_05122017_0.pdf> accessed 4 December 2018.
- 37 Resmi İstatistik Programı, ‘Ölüm Nedeni İstatistikleri’ (Official Statistics Program Minutes of meeting held on July 9, 2014) <www.resmiiistatistik.gov.tr/sites/default/files/olum_nedeni_istatistikleri_09072014.pdf> accessed 4 December 2018; Resmi İstatistik Programı (n 36); Şener and Kara (n 30).
- 38 Erin G Brooks and Kurt D Reed, ‘Principles and Pitfalls: A Guide to Death Certification’ (2015) 13(2) *Clinical Medicine and Research* 74; Okyay and others (n 26); Rogers and Pridemore (n 34).
- 39 Celal Bütün and others, ‘Defin Ruhsatlarında Belirtilen Ölüm Nedenlerinin İncelenmesi’ (2006) 28(3) *CÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 79; Kathryn A Myers and Donald R Farquhar, ‘Improving the Accuracy of Death Certification’ (1998) 158(10) *Canadian Medical Association Journal* 1317.
- 40 Okyay and others (n 26) 9.
- 41 Evgeny Andreev and others, ‘A Method for Reclassifying Cause of Death in Cases Categorized as “Event of Undetermined Intent”’ (2015) 13(1) *Population Health Metrics* 23.

enforcement jurisdiction for urban areas), *Jandarma Genel Komutanlığı* (General Command of Gendarmerie - law enforcement jurisdiction for rural areas), and *Sahil Güvenlik* (Coast Guard - maritime jurisdiction). Turkish National Police and Gendarmerie have jurisdiction over almost all homicides, and thus should be a potential source of data. Neither, however, publishes or publicly shares data or statistics regarding crime. In fact, the website of the Turkish National Police used to include some crime related statistics up until 2003.⁴² Since, it includes no crime related statistics what so ever, and annually published Activity Report includes only very perfunctory crime statistics. For example, “2017 Activity Report” includes only the total number of “security events”,⁴³ and the total number of persons detained for drug related crimes for the year in question.⁴⁴ It includes no breakdowns by type of crime, characteristics of victim, or offender, or any other descriptive or analytical review of crime data. In fact, according to 2017-2021 Official Statistics Program, General Security Directorate has not been generating any crime statistics since 2009,⁴⁵ even though incidence data are being collected by the Ministry of Interior.⁴⁶ In short, even though law enforcement agencies in Turkey do collect crime related data, none of it is made public, in raw or aggregated form (as statistics or reports).

Data collected by the Turkish law enforcement agencies are, however, shared (in a rather limited form) with Eurostat and the UNODC (through its United Nations Surveys on Crime Trends and the Operations of Criminal Justice Systems - UN-CTS). Eurostat databases include data on intentional homicide for 1998-(2008)-2012.⁴⁷ Those are shown in Figure 2.⁴⁸

42 Tuba Topçuoğlu, ‘Türkiye’de Suçluluğa ve İnfaz Politikalarına İlişkin Veri İhtiyacı’ (2015) 3(1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi 167.

43 Emniyet Genel Müdürlüğü, *2017 Faaliyet Raporu* (T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü 2018) 16, <www.egm.gov.tr/Documents/EGM2017FaaliyetRaporu.pdf> accessed 4 December 2018.

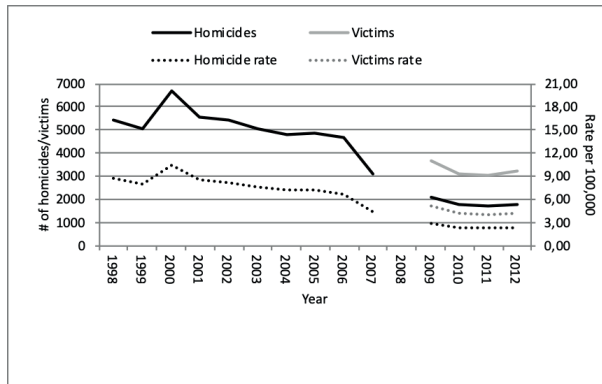
44 Emniyet Genel Müdürlüğü (n 43) 17.

45 TÜİK (n 23) 68.

46 TÜİK (n 23) 86.

47 Statistics for years 1998-2007 are available from “Crime-Historical data – Crime recorded by the police by offence category” table (*crim_gen* table). Data for years 2009-2012 are available from “Recorded offences by offence category – police data” table (*crim_off_cat* table). Finally, homicide victim data for year 2009-2012 are available from “Intentional homicide victims by age and sex - number and rate for the relevant sex and age groups” table (*crim_hom_vage* table). All available from Eurostat, ‘Database: Crime and Criminal Justice’ <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/crime/database>> accessed 4 December 2018.

48 Rates were calculated using population data obtained from TÜİK’s public databases. For years 2007 and later data from “Yıllara, yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, Genel nüfus sayımlarım – ADNKS” [Population by years, age group and sex, 1935-2017] table were used (TÜİK, ‘Temel İstatistikler: Nüfus ve Demografi – Nüfus İstatistikleri’ <www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> accessed 4 December 2018). For years prior to 2007, estimations from “Yıl ortası nüfus” [Mid-year population] table were used. (TÜİK, ‘Nüfus Projeksiyonları: Yıl Ortası Nüfus’ <www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1027> accessed 4 December 2018).

Figure 2. Number and rate (per 100,000) of homicides and homicide victims – Eurostat data (1998-2012).

Without knowing much about how law enforcement agencies in Turkey collect and aggregate data, it is hard to evaluate the reliability of the data submitted to Eurostat. Therefore trends in homicide rates that appear to exist should be carefully considered.

On another note, as Eurostat has changed the definition used for homicide in 2008, data collected before and after this year may not be fully comparable.⁴⁹ There are two main differences between the two definitions: First, the inclusion of manslaughter prior to 2008, and second, the use of the number of victims prior to 2008 (rather than the offences). Eurostat warns that data prior to and after 2008 are not comparable,⁵⁰ and therefore apparent changes in crime around those years should not be seen to constitute a trend in actual crime rates.

49 Prior to 2008 (with 2007 being the last year to use that definition), the definition for homicide used was as follows:

“... intentional killing of a person, including murder, manslaughter, euthanasia and infanticide. Causing death by dangerous driving is excluded, as are abortion and help with suicide. Attempted (uncompleted) homicide is also excluded. The counting unit for homicide is normally the victim (rather than the case).” (Eurostat, ‘Crime – Historical Data (until 2007) (crim_h). Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS)’ (2014) section 3.4 <http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_h_esms.htm> accessed 4 December 2018.

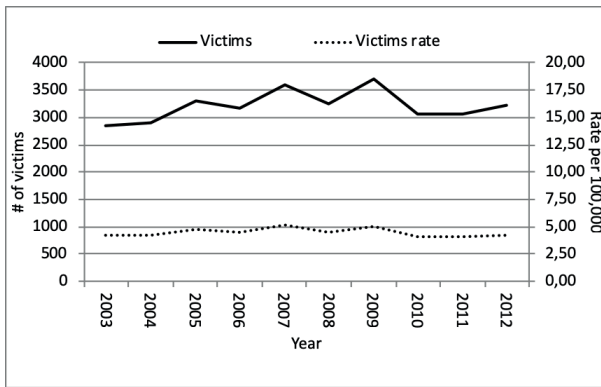
Since 2008, however, Eurostat collects data in cooperation of UN-CTS, and the definition it uses is in line with the International Classification of Crime for Statistical purposes (ICCS) definition:

“...unlawful death purposefully inflicted on a person by another person. Data on intentional homicide should also include serious assault leading to death and death as a result of a terrorist attack. It should exclude attempted homicide, manslaughter, death due to legal intervention, justifiable homicide in self-defence and death due to armed conflict.” (Eurostat, ‘Crime and Criminal Justice (crim). Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS)’ (2016) section 3.4 <http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_esms.htm> accessed 4 December 2018.

50 Eurostat, ‘Crime and Criminal Justice (crim). Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS)’ (2016) section 15.1 <http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_esms.htm> accessed 4 December 2018.

Further, the difference between the number of victims and the number of offences in Turkish data is notable, with the number of victims close to the double of the number of offences. For most other countries the difference is either much smaller, or the numbers are in fact identical. Without better insight into how Turkish police collects, keeps and aggregates its data, it is difficult to evaluate Eurostat data.

UNODC database include intentional homicide victim data for years 2003-2012,⁵¹ and those are shown in Figure 3.⁵² Eurostat and UNODC victim data are identical, however UNODC data goes further back in time.

Figure 3. Number and rate (per 100,000) of homicide victims - UNODC data (2003-2012).

To summarize, homicide data collected by law enforcement agencies in Turkey are only available through Eurostat and UNODC databases. Lack of clarity as to how homicide offence data was collected and aggregated by Turkish agencies before sharing it with Eurostat makes it difficult to evaluate observable trends in the data. UNODC victim data are similarly opaque, however if taken at face value it could be concluded that the homicide victimization rates have been relatively stable over the decade spanning 2003-2012 (the trend line is practically flat), ranging between 4.10

51 UNODC indicates that it defines homicide as: “... unlawful death purposefully inflicted on a person by another person. Data on intentional homicide should also include serious assault leading to death and death as a result of a terrorist attack. It should exclude attempted homicide, manslaughter, death due to legal intervention, justifiable homicide in self-defence and death due to armed conflict”, but it also notes that data supplied by countries may not exactly reflect this definition. This definition and wording are provided when “Homicide Court and Rates 2000-2015” table is generated at UNODC Statistics (UNODC, ‘UNODC Statistics (database)’ <<http://data.unodc.org>> accessed 4 December 2018)

52 Data for “Rate per 100,000” was available from UNODC database. However, for the sake of consistency, rates were calculated using homicide data from UNODC database, and TÜİK population data (same data that was used for Eurostat calculations, see Footnote n 48).

and 5.10, with the mean of 4.51 and SD of 0.37. Due to lack of availability of data since 2012, it is impossible to conclude whether there have been any changes in this trend more recently.

2.3. Prosecution and Adjudication Data

Prosecution and adjudication statistics are collected and published by *Adalet Bakanlığı* (Ministry of Justice - MOJ) annually. While raw data are not publicly accessible, MOJ publishes relatively detailed statistics, broken down by region, gender, or by relevant article from the Turkish Criminal Code. Statistics are available via publications from the Directorate General for Criminal Records and Statistics. Older publications of justice statistics, going back to 1940s, are available from the TÜİK's electronic archive, but those are less detailed and do not include breakdown by the type of offence.

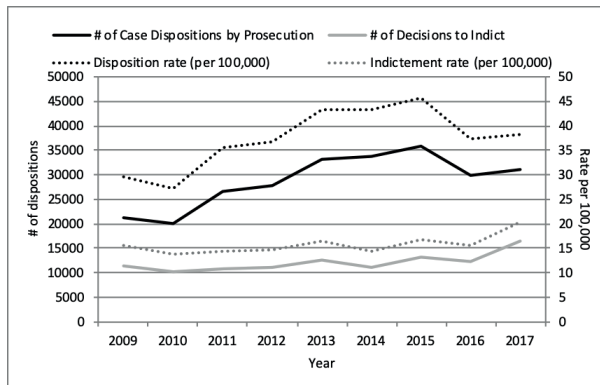
Prosecution and adjudication related statistics are broken down by articles of the Turkish Criminal Code (2004). As already mentioned, articles relevant to intentional homicide are 81, 82 and 83. Attempted homicide, however, is not defined as a separate offence. Rather, when person is prosecuted for and convicted of attempted homicide, they are still prosecuted and convicted under Art. 81, 82 and/or 83, but the sentence is reduced in accordance with Art. 35 of the Turkish Criminal Code, which defines criminal attempt. Consequently, prosecution, trial and sentencing statistics for intentional homicide do not distinguish between attempted and completed homicides. It is impossible to extract statistics for completed homicide alone.

Prior to 2009 published statistics were not broken down by offence at all. Published prosecution stage data for homicide include numbers of cases disposed in a given year, broken down the by the type of disposition. "Prosecutorial decision" is used as the counting unit, but it is not quite clear what the counting rules are. Since there could be more than one offender per offence, more than one suspect could be investigated, and therefore there could be more than one "decision" per offence. However, when comparing different tables published in MOJ statistics publications, it becomes apparent that statistics do not refer to number of suspects. For example, Table 2.2 in "Judicial statistics 2016"⁵³ shows that in 2016 prosecutorial decisions were made

53 *Adalet Bakanlığı, Judicial Statistics 2016* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2017) 52.

regarding 3,971,757 suspects (total for all offences). Table 2.4⁵⁴ however indicated that a total of 6,337,622 prosecutorial decisions were rendered in 2016 (total for all offences). Unfortunately, breakdown by offence is available only for “decisions rendered”, rather than for suspects. Therefore, no data regarding the number of homicide suspects, victims, or cases at the prosecution stage are publicly available.

Figure 4 shows prosecution stage data for years 2009-2017 obtained from Judicial Statistics publications.⁵⁵ An upward trend (up until 2015) in the total number of decisions related to homicide can be observed, with a drop in 2016, and then again slight increase in 2017. There was a close to 50% increase in homicide related prosecutorial decisions between 2009 and 2017. The number of decisions to indict slowly increased between 2009 and 2016, with a larger increase in 2017, again resulting in close to 50% increase in the number of decision to indict between 2009 and 2017. This translated to an approximate 30% increase in rates.

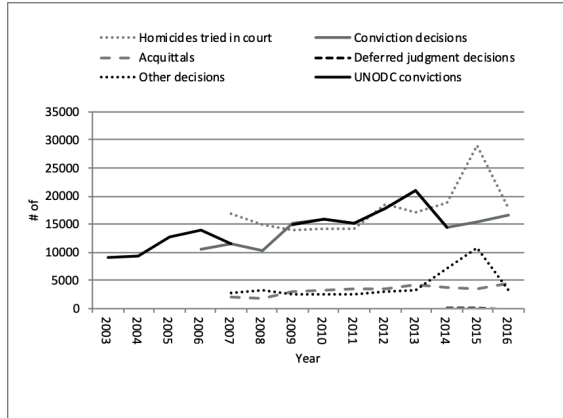
Figure 4. Number and rates (per 100,000) of homicide related prosecutorial dispositions (2009-2017).

Prosecution data for Turkey for intentional homicide are not available from UNODC or Eurostat, meaning that no other public sources that can be used to gain better insight into the prosecution of the homicide cases are accessible.

54 İbid, 53.

55 Adalet Bakanlığı, *Judicial Statistics 2009* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2010); Adalet Bakanlığı, *Judicial Statistics 2010* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2011); Adalet Bakanlığı, *Judicial Statistics 2011* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2012); Adalet Bakanlığı, *Judicial Statistics 2012* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2013); Adalet Bakanlığı, *Judicial Statistics 2013* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2014); Adalet Bakanlığı, *Judicial Statistics 2014* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2015); Adalet Bakanlığı, *Judicial Statistics 2015* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2016); Adalet Bakanlığı (n 53); Adalet Bakanlığı, *Adli İstatistikler 2017* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2018).

Adjudication and conviction data for homicide (attempted and completed), taken from Judicial Statistics publications,⁵⁶ include the number of offenders who were tried, and the number of decisions reached. These are shown in Figure 5, which also includes homicide convictions data that were obtained from UNODC database for years 2003-(2008)-2014.⁵⁷ Those, for the most part, are identical to those obtained from MOJ, but go further back.

Figure 5. Number of homicides tried in court and number of trial decisions by type (2003-2016).

Examination of the data and the meta-data points out to some issues. First, up until 2009 principal offense rule was used in the collection of adjudication data, and cases were counted, with only the most serious offence being counted. Since 2009, each offence is counted separately for each offender.⁵⁸ Thus, for example, if there was one case involving two offenders, both convicted of two offences each, each getting a combination sentence, there could be a total of six or more conviction decisions counted. Secondly, it became clear that “conviction” data are not really conviction data, but data on the number of measures issued: Each type of sentence/measure is counted as a separate “conviction”. Therefore if an offender were given a combination sentence (prison and a security measure, for example), each would be counted separately. As a result, the sum of different decisions (including “convictions”, acquittals and other) is higher than the number of cases or offenders indicted or tried.⁵⁹

56 Adalet Bakanlığı, *Judicial Statistics 2007* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2008); Adalet Bakanlığı, *Judicial Statistics 2008* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2009); Adalet Bakanlığı 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 (n 55); Adalet Bakanlığı (n 53).

57 UNODC, ‘UNODC Statistics (database)’ <<http://data.unodc.org>> accessed 4 December 2018.

58 Adalet Bakanlığı (n 53) “Veri derleme tekniği”, para. 3.

59 For this reason, rates were not calculated.

Further, it should be kept in mind that in Turkey evidence collection continues throughout the trial process, and trial hearings may be spaced months apart. A trial with three of four hearings can stretch over months, or even a year. In fact, an average length of a trial in criminal courts in Turkey in 2016 was 274 days (almost 9 months)⁶⁰ and there have been examples of much longer trials, with outliers lasting years on end.⁶¹ Consequently, total number of court decisions reached can be much higher (if judges are trying to clear backlog) or much lower (if trials are taking place at particularly slow pace) than the number of cases opened in that year.

Finally, there may be more than one “outcome” for the same homicide, and thus the same offence may be counted more than once in a year. For example, “other” decision category includes lack of venue, lack of jurisdiction, joinder, and judgment of no penalty decisions. Hence, for example, if a joinder decision was issued for a homicide case, that would be entered into statistics and counted as “other”. However, the case would be joined with another case and adjudicated never the less, and the decision reached would be counted as well. If all this happened in one year, two decisions would be counted for the same homicide offence. If the case went back and forth between courts due to jurisdiction issues, each decision would be counted separately. In theory, and in the light of what was described earlier regarding how “convictions” are counted, one could have a few decisions per year for the very same case. To further complicate, appellate process is mandatory for all homicide cases. A case for which retrial was mandated as a result of the appeal, would show up again in statistics. Therefore, the same case can show up in adjudication statistics over and over again, in same or different years. Unfortunately, data on the number or proportion of cases that are retried is not publicly available.

All this makes it hard to discern any trends in actual completed homicides from prosecution and adjudication statistics, as they reflect administrative operations of the court system, and are rather distant from actual crime event. It does appear that there was an increase in the number of convictions, with the number of convictions more than doubling between 2003 and 2013. But in 2014 there was a close to 25% drop in the number of convictions, which was then again followed by a slow increase over the next two years. It appears that the drop in 2014 was an atypical event. No changes in

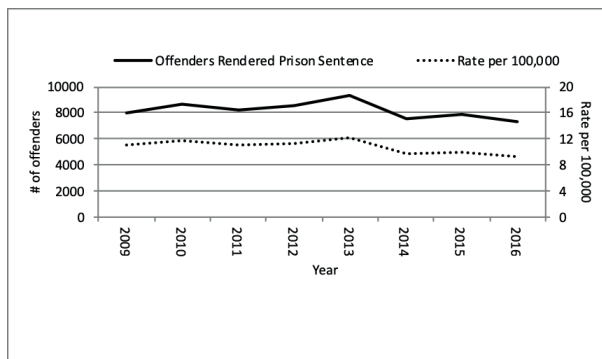
---

60 Adalet Bakanlığı, *Adli İstatistikler 2016 (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2017)* 37 Table 2-10.

61 İdil Elveriş and Galma Jahic and Seda Kalem, *Alone in the Courtroom: Accessibility and Impact of the Criminal Legal Aid Before Istanbul Courts* (2007 İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları) 209.

legislation, policy, or legal precedent that could explain this rather dramatic drop could be identified. In the absence of police data for those years, it is hard to say whether those trends are related in any way to actual homicide levels, or if they reflect some bureaucratic and administrative changes in the way cases are processed and/or counted.

Given legally prescribed sentences, virtually all intentional homicide convictions should result in a prison sentence, even though judges can also combine them with other measures. While more than one person can receive prison sentence for the same homicide, and one person can get more than one type of sentence for one homicide, the same person cannot get more than one prison sentence for the same homicide. Therefore, data regarding the number of prison sentences rendered for homicide convictions are actually closest to the number of offenders convicted of homicide. These are shown in Figure 6.⁶² Overall a downward trend is observable, starting in 2013, with 21% decrease in the total number of those sentenced to prison for homicide since 2013. This amounts to 24% decrease in the rate per 100,000.

Figure 6. Number and rate (per 100,000) of offenders sentenced to prison for homicide (2009-2016).

To summarise, statistics regarding prosecution and adjudication stage for homicide are annually published and publicly available. Breakdown by offence is structured based on the Turkish Criminal Code, resulting in aggregation of data for attempted and completed homicides, making it impossible to disentangle the two. Perhaps structure of the data collection system would actually allow such disaggregation, however since the database itself is not publicly available it is impossible to make such evaluation.

62 Prior to 2009 breakdown by offence not available.

Examination of the data obtained for prosecution, trial, and sentencing stage indicate to a number of problems with data. Differing and unclear counting units at different stages of the process make it almost impossible to interpret data in any meaningful fashion. Lack of access to the database itself makes it very hard to get a good grip on what is actually counted and why.

As can be seen in Figure 7, one observable trend is that while there has been a notable increase in the number of those indicted since 2009, there has been a decrease in the number of those sentenced to prison, during the same time period. Notable increase in indictments in 2017 may reverse the downward trend in the prison sentences rendered in the coming years, but this effect may not become observable just yet, given the length of trials.

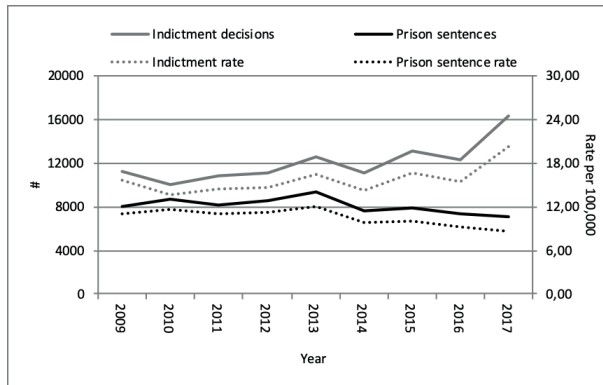

Figure 7. Number and rates (per 100,000) of homicide indictment decisions and prison sentences rendered for homicide (2009-2017).

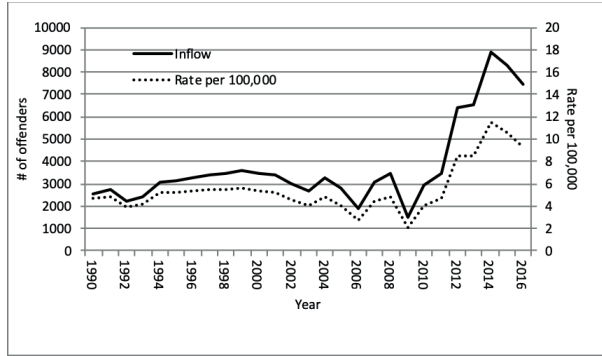
2.4. Prison System Data

Prisons, a final source of data reviewed here, in Turkey are operated by *Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü* (General Directorate for Prisons and Detention Houses - Prisons Directorate), which is a department within the Ministry of Justice. Prisons Directorate collects inmate related data, and shares it with TÜİK. Until 2014, TÜİK annually produced a dedicated “Prisons statistics” publication.⁶³ Since, data have become available in the form of various aggregated tables (for years 2009 and later), and on-line queries (for years prior to 2009), including meta-data and explanatory notes, all publicly accessible from TÜİK’s website.⁶⁴ Prison Directorate

63 TÜİK, *Prison Statistics 2013* (Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası 2014).

64 TÜİK, ‘Adalet İstatistikleri’ <www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1070> accessed 4 December 2018).

also publishes some additional data on its website. Prisoner inflow data for homicide are available from TÜİK, and are shown in Figure 8.⁶⁵ Stock data are not broken down by the type of offence.

Figure 8. Number and rates (per 100,000) of offenders entering prison to serve homicide related sentence (1990-2016).

These data refer to offenders entering prison to serve their sentence. Those who are detained pending conviction are not included, and neither are those who are convicted and detained pending the appellate process. Prisoners are counted as “incoming” only after the appellate process has been completed and the sentence confirmed,⁶⁶ as their status changes from “detained” to “serving”. As of 2016, Court of Cassation (which had the jurisdiction over appellate process) had a large backlog of cases. On average the length of the appellate process at the Court of Cassation for criminal cases was over 1000 days.^{67 68} As appeal is automatic for all homicide cases, inflow data does not correspond to those sentenced in a given year, but rather to those sentenced years ago, whose appellate process has just been completed. Rate of the disposition at the appellate level, therefore, greatly influences inflow data.

Another problem with the data shown in the Figure 8 is that it is not completely clear what offences are included, and metadata does not clarify this. In the absence of separate “attempted homicide” statistics, one can assume that those are aggregated with completed homicide statistics, even though this is not clearly stated. It is unclear

65 For years prior to 2007, population estimates were used in calculating rates. See Footnote n 48.

66 TÜİK (n 64).

67 Adalet Bakanlığı (n 60) Tables 6.1 and 6.3, pages 231 and 233, respectively.

68 In 2017 changes were made to the appellate process with introduction of Appellate Courts. This change should reduce the length of the appellate process, as Appellate Courts are much more numerous and should be able to handle much bigger case load than the current Court of Cassation.

whether manslaughter (Art. 85 of the criminal code) is also included, but given the absence of separate data for this offence, one must assume that those are included in “homicide” data as well. Therefore, inflow statistics for homicide likely include offences that were not included in prosecution and adjudication data.

What is apparent is that there has been more irregularity since 2005, with a steep increase in the number of prisoners recorded as entering prison for homicide since 2009. In fact, the rate tripled between 2006 and 2016. Turkish Criminal Code (2004), Criminal Procedure Code (2004), and Law on the Execution of Sentences and Punitive Measures (2004) have all come into force in 2005, creating a significant shift in the criminal justice system and process. Further, since 2005 there has been general increase in the prison capacity (through constructions of new prisons), followed by a steep increase in prison population. To illustrate, in 2005 stock statistics show that there were 55,870 inmates (pre and post-conviction total) in prisons, while in 2017 same total was 228,933, reflecting a staggering four-fold increase in the prison population over a period of 12 years.⁶⁹ This increase was driven by the changes in legislation regarding served mandatory minimums, but enabled by the construction of new prisons. As a part of judicial reform measures, a wave of prison construction had started after year 2000, with the goal of modernising prisons and closing down old and small prisons, to be replaced with large prisons campuses with large capacity.⁷⁰

Further, in 2011 number of chambers at Court of Cassation was increased, with the aim of reducing the workload of individual chambers, and therefore shortening the appellate process. This would have double effect on statistics. On one hand, each case in which decision was overturned on appeal would reappear as “new” case at trial level (which as discussed earlier, explains why there are consistently more cases decided than cases indicted). On the other hand, each conviction and sentence that was confirmed would reflect on statistics as new offender “entering” prison, even though they were effectively in prison for years already. Faster process at the Court of Cassation would lead to an increase in the prison inflow statistics. Given that all homicide cases are automatically appealed, this would have particularly large effect on homicide, and this is exactly what is observable from data.

Again, as with the prosecution and trial data, prison data are complicated by

---

69 Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, ‘İstatistik’ <www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/istatistikler/yeni_yillar.asp> accessed 4 December 2018.

70 Mustafa Eren, “‘Kaza’ dan ‘Kampüs’e: Türkiye’nin Ceza İnfaz Sistemi’ (2017) 2 Sosyal Hukuk 12.

administrative procedures that dictate who is counted, how, and when. More detail on the type of offence would give us somewhat more useful statistics, as currently it is unclear which offences are aggregate into “homicide” category. While these data provide a definitive count of people who are starting to serve prison sentence for homicide, those data carry very little information on the actual homicide rates, as they are removed from the homicide event by a number of administrative and judicial steps and processes. As a result these data are not good indicators of trends in homicide, and observable increases should not be taken as indications of increase in actual homicide rates.

3. Discussion and Conclusion

In this article, publicly available sources of data related to homicide in Turkey have been reviewed: Cause of death statistics, police statistics, prosecution and court statistics, and prison statistics. In a way, all data available between a homicide happening, and the end of the criminal justice process that could be used to estimate prevalence of homicide and its trends were reviewed. The goal was twofold: To provide an overview of publicly available homicide data for Turkey, and to identify homicide trends from those data. Hence on the one hand this was an exploratory study, aiming to understand the availability of data, and explore advantages and drawbacks of trying to use any of those data sources when studying homicide trends in Turkey. On the other hand, an analysis on what can be concluded from those data regarding homicide trends in this country was provided. It is important to keep in mind that this study was limited to publicly available data. No doubt health, law enforcement, and justice agencies possess much more detailed information regarding homicide (incidence, offenders, as well as victims), that could be used for much more sophisticated analysis. However, those data are not easily (or even at all) available to researchers. Hence the goal was to limit this study to what is “out there”.

As has already been discussed, all sources of data suffer from some common problems, even though the data are collected by completely different agencies and through different procedures. Changes in counting rules, for example, resulting in unreliable time-series, makes it hard to identify trends with confidence for cause of death data, police data, as well as conviction and prison data. This is not an uncommon problem, and it may not even be caused by the national agencies themselves (for example shift from ICD 8 to ICD 10 for cause of death data). Attempts to improve the quality and usefulness of data, and attempts to improve and streamline data collection

itself may also prompt agencies to change what they count, and how they produce their statistics. For example, National Judiciary Informatics System (*Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi*, UYAP), a centralized on-line case processing management system for documentation generated through judiciary, was launched in 2000 and over time it became an integral part of e-government mechanism, connected with many other government databases. Its use has resulted in immense changes in how judicial system operates, and also what data is collected and what statistics are producible.

Secondly, administrative nature of the data that is collected makes it easy to question its validity as a source of information regarding homicide as a criminal phenomenon. Prosecutors count “decisions”, courts count “measures”, prisons count “prisoners whose stratus has changed”. Consequently, one must be cognizant of the fact that any changes in trends may have little to do with homicide trends, but may rather reflect administrative and operational changes in the agencies that collect the data. The fact that changes in the administration directly affect the collection of data, as well as the nature and scope of data collected, further exacerbates this problem.

Keeping all this in mind, the safest conclusion would be that after reviewing all those data, we still know very little about prevalence of homicide in Turkey, or any related trends. Never the less, it is possible to review the data step by step, and identify some possible indicators.

The first noticeable thing is that death, police and then judicial statistics do not show the expected attrition effect. In fact, for any year for which data are available, there are more decisions to indict for homicide than police recorded homicides, and more police recorded homicides than deaths determined as caused by homicide. The opposite should be the case. However, prosecution data includes attempted homicides, while police data do not, which explains the lack of attrition at that stage. Research focusing on European countries indicated that inclusion of attempts into homicide statistics doubles the rates,⁷¹ even though there is great variation among different countries. This could easily explain apparent lack of attrition between police and prosecution data. Previous research had found that cause of death data generally show much higher homicide rates, than police data do.⁷² Hence, the lack of attrition between

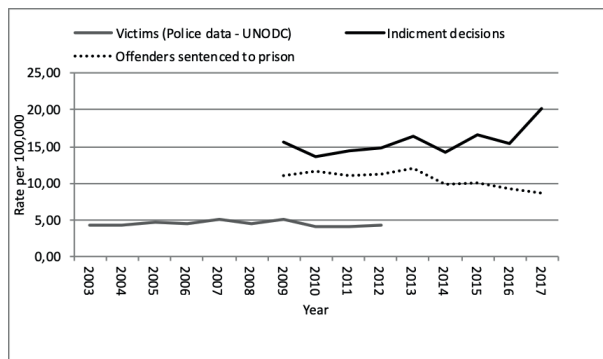
---

71 Ineke Hael Marshall and Diana L Summers, ‘Contemporary Differences in Rates and Trends of Homicide Among European Nations’ in Marieke CA Liem and William Alex Pridemore (eds) *Handbook of European Homicide Research* (Springer 2012) 50.

72 Beata Z Gruszczyńska and Markku Heiskanen, ‘Trends in Police-Recorded Offences’ (2012) 18(1) *European Journal on Criminal Policy and Research* 83.

cause of death and police data for Turkey points to a different kind of a problem. While, for example, the number of deaths identified as homicides in 2012 was 944, number of homicide victims (police data) for the same year was 3216. While both refer to victims, and therefore are counting the same things, numbers clearly do not match. This clearly points to problems with cause of death data in Turkey, at least when it comes to homicide. It would be very useful to track cases that were identified as homicide by police, and explore how cause of death was recorded for those cases.

Expected attrition, however, is observable between indictment and sentencing data. For comparison purposes those are all shown together in Figure 9.

Figure 9. Rates (per 100,000) of police recorded homicide victims (UNODC data), homicide related indictments, and prison sentences rendered (2003-2017).

While the difference in absolute numbers between police and judicial data can be attributed to the inclusion of attempted homicide in prosecution and sentencing statistics, all three of those types of data show different trends: Police data show rather stable homicide rates (up until 2012 at least, with the last know homicide rate of 4.25), prosecution data show a trend upwards, and sentencing data show a downwards trend. It is notable that trends in prosecution and sentencing data are more apparent after 2012, and therefore it would be interesting to see what trends will be observable from police data since 2012, if those data ever become available.

In conclusion, most of the problems with data discussed in this paper are not unique to Turkey. Yet, the lack of access to police data is notable. Police level data are systematically collected in most countries,⁷³ and data are usually relatively accessible. Yet in Turkey police publishes practically nothing, and shares only the minimum with

Eurostat and UNODC. This is clearly something that needs to be changed in order to develop better insight into crime trends in general.

Lack of access to raw data and data collection instruments when it comes to data collected from the judicial system makes it impossible to conduct more complex analysis, that could provide us with better understanding on how cases are processed, and counted. It is understandable that government agencies would not want to publicly share raw data, yet it could be possible to develop research projects that would allow for collaboration between researchers and relevant agencies. Such collaborative efforts could produce very useful analysis of the judicial case processing, providing far deeper insight into the criminal justice system in Turkey.

Grant Support: The author received no financial support for this work.

References

- Adalet Bakanlığı, *Judicial Statistics 2006* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2007).
- *Judicial Statistics 2007* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2008).
- *Judicial Statistics 2008* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2009).
- *Judicial Statistics 2009* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2010).
- *Judicial Statistics 2010*. (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2011).
- *Judicial Statistics 2011* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2012).
- *Judicial Statistics 2012* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2013).
- *Judicial Statistics 2013* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2014).
- *Judicial Statistics 2014* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2015).
- *Judicial Statistics 2015* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2016).
- *Judicial Statistics 2016* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2017).
- *Adli İstatistikler 2016* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2017).
- *Adli İstatistikler 2017* (T.C. Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü 2018).
- Aebi MF and others, *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2014* (5th edition European Institute for Crime Prevention and Control 2014).
- Akçan R and others, 'Cinayet-kompleks İntihar: İkili Ölümün Nadir Bir Alt Tipi' (2016) 43(2) Dicle Tıp Dergisi 367.
- Andreev E and others, 'A Method for Reclassifying Cause of Death in Cases Categorized as "Event of Undetermined Intent"' (2015) 13(1) Population Health Metrics 23.
- Bisogno E and Dawson-Faber J and Jandl M, 'The International Classification of Crime for Statistical Purposes: A New Instrument to Improve Comparative Criminological Perspective' (2015) 12(5) European Journal of Criminology 535.
- Brooks EG and Reed KD, 'Principles and Pitfalls: A Guide to Death Certification' (2015) 13(2) Clinical Medicine and Research 74.
- Bütün C and others, 'Defin Ruhsatlarında Belirtilen Ölüm Nedenlerinin İncelenmesi' (2006) 28(3) CÜ Tıp Fakültesi Dergisi 79.

- Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, ‘İstatistik’ <www.cte.adalet.gov.tr/menudekiler/istatistikler/yeni_yillar.asp> accessed 4 December 2018.
- Chon DS, ‘Medical Resources and National Homicide Rates: A Cross-National Assessment’ (2010) 34(1) *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice* 97.
- Cole JH and Gramajo AM, ‘Homicide Rates in a Cross-Section of Countries: Evidence and Interpretations’ (2009) 35(4) *Population and Development Review* 749.
- Criminal Procedure Code [Ceza Muhakemesi Kanunu]. Law no. 5271, adopted on December 4, 2004. Resmi Gazete Vol. 25673, published on December 17, 2004.
- Demirci Ş and others, ‘An Evaluation of the Exhumation Cases Performed in Konya Between 2001 and 2007’ (2008) 13(2) *The Bulletin of Legal Medicine* 63.
- Doğan KH and others, ‘Homicide-Suicide in Konya, Turkey Between 2000 and 2007’ (2010) 55(1) *Journal of Forensic Sciences* 110.
- Doğan R, ‘The Profiles of Victims, Perpetrators, and Unfounded Beliefs in Honor Killings in Turkey’ (2014) *Homicide Studies* 18(4) 389.
- Elveriş İ and Jahic G and Kalem S, *Alone in the Courtroom: Accessibility and Impact of the Criminal Legal Aid Before Istanbul Courts* (2007 İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları).
- Emniyet Genel Müdürlüğü, *2017 Faaliyet Raporu* (2018 T.C. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü) <www.egm.gov.tr/Documents/EGM2017FaaliyetRaporu.pdf> accessed 4 December 2018.
- Erel Ö and Aydın-Demirağ S and Katkıcı U, ‘Homicide and Suicide in the Elderly: Data From Aydın’ (2011) 14(4) *Turkish Journal of Geriatrics* 306.
- Eren M, ‘“Kaza”dan “Kampüs”e: Türkiye’nin Ceza İnfaz Sistemi’ (2017) 2 *Sosyal Hukuk* 12.
- Erkol Z and others, ‘Kahramanmaraş’ta Meydana Gelen Ateşli Silah Yaralanmasına Bağlı Ölümler’ (2011) 25(1) *Adli Tıp Dergisi* 1.
- Eurostat, ‘Database: Cause of Death’ <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/health/causes-death/data/database>> accessed 4 December 2018.
- ‘Database: Crime and Criminal Justice’ <<http://ec.europa.eu/eurostat/web/crime/database>> accessed 4 December 2018.
- ‘Crime – Historical Data (until 2007) (crim_h). Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS)’ (2014) <http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_h_esms.htm> accessed 4 December 2018.
- ‘Crime and Criminal Justice (crim). Reference Metadata in Euro SDMX Metadata Structure (ESMS)’ (2016). <http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_esms.htm> accessed 4 December 2018.
- Geleri A and Demirbilek M, ‘Crime Victimization: A Study Into the Profile of Homicide Victims in İstanbul’ (2006) 8(1) *International Journal of Police Science and Management* 33.
- Gruszczyńska BZ and Heiskanen M, ‘Trends in Police-Recorded Offences’ (2012) 18(1) *European Journal on Criminal Policy and Research* 83.
- Gündoğmuş ÜN and Biçer Ü and Çolak B, ‘Kocaeli’nde Ebeveyn Öldürmeler’ (2000) 5(3) *Adli Tıp Bülteni* 236.
- Hilal A and others, ‘Homicide in Adana, Turkey: A 5-year review’ (2005) 26(2) *The American Journal of Forensic Medicine and Pathology* 141.
- İçli TG, ‘Blood Feud in Turkey: A Sociological Analysis’ (1994) 34(1) *The British Journal of Criminology* 69.
- Karakuş M and others, ‘Filicide Cases in Turkey, 1995-2000’ (2003) 44(5) *Croatian Medical Journal* 592.
- Koç S and Can M, ‘Ölüm Kavramı ve Ölü Muayenesi’ (2009) 22 *Klinik Gelişim Dergisi* 11.
- Korkmaz T and Balaban B, ‘Ölüm Raporlarında Belirtilen Ölüm Nedenlerinin Kendi Aralarında ve ICD Kodlarıyla Uyumunun Değerlendirilmesi’ (2014) 52(2) *Medical Bulletin of Haseki/Haseki Tıp Bülteni* 103.

- LaFree G and Drass KA, 'Counting Crime Booms Among Nations: Evidence for Homicide Victimization Rates, 1956 to 1998' (2002) 40(4) Criminology 769.
- Law on the Execution of Sentences and Punitive Measures [Ceza ve Güvenlik Tedbirleri İnfazı Hakkında Kanun]. Law no 5275, adopted on December 13, 2004. Resmi Gazete Vol. 25685, published on December 29, 2004.
- Liem MCA and Pridemore WA (eds), *Handbook of European Homicide Research: Patterns, Explanations, and Country Studies* (Springer Science and Business Media 2011)
- Marshall IH and Summers DL, 'Contemporary Differences in Rates and Trends of Homicide Among European Nations' in MCA Liem and WA Pridemore (eds) *Handbook of European Homicide Research* (Springer 2012).
- Myers KA and Farquhar DR, 'Improving the Accuracy of Death Certification' (1998) 158(10) Canadian Medical Association Journal 1317.
- Okyay P and others, 'Adnan Menderes Üniversitesi Uygulama ve Araştırma Hastanesi 2008-2009 Yılı Ölüm Nedenleri İstatistiklerinde Değişim: Bir Müdahale Çalışması' (2011) 12(1) ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi 1.
- Resmi İstatistik Programı, 'Ölüm Nedeni İstatistikleri' (Official Statistics Program Minutes of meeting held on July 9, 2014) <www.resmiistatistik.gov.tr/sites/default/files/olum_nedeni_istatistikleri_09072014.pdf> accessed 4 December 2018.
- 'Ölüm Nedeni İstatistiklerinin Kapsam ve Kalitesinin Artırılması' (Official Statistics Program - Minutes of meeting held on May 12, 2017) <www.resmiistatistik.gov.tr/sites/default/files/olum_nedeni_istatistikleri_05122017_0.pdf> accessed 4 December 2018.
- Rogers ML and Pridemore WA, 'Geographic and Temporal Variation in Cross-National Homicide Victimization Rates' in F Brookman and ER Maguire and M Maguire (eds), *The Handbook of Homicide* (John Wiley and Sons 2017).
- Sağlık Bakanlığı, 'Ölüm Kaydı Bildirim Sistemi: Kullanım Kılavuzu' <obs.gov.tr/yaridim/OBS_KILAVUZ/OBS_GIRIS.htm> accessed 4 December 2018).
- Sayhan MB and others, 'Öldürme Ardından Özkıyım: Olgu Sunumu ve Literatürün Gözden Geçirilmesi' (2011) 12 Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi 312.
- Smit PR and de Jong RR and Bijleveld CCJH, 'Homicide Data in Europe: Definitions, Sources, and Statistics' in MCA Liem and WA Pridemore (eds) *Handbook of European Homicide Research* (Springer 2012).
- Şener MT and Kara Ç, 'Adli Nitelikli Ölümlerin Belirlenmesi ve İzlenecek Yol' (2014) 24(ek 2) Genel Tıp Dergisi 58.
- Topçuoğlu T, 'Türkiye'de Suçluluğa ve İnfaz Politikalarına İlişkin Veri İhtiyacı' (2015) 3(1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi 167.
- TÜİK, 'Adalet İstatistikleri' <www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1070> accessed 4 December 2018).
- 'Ölüm Nedeni İstatistikleri' <www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1083> accessed 4 December 2018.
- 'Nüfus Projeksiyonları: Yıl Ortası Nüfus' <www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1027> accessed 4 December 2018.
- 'Temel İstatistikler: Nüfus ve Demografi – Nüfus İstatistikleri' <www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> accessed 4 December 2018.
- *Prison Statistics 2013* (Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası 2014).
- *Resmi İstatistik Programı 2017-2021* (Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası 2017).
- Turkish Criminal Code [Türk Ceza Kanunu]. Law no 5273, adopted on September 26, 2004. Resmi Gazete Vol. 25611, published on October 12, 2004.
- UNODC, 'UNODC Statistics (database)' <<http://data.unodc.org>> accessed 4 December 2018.
- UN Economic and Social Council, 'World Crime Trends and Emerging Issues and Responses in the Field of Crime Prevention and Criminal Justice (Note by the Secretariat, Commission on Crime Prevention and

- Criminal Justice. Document no E/CN15/2017/10) <www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/ccpj/World_crime_trends_emerging_issues_E.pdf> accessed 4 December 2018.
- World Health Organisation, 'WHO CoDQLCause of Death Query Online' <http://apps.who.int/healthinfo/statistics/mortality/causeofdeath_query/start.php> accessed 4 December 2018.
- 'International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision 8' (2010) <<http://apps.who.int/classifications/icd10/browse/2010/en>> accessed 4 December 2018.
- 'WHO Mortality Data Base Documentation' (1 October 2017 update, World Health Organization: Department of Information, Evidence and Research 2017) <www.who.int/healthinfo/statistics/documentation.zip?ua=1> accessed 4 December 2018.
- Yavuz MS and others, 'Robbery-Related Homicides of Taxi Drivers in Three Big Cities of Turkey Between 1996 and 2006' (2010) 27(1) Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 59.
- Zeren C and Kiriktir E and Arslan MM, 'Evlilikte Töre Etkisi Sonucu İkili Ölüm' (2012) 39(2) Dicle Tıp Dergisi 306.

Drivers to Violent Extremism in South Eastern Europe – the North Macedonian Context

Güney Doğu Avrupa’da Şiddet İçeren Aşırılığa İten Güçler – Kuzey Makedonya Bağlamı

Besa ARİFİ¹

¹Assoc. Prof., South East European University, Tetovë, Republic of Macedonia

ORCID: B.A. 0000-0001-5611-5358

ABSTRACT

The Balkans are usually unjustly overlooked when discussing terrorism and violent extremism in the world today. Although not a region where many terrorist incidents occur, the Balkans are the main ‘suppliers’ of Foreign Terrorist Fighters (FTF-s) who fight in the Middle East. International statistics rank Kosovo, Bosnia and Herzegovina and Albania as the biggest sources of FTF-s as per capita of state population. North Macedonia is a part of this reality.

This article aims to analyse the drivers to violent extremism in this region. It will try to establish that weak state institutions as well as failure to deal with hate crimes, marginalization and discrimination contribute decisively in the rates of FTF-s coming from this region. It will correlate with the poverty, lack of perspective for the youth, and poor educational systems as a separate category of drivers, as well as try to explain the importance of the conflict history as a very important driver to violent extremism. Most of the Balkan countries updated their legislation criminalizing any kind of involvement with foreign armies; however, not all of them have developed comprehensive and transparent strategies for implementation of Countering Violent Extremism (CVE) and Preventing Violent Extremism (PVE) policies. The article will provide recommendations for developing such strategies.

Keywords: Violent extremism, Drivers, South Eastern Europe, Macedonia

ÖZ

Bugün dünyada terörizm ve şiddet içeren radikalizm tartışılırken Balkanlar genellikle hakettiği ilgiyi görememektedir. Pek çok terör olayının yaşandığı bir yer olmasa da, Balkanlar Orta Doğu’da savaşıyan Yabancı Terörist Savaşçıların (FTF) geldikleri bölge itibarıyla önemli konumunda bulunmaktadır. İstatistiklere göre uluslararası sıralamada, Kosova, Bosna-Hersek ve Arnavutluk’u kişi başına düşen en büyük FTF kaynağı olarak yer almaktadırlar. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti de bu gerçeğin dışında değildir.

Bu makale, bölgedeki şiddet içeren radikalizme neden olan itici güçleri incelemeyi amaçlamaktadır. Devlet kurumlarının etkisizleşmesinin yanı sıra nefret suçlarıyla başa çıkamama, ötekileştirme ve ayrımcılığın bu bölgeden gelen FTF’lerin oranlarıyla alakalı olduğunu ve belirleyici bir katkıda bulunduğunu öngörmekteyim. Bunun yanında şiddet içeren radikalizm yoksulluk, genç nüfusun gelecekte ümitli olmayışı, ve ayrı bir kategori olarak başarısız eğitim sistemleriyle ilgili olduğunu ve şiddet içeren çatışma tarihinin radikalleşme için çok önemli bir itici güç olduğunu açıklamaya çalışacağım. Balkan ülkelerinin çoğu, vatandaşlarının yabancı devletlerin ordusuna katılımının her türlüünü suç olarak niteleyen yasal düzenlemeyi güncelledi ancak, şiddet içeren radikalizmle mücadele ve radikalizmi önleme politikalarının uygulanması için kapsamlı ve şeffaf stratejileri henüz geliştirmediler. Makale, bu tür stratejilerin geliştirilmesi için öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet aşırılıkçılık-radikalleşme, İtici güçler, Güneydoğu Avrupa, Makedonya

Submitted: 28.02.2019 • Revision Requested: 08.05.2019 • Last Revision Received: 15.05.2019 • Accepted: 28.05.2019

Published Online: 13.06.2019

Corresponding author: Besa Arifi, E-mail: b.arifi@seeu.edu.mk

Citation: Arifi B, ‘Drivers to Violent Extremism in South Eastern Europe – the North Macedonian Context’ (2019) 7(1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 27.

1. Introduction

Terrorism and violent extremism are global problems that affect all countries, sparing no victims. The damage done to different societies by persons who are involved in recruiting mostly young people to violent extremist movements and luring them to conflict zones is very large and serious. It is even more so in countries where the population is small and where the problems of migration and brain-drain are a threat to the existence of the state itself. Therefore, radicalization, violent extremism and terrorism should be studied carefully and treated seriously by state institutions, religious communities, civil society organization (CSO-s), the media and other stakeholders. Counter-terrorism strategies usually involve exclusively the institutions of intelligence and interior affairs of a state. However, dealing with radicalization, identifying and preventing violent extremism involves many other stakeholders apart from the state institutions, thus their voices need to be heard when decisions and strategies on Countering Violent Extremism (CVE) are reached.

The Western Balkan countries are tackled with the problem of radicalization and violent extremism in many ways. The number of Foreign Terrorist Fighters coming from these countries cannot be ignored. In 2015 the *Soufan Group* has found that: ‘At least 875 fighters have travelled to Syria from the Balkans, with fighters coming from at least seven different countries in the region. Almost 800 of these fighters come from just four countries—Albania, Bosnia, Kosovo, and Macedonia—all located in the western Balkans.’ (The Soufan Group, 2015, p.17). The difference of ideologies of radicalization is also to be taken into consideration. Foreign fighters coming from this region are involved in different conflict zones depending on the radicalizing ideology. Therefore, dealing with this problem in the Western Balkan region requires a serious undertaking involving many institutions and also regional and international assistance.

North Macedonia has had different approaches to the problem of violent extremism through the past years. It has mostly treated terrorism and violent extremism under the same standards without creating any separate strategies and methods of intervention. Under these circumstances, the International Community has made important efforts to raise awareness about the seriousness of the problem and the importance of tackling it properly referring to the sensitivity of the issue. The OSCE Mission to Skopje, The United States Embassy in Skopje and USAID, the British Embassy and other international organizations and representatives have provided

important assistance to local institutions, Civil Society Organizations (CSOs), religious communities and academia aiming to conduct research about this problem or develop strategies and policies for dealing with it.

In February 2018, the newly established National Committee for Countering Violent Extremism and Counter-Terrorism (NCCVECT) and the Office of the National Coordinator for CVE and CT (NCoCVECT), with the support of the USAID involved into developing two new strategies: The National Strategy for CT and The National Strategy for CVE. In this regard, the OSCE Mission to Skopje and the British Embassy in Skopje, through the logistical support of the National Youth Council of Macedonia organized two round table discussions (in Skopje and in Tetovo) with different stake-holders aiming to discuss the forms of identification of radicalization and violent extremism, as well as the forms of preventing it through different programs involving different state institutions and CSO-s.

For the first time in history North Macedonia has established separate Strategies for Counter Terrorism (CT) and Countering Violent Extremism (CVE) as well as separate action plans for their implementation.

The findings of this research article are based on desk research as well as on the recommendations that derived from the previously mentioned round tables which served as an input to the development of the strategies and action plans.

2. Defining Radicalization, Radicalism, Violent Extremism, Political Violence and Terrorism

A distinction should be made between the terms ‘radicalization’ and ‘violent extremism’. Although there is no universally accepted definition in academia or government (Schmid, 2013, p. 5), a general understanding of these concepts deriving from theoretical and empirical research is already established. *Schmid* in his paper “Radicalization, De-radicalization and Counter-radicalization” offers comprehensive understanding and support to the thesis that radicalization and violent extremism are not the same concepts as well as that not all forms of radicalization lead to use of violence and extremism. He offers a re-conceptualized definition on ‘**radicalisation**’ and describes it as:

‘An individual or collective (group) process whereby, usually in a situation of political polarization, normal practices of dialogue, compromise and tolerance between political actors and groups with diverging interests are abandoned by

one or both sides in a conflict dyad in favour of a growing commitment to engage in confrontational tactics of conflict-waging. These can include either (i) the use of (non-violent) pressure and coercion, (ii) various forms of political violence other than terrorism or (iii) acts of violent extremism in the form of terrorism and war crimes (Schmid, 2013, p. 17).’

Schmid explains that radicals are not *per se* violent and while they might share certain characteristics (e.g. alienation from the state, anger over a country’s foreign policy, feelings of discrimination) with (violent) extremists, there are also important differences (such as the willingness to engage in critical thinking). According to this author, it does not follow that a radical attitude must result in violent behaviour (Schmid, 2013, p. 8).

On the other hand, the same author characterizes **violent extremists** as political actors who tend to disregard the rule of law and reject pluralism in society, and strive to create a homogeneous society based on rigid, dogmatic ideological tenets; emphasizing that they seek to make society conformist by suppressing all opposition and subjugating minorities. That distinguishes them from mere radicals who accept diversity and believe in the power of reason rather than dogma. Always according to *Schmid*, in the context of democratic societies, (violent) extremist groups, movements and parties tend to have a political program that contains many of the following elements:

1. Anti-constitutional, anti-democratic, anti-pluralist, authoritarian;
2. Fanatical, intolerant, non-compromising, single-minded black-or-white thinkers;
3. Rejecting the rule of law while adhering to an ends-justify-means philosophy;
4. Aiming to realize their goals by any means, including, when the opportunity offers itself, the use of massive political violence against opponents.

This is a very important observation which is crucial to the way how Countering Violent Extremism needs to be developed, having in mind that de-radicalizing a violent extremist is a much more serious and difficult task in comparison to de-radicalizing a radical. *Schmid* emphasizes that it makes sense to distinguish between (open-minded) radicals and (closed-mind) extremists (Schmid, 2013, p. 10).

This distinction is also important for another reason. Violent extremism and terrorism are nowadays most of the time directly linked to Islamist Violent Extremism.

However, it should be clearly stated that violent extremism is related not only to the radicalized interpretation of one religion (since it also appears in other religions thus not only in Islam, as well as in armed conflicts that involve non-Muslims: thus, there are FTF-s who fight in Syria and Iraq (Igric, 2016) and in the Ukraine Beslin & Ignjatijevic, 2017)), as well as other radical political ideologies of far-right or far-left movements. What is important for these developments is that as *Schmid* observes, extremists in power tend towards totalitarianism. He cites *Jeffrey Bale* who noted that:

‘[...] despite their seemingly absolute rejection of Western values and their claims to be purely Islamic in inspiration, several Islamist leaders and thinkers were strongly influenced by and indeed borrowed considerably from modern Western political ideologies and movements such as nationalism, communism and fascism, in particular their techniques of organization (the establishment of front groups and parallel hierarchies), propaganda, ideological indoctrination and mass mobilization (Schmid, 2013, p. 9-10).’

Thus, it is important to establish that all forms of violent extremism in history and those that are relevant today have common characteristics which relate to the use of ideology and propaganda to achieve indoctrination and mass mobilization.

Furthermore, it is important to distinguish between terrorism and other forms of **political violence**. As *Schmid* indicates, ‘We should also acknowledge that there are certain forms of violent resistance to political oppression that, while illegal under national law, are accepted by international humanitarian law (Schmid, 2013, p. 13).’

On the other hand, **terrorism**, as well as torture, war crimes, crimes against humanity and genocide belong to a special category of violence that cannot be justified under any circumstance. The European Union’s Framework Decision on Combating Terrorism of 2002 defines terrorism as:

‘Criminal offences against persons and property that, given their nature or context, may seriously damage a country or international organization where committed with the aim of: seriously intimidating a population; or unduly compelling a Government or international organization to perform or abstain from performing any act; or seriously destabilizing or destroying the fundamental political, economic or social structure of a country or an international organization (European Union, 2002)’.

The concept of radicalization as a source of confusion is also analyzed by *Sedgwick* (2010), whereas *Borum* (2011) has offered a review of conceptual models and empirical research on radicalization into violent extremism.

Thus, it is important to distinguish between the terms radicalization, violent extremism, political violence and terrorism. As *Schmid* indicates:

‘The relationship between radicalism, radicalization and terrorism is a complex one. John Horgan has noted correctly that ‘the relationship between radicalization and terrorism is poorly understood’ – ‘[n]ot every radical becomes a terrorist’ and ‘[n]ot every terrorist holds radical views’ (Schmid, 2013, p. 17).’

Making these distinctions is crucial to developing effective CVE tools.

3. Defining Drivers to Violent Extremism

The USAID has developed a Summary of Factors Affecting Violent Extremism (regarding mostly the Islamist type of Violent Extremism) and has divided these factors into three major groups (USAID, 2009):

- I. Enabling environment factors
- II. Pull factors
- III. Push factors

Under Enabling Environment Factors the USAID has identified the following:

- 1) Weak states with ineffective security services and problems in implementing rule of law;
- 2) Existence of poorly governed or ungoverned areas inside the state;
- 3) State support of violent extremist groups; and
- 4) Pro-active religious agendas where “Pro-active,” refers to groups that are pressing cultural demands on others.

Under Pull Factors the USAID has identified the following:

- 1) Existence of VE groups with a compelling narrative and attractive objectives;
- 2) Existence of radical institutions or venues (mosques, madrasas) which may be uncontrolled by the state;

- 3) Social networks and group dynamics which play a critical role in radicalization and recruitment. Individuals may drift into VE groups with friends or as a result of the influence of relatives, neighbors or a charismatic local preacher;
- 4) Provision of services (responding to unmet expectations and needs) and
- 5) Greed or the proliferation of illegal economic activities.

USAID has identified three groups of Push Factors: socioeconomic, political and cultural drivers:

Under Socioeconomic Drivers the USAID enumerates:

- 1) Social exclusion and marginality;
- 2) Societal discrimination and
- 3) Frustrated expectations and relative deprivation;

Under Political Drivers the USAID enumerates:

- 1) Denial of political rights and civil liberties;
- 2) Harsh government repression and gross violations of human rights;
- 3) Foreign occupation;
- 4) Political and/or military encroachment;
- 5) Endemic corruption and impunity for well-connected elites;
- 6) Local conflicts;
- 7) Discredited governments and missing or co-opted legal oppositions;
- 8) Intimidation or coercion by VE groups and
- 9) Perception that the international system is fundamentally unfair and hostile to Muslim societies and peoples.

Under Cultural Drivers the USAID enumerates:

- 1) Islam under siege: A strong correlation exists between VE success and the perception that the West is attacking Islam and Muslims.
- 2) Broader cultural threats: Population may perceive a broader cultural threat – to traditions, customs, values and sense of collective/individual honor & dignity.

This represents an inclusive system of depicting drivers to violent extremism which occur in many parts of the world and can be applicable not only to Islamist type of violent extremism.

When the SEE region is analyzed, *Perry* (2016), indicates that in South East Europe, with the exception of Turkey, violent extremism is primarily viewed through the prism the threat of the ISIL/*Daesh*. Other forms of extremism, such as domestic right-wing extremism, are noted as a secondary concern, if acknowledged at all. *Perry* and other authors note that small countries like Kosovo, Bosnia and Herzegovina and Albania provide for a large number per capita of FTFs that when compared to the rate of other states, clearly indicates the seriousness of the problem in this region.

In regard to the question why these small countries have become so deeply involved in violent extremism and what exactly lures these mainly young persons to the battlefields in Syria and Iraq, it is important to emphasize the following findings.

Shtuni (2015) indicates the following factors that contribute to involvement in violent extremism:

- history of violent mainly ethnic conflicts with sharp religious undertones,
- lack of economic development and very high unemployment rates,
- weak institutions,
- persistent ethnic tensions and
- lingering territorial disputes.

Other authors such as *Kursani* (2015), indicate the importance of integration in the community as well as the problem of marginalization of rural areas through lack of investments by the central government. Moreover, he tackles the problem of the weak educational system which does not meet the requirements of the market, therefore, the gained knowledge shows to be useless for the graduated students who also show a high drop off rate in schools (*Kursani*, 2015, p. 10).

It is very important to indicate marginalization of ethnic and religious minorities as a driver to violent extremism. This is mostly evident in Republic of North Macedonia and other countries such as Bosnia and Herzegovina that experience difficult issues in regard to discrimination and marginalization of ethnic and religious groups. Severe forms of discrimination and bias attacks towards the marginalized group can develop in hate crimes. Most of the countries in the region, North Macedonia in particular, have experienced yet another important problem of highly politicized state institutions that have shown strong elements of discriminatory operation, which makes the marginalized groups feel intimidated and not trusting towards them (*Selimi & Stojkovski*, 2016). Many men and women who join terrorist

groups in the Middle East or elsewhere are in search for Utopia. As *Shabani and Kadri* (2018) indicate, it is understandable that a person living in a state that functions with policies of double standards may become disappointed on the weak and not functioning institutions, hence prone to extremist preaching which has also been available directly in communities, filling the gaps left empty by corrupt religious and political leaders (Shabani & Kadri, 2018). If the importance and availability of online preaching and spreading of propaganda is added, it becomes evident that a person who has nothing to lose can become lured to such a ‘religious idealism’. However, one must also have in mind that there are also exceptional cases where persons who do not experience any kind of violence, intimidation, marginalization or poverty, still become involved in violent extremism. Thus the deep impact of online propaganda needs to be seriously considered and reflected by effective counter-narratives.

4. Defining Countering Terrorism, Countering Violent Extremism and Prevention of Violent Extremism

There are many different definitions of Countering Violent Extremism and Preventing Violent Extremism. As *Davis* (2018) indicates, sometimes the terms are used interchangeably, and sometimes CVE is directed more to counter-narratives, identifying and deterring those at risk or even already radicalized, while PVE goes further back to lay foundations for building resilience to extremism across a wide spectrum of people. PVE is sometimes seen as the ‘softer’ side of counter-terrorism (CT), involving non-traditional security actors such as teachers, social workers, community leaders, youth and women in addition to the traditional CT actors such as policymakers, senior government officials, police officers and intelligence officials (Davies, 2018, p.4).

Zeiger and Ali combine CVE and PVE in their definition of CVE as:

‘... programs and policies for countering and preventing radicalization and recruitment into violent extremism and terrorism as part of an overall counter-terrorism strategy and framework. This definition is inclusive of strategic, non-coercive counterterrorism programs and policies including those involving education and broad-based community engagement; more targeted narrative/messaging programs and counter-recruitment strategies; disengagement and targeted intervention programs for individuals engaging in radicalization; as well as de-radicalization, disengagement and rehabilitation programs for former violent extremist offenders (Zeiger & Aly, 2015, p.2)’.

These authors explain that traditional counter-terrorism focuses on the denial of opportunities for terrorist activity by disrupting recognized terrorist groups. PVE, by contrast, aims to get to the root of violent extremism by challenging the ‘push’ and ‘pull factors’ that can lead to radicalization and violence. It aims to prevent the recruitment of individuals into violent extremist groups by providing positive alternatives to engagement or reengagement in violent extremism (Zeiger & Aly, 2015, p.2).

Therefore, the Strategies for CT and CVE in North Macedonia need to establish distinctive measures that refer to Counter Terrorism (which are to be implemented by state officials and intelligence services), Countering Violent Extremism (developing counter-narratives to VE) as well as establishing a comprehensive system of soft measures of Preventing Violent Extremism through a broad-based community engagement.

5. Institutions and Stakeholders involved in CT, CVE and PVE in North Macedonia

The Republic of North Macedonia (RNM) shares most of the problems with the remaining Balkan countries in regard to violent extremism. Hence, the high rates of unemployment, poverty, evident discrepancy of urban and rural areas, the weak and politicized state institutions, a weak and often changed educational system which has been concentrated on quantitative rather than qualitative approaches, extremist preaching and parallel religious communities, exposure to online propaganda, etc. all contribute to the threat of becoming involved in violent extremism. Moreover, there is very few conducted research in regard to this issue, hence, very few empirical data that would suggest qualitative and comprehensive information in this regard. Moreover, the security and intelligence state institutions should consider sharing of unclassified information with citizens, hence informing them and raising the awareness on the accurate situation with CVE in RNM (Bogdanovski, 2014, p.8).

On the other hand, an important issue in regard to RNM is the fact that state institutions have misused their competences in the past to disguise unrelated incidents as terrorism, therefore, the lack of trust towards these institutions is evident.

An important development in regard to CVE in RNM was the criminalization of the participation in foreign armies in order to prevent and punish the citizens of this country to join the ISIL, the minimal sentence being 5 years imprisonment (Criminal

Code of RM, Article 322-a). In this regard two major cases of arrest and conviction of Islamist radicals who consequently pleaded guilty are known as the operations called “Cell 1” and “Cell 2”.

Unfortunately, the mere incrimination of fighting in foreign armies or by any means helping their cause will not address the complete problem of radicalization and violent extremism, therefore, it is very important that national strategies are developed in consultation with the civil sector and the researchers to produce a comprehensive system of de-radicalization and prevention of violent extremism. In this regard, developing a rehabilitation and re-socialization program is crucial in order to prevent both recidivism and further radicalization in prisons. In this regard, the state institutions in RNM should consider developing mechanisms of trust and confidence with citizens, since violent extremism is best prevented through working closely with communities. In this regard, state institutions should once and for all detach from using the threat of violent extremism as a means to justify the arbitrary state control and overruling of checks and balances mechanisms or even the annulment of rule of law, as this has often occurred in the past.

In the Round-Table Discussions in Skopje and Tetovo representatives from the National Committee for CVE and CT were present. An important note of the National Coordinator for CVE and CT (NCoCVECTOR) was that Violent Extremism and Terrorism are not only security problems, rather, they represent wider sociological problems. The NCoCVECTOR indicated that a priority to this state institution is to establish inter-institutional and international cooperation in regard to CVE, PVE and CT.

Until recently, there were no separate programs or strategies on CT and CVE in RNM. The position of National Coordinator for CT was established in 2014 whereas the first Strategy for Counter-Terrorism was adopted in 2011, however, as the current NCoCVECTOR indicated, the strategy was never effectively implemented since the action plan and other tools of implementation were not adopted by the government. Therefore, the Establishment of the National Committee for CVE and CT is a major step forward. The NCoCVECTOR was established on July 2017. The Committee is responsible directly to the Prime Minister, whereas functionally it operates within the General Secretariat of the Government of RM. The committee is constituted by 22+22 representatives of state institutions. Two separate Strategies were developed, one for CT and the other for CVE. The National Coordinator has two Deputies, respectively, one for CVE and one for CT.

The aim of the Strategies according to the NCoCTECT is to:

- 1) Distinguish between prevention and repression of extremism
- 2) Develop and strengthen the coordination between the state institutions represented in the NCCVECT.
- 3) Develop the Strategies on CVE and CT and the Action Plans in parallel
- 4) Establishing a good coordination in the international, regional, national and local level

The strategic priorities of the NCCVECT include:

- 1) PREVENT flows of FTF and militants and root causes of radicalization and extremism
- 2) PROTECT the people, their property, key and critical infrastructure from all threats, that are clear and present as well as potential and growing
- 3) PURSUE threats of VE and T at their root in safe havens and where ever they pose clear danger to people and infrastructure
- 4) RESPOND actively, aggressively, but always in ways that are transparent and consistent to the rule of law (EU refers to spirit of solidarity, to manage and minimise the consequences of a terrorist attack, by improving capabilities to deal with the aftermath, the coordination of the response and the needs of victims)

When it comes to developing strategic aims in regard to CVE and PVE, it is important to take into consideration that the involvement of non-state actors is crucial. Soft measures of PVE can only be implemented successfully through an essential and constant cooperation between the state institutions, education workers (teachers, professors and academics), the religious communities, representatives of youth and women, CSO-s and the media. Representatives from all these important stakeholders were present in both Round-Table Discussions. Their findings and recommendations will be presented in the following subtitles.

6. Discussion of the results

The following findings were presented at the end of the Round-Table Discussions in Skopje and Tetovo.

6.1. Findings regarding the theoretical approach on radicalization and VE

Radicalization should be perceived as a process in which a marginalized group tents

to express their attitude in a way which gradually becomes aggressive. Radicalization can take many forms, and not always is identified as something negative. There are forms of radicalization which can be healthy for the development of the society. However, some forms of radicalization can lead to Violent Extremism (VE).

VE is a point in that process when the group decides that the use of violence to achieve certain goals is legitimate and acceptable. That is the point when the use of violence becomes perceived as a normal and natural reaction to the sources of radicalization in the first place.

Violent extremists use ideologically motivated violence. The ideology can be political (extreme rightist or leftist political views), religious (where the misinterpretation of religions becomes essential) or driven by a certain campaign (such as protection off the environment, animal rights, etc.). Therefore, the general condemnation of violence is a very important task to be perceived by all society stake-holders.

6.2. Findings regarding Push and pull factors

Push factors are conditions of the person or situations in their life that push them away from mainstream society and cause them to be more susceptible to radicalization whereas pull factors draw the individual towards the acceptance of violent extremism with positive incentives. If the push and pull factors are identified on time, chances of de-radicalization are better. Research shows that more than 60% of the process of radicalization can be turned back and the person can be de-radicalized and rehabilitated.

6.3. Push and pull factors in the North Macedonian context

When dealing with CVE and PVE in North Macedonia, the local context of push and pull factors needs to be taken into consideration.

Numerous push factors can be identified in the country. The echo of the surrounding armed conflicts in the 1990ties was deeply felt in Macedonia, furthermore, there have been persons who actively participated in the conflicts related to the disintegration of the former Socialist Federative Republic of Yugoslavia. Moreover, the country had a conflict of its own in 2001 and not all persons who participated in it managed to become integrated in the society afterwards. The existence of conflict-situations makes separations in society more vivid and therefore, the de-humanization of

potential victims is easier. The country and the citizens have suffered from continuous non-functional rule of law and lack of good governance which makes the struggle against terrorism particularly difficult. The country has also a history and still a reality of ethnic, national religious discrimination. Groups of people feel politically or socio-economically marginalized. Other push factors that can be identified in the country include: searching for identity or difficulties in combining two different identities (usually the struggle is between the national and religious identity or the ethnic and national identity), difficult or destructive family relations, searching for purpose, as well as a will to make a difference.

The factors that pull persons from North Macedonia to join violent extremist groups include: a sense of belonging, a sense of purpose, significance, respect or status in the group, feeling of power and control, community and friendship, clear rule of life to adhere to, security, attractive ideological arguments, confidence that one stands for good and fights evil. The persons involved in extremist groups usually do so because the group offers them an organized and effective entity with clear rules that function in practice, a sense of solidarity, belonging, purpose, significance and respect. These are usually things they lack in their everyday life in the country where they encounter many of the push factors enumerated above.

6.4. Challenges perceived in regard to CVE in North Macedonia

One of the main challenges in regard to the approach towards CVE in RNM is related to the manner how the profile of a terrorist is usually perceived. The stereotypization of the profile of the terrorist as a young man, from a rural background, with a beard, most often represents a serious impediment to correctly define a terrorist and distinguish such behaviour from practicing religion or participating in a certain ideology movement.

The round-table discussions revealed that psychologists also feel challenged and are unsure if they have an authority to deal with the primary and high school students that might show signs of radicalization. There isn't a roadmap for profiling a violent extremist nor is there a set of mechanisms for the process of reaction once the profiling has been completed.

Another important challenge is the lack of or very limited credible research within the local communities in order to determine the contributing factors towards radicalization of the community.

Furthermore, one of the main problems is the islamization of terrorism which contributes in the radical structures to use such narratives to create divisions in the society and further radicalize the members of the Muslim community. Profiling of the terrorist with a race, religion, ethnic group makes that group more susceptible to radicalization.

The radicalization in prison also consists an important challenge in dealing with VE. The re-socialization and re-integration of prisoners is a general challenge for the penitentiary system in Macedonia, and because re-socialization programs do not work properly, it becomes very challenging to organize de-radicalization programs in prison. The imprisoned persons share their radical view with the inmates, especially given that they possess communication devices such as telephones that can be used for further recruitment. No clear de-radicalization re-integration programs exist for the prisoners that have been involved in foreign wars.

6.5. Identification of future steps

Strengthening rule of law institutions is crucial to establishing effective institutions that will deal with CVE and PVE. For the citizens to have trust in state institutions they need to have proof that they provide service and protection to all citizens equally. Developing a culture of dialogue between state institutions and society is therefore crucial. Thus, state institutions must promote and guarantee human rights and acceptance of diversity. They must take effective and prominent measures against discrimination and develop mechanisms of peaceful resolution of conflicts.

The state institutions involved in CVE need to be locally present especially in areas tackled with more VE cases. When police and security actions need to take place, it is crucial that these state institutions take care about human rights and building trust with the local community.

A close cooperation of the state institutions with CSO-s who work in this field is therefore very needed. A special emphasis should be given to CSO-s that involve actively women and children in the process of identifying signs of radicalization and later also in the process of de-radicalization. CSO-s can be very helpful in developing and implementing campaigns of raising awareness on VE.

It should be clear that there is not an only way to deal with VE, therefore the entire society must be included. The use of a holistic approach towards CVE is crucial.

7. Recommendations

The following recommendations can be drawn from the desk research and the results of the Round-Table Discussions held in Skopje and Tetovo.

7.1. Definitions

It is important to distinguish clearly between radicalization, violent extremism, political violence and terrorism. Research shows that not all forms of radicalization lead to violent extremism, however, radicalization is a strong root to the VE phenomenon. The moment when a radical movement becomes supportive of use of violence must be perceived as a crucial point of radicalization.

In regard to violent extremism it is important to distinguish between ideologies behind it, it can be religion, it can be nationalism, it can be a certain social attitude. A holistic approach towards defining violent extremism tends to include all forms of extremism that use violence regardless of their nature. In the Balkans and in Macedonia, religious and nationalistic and extremism are more common, however, it must be kept in mind that other forms of extremism exist, such as left-wing or right wing political extremism, environmental extremism, etc.

When violent extremism is analysed, it is important to make a distinction between forms of radicalization since not all forms of radicalization are bad. Being radical in relation to an issue does not mean that one becomes automatically a violent extremist or a terrorist. There are major social movements that have become radical in part of their history, however their results have been in general positive. It is the use of violence that usually makes the distinction between acceptable and non-acceptable undertakings.

Therefore, the use of violence should be closely tackled in CVE and PVE approaches. Sometimes there are social narratives that tend to create the attitude that violence is acceptable in certain occasions. It is very dangerous when the society itself builds a narrative that certain forms of violence are acceptable. Therefore, a general condemnation of violence as a narrative should be developed and supported.

7.2. Rule of Law

North Macedonia as well as other countries in the region often have found that establishing effective rule of law is a major challenge. Establishing accountability for crimes committed regardless of the status of their perpetrator is an essential part of

rule of law. North Macedonia has struggled for long to establish effective accountability, especially when it comes to crimes committed by persons of power. Lack of accountability provides security to perpetrators of crimes that they will not be held responsible for wrongdoing. In that way, lack of accountability makes countering violent extremism additionally difficult as it empowers extremists to come back as heroes in the communities.

Violent extremism flourishes in areas where inequality, discrimination and hate crimes are not effectively dealt with. Serious efforts are needed to decrease inequality and discrimination in society. Persons, communities and groups of people should feel safe in their state and should be able to trust the institutions and the rule of law. The dissatisfaction in the treatment of the communities that are minority, particularly the Roma community, has the potential of bringing the community to the danger of being involved in radicalized groups.

Hate speech and hate crimes should be addressed properly by state institutions. Failure to address them properly decreases the trust in these institutions and contributes to the marginalization of persons, communities and groups. Macedonia still struggles to establish an effective system of prosecuting hate crimes. The incriminations found in the Criminal Code of RM in this regard are still not effectively implemented in reality, thus, there is not yet a court verdict that punishes hate crimes, nor is there a system of identifying these crimes in the police and prosecution authorities. This situation contributes to the marginalization of groups and communities and further decreases their trust towards the state institutions.

7.3. Police and security institutions

It is important to build an intimate cooperation between the state institutions: first of all, between the police officers and local communities. The most important goal for this cooperation should not be gathering of information, it should be building trust and partnership.

Proportional representation of communities in police forces is a very important step to build the trust towards the police. Good practices have developed in this regard after the Ohrid Framework Agreement and trust towards the police has been ameliorated in regard to ethnic communities.

Barriers of inter-institutional communication and coordination in regard to violent extremism need to be overcome. Good coordination between prosecuting authorities

as well as between the police and other CVE and CPE authorities is crucial for early identification of signs of extremism and for effective prevention and countering of VE.

7.4. Prevention vs. repression

Prevention of VE has lately gained in importance in regard to establishing strategies and action plans of CVE. Taking the CVE from repression to prevention is a major step forward that needs to continue developing in the future.

However, for the moment the criminal law is repressive and the sentences imposed in the CCRM are draconic in regard to cases of violent extremism. Forms of intervention prior to opening an investigation and prosecution should be considered in the future amendments of the law in order to stimulate and motivate the radicalized persons who have withdrawn from extremism in early stages to become an important part of prevention and de-radicalization policies. Developing such policies of de-radicalization is crucial to the overall success of CVE and PVE.

7.5. Re-socialization, rehabilitation and reintegration

Re-socialization, rehabilitation and reintegration of radicalized persons and participants in extremist groups remains a major challenge in North Macedonia having in mind the poor conditions in penitentiary institutions and the lack of effective re-socialization programs. Radicalization in prisons continues to be a major problem in North Macedonia.

Therefore, it is crucial that the penitentiary institution distinguishes between recruiters and recruits, and develops separate re-socialization policies for both categories. Training of the staff that works with re-socialization of this part of prison population is essential for the success of programs of de-radicalization.

While in prison, persons convicted for crimes related to VE have the right to practice faith. This is essentially their only encounter with the religious clerks. It is not sufficient to allow prisoners to practice their faith only, but the religious communities need to be involved in the process of de-radicalization. For an effective re-socialization project, the religious clerics should be allowed to have access to prisons as to have more contacts with such persons. Spaces of worship within prisons should be opened in consultation with the IRC in order not to allow such spaces to be misused in further radicalization of the inmates or be in service of radical groups outside of the prison.

The Ministry of Labour and Social Affairs, social affairs officers as well as probation officers also require special trainings to develop de-radicalization programs aimed as post-penal assistance for the incarcerated persons released on probation or released after end of sentence.

7.6. Local Community Units

Local Community Units can play a major role in identifying cases of radicalization and extremism. For this purpose, the government should work on revitalizing Local Community Units since they can play an important role in CVE. Local centres for prevention of crime have been established in 2008 by municipalities, however, most of them are dysfunctional since there are no financial means for their maintenance. They should become functional and furthermore, a good coordination between the Local Community Units, Centres for Crime Prevention, police officials, schools, local religious communities and local CSOs should be developed.

7.7. Education

High school teachers and managers of high schools need to be trained for identifying early signs of radicalization in high schools. The most important signs of radicalization become evident in high schools. However, the raising of awareness for CVE should not only be focused on high schools (secondary schools), it should also include primary schools, since intervening only in high schools could be a belated intervention for the problem. There is need to strengthen education and training of teachers as well as social affairs officers in order for them to identify early signs of radicalization through investing in programs for their continuous training and support.

The family and the preschool age children should be involved in the education against violence. Curriculums that will inform students on the terminology and the process of radicalization should be introduced in schools and universities.

Schools and universities should consider the development of critical thinking as a preventive measure for a young person to be able to identify the consequences of extremist views and have more critical approach towards any content or information they encounter.

Radicalization and involvement in extremist groups often develops among young people who have a lot of spare time. Most of young people in North Macedonia are not involved in many extra-curricular activities in their schools. Therefore, they

spend a lot of time on the internet and social networks that can lead to their involvement in extremist groups. This is why developing extra-curricular activities with students is essential.

Investing in the education of parents is also essential, because they have a big impact on the development of their children's attitude. The state and the society need to invest in creating role models and heroes, sport activities, cultural, artistic activities, etc. through developing comprehensive and sustainable models of active use of the spare time of the students. Parents should be educated in order to apply parenting control and other monitoring mechanisms to the use of internet by children.

7.8. Parents/Women/Children

Working in the triangle parent-student-teacher is crucial to the implementation of CVE and PVE programmes. It is also important that religious clerks, the police officers and CSOs are also included in that pedagogical triangle.

A general perception of professionals who work with the young population shows that children and young people show signs of accumulated aggression. Forms of dealing with it should be developed and institutionalized in educational programmes.

Women have a very important role in identifying early signs of radicalization. Therefore, it is crucial that programmes that have created good practices such as the project Mothers' School to further be developed and continue to raise awareness of women and mothers in regard to early signs of radicalization. A form of that development could be the creation of counselling institutions that would develop programs of support for the families and a better coordination between the parents and the teachers.

7.9. Building dialogue and understanding between different communities

It is important to build an integrated society as opposed to ethnical division. Knowing and trusting each other helps prevent the spread of violent extremism. It is important to build a culture of accepting diversity as an advantage, not as a handicap, through developing critical thinking in schools, as well as a culture of debate and acceptance of different opinions and disagreements among each other. Disagreements should not regularly lead people to conflicts.

Such aims can be fulfilled by investing in programs of integrated studies where the students can get to know the diversity around them. The political will to make

dealing with diversity a priority issue is essential, and it can be developed through investing in making the integrated studies an essential part of the educative curriculum.

7.10. Religious communities

An online platform of communication and joint messages from different religious communities should be created. All religions that are practiced in North Macedonia have many common aspects that should be enhanced through spreading messages of proactive unity rather than separation.

Representatives of religious communities have complained that dubious financing of certain organizations has been continuously ignored by the state institutions. Better control of the finances of charity organizations and an institutionalized communication between the religious communities and the state institutions is needed. There is a need for coordination and cooperation between the Islamic Religious Community and the relevant state institutions as to prevent certain radical groups to create parallel structures to those of the IRC (mosques, schools, kindergartens).

When a community has issues with radicalization, it is of utmost importance that the community deals with the topic and solves the issue, for the benefit of the community itself. Hiding the problem and considering it as something remote to the community does not help dealing with it. Therefore, the community should involve proactively into finding ways to help the CVE and PVE programs.

The role of the Committee for Inter-Religious Relations is crucial and it should be taken very seriously. The Committee has been passive and counter-productive until now.

The reforming of the Preacher's Glossary should be supported. The most prevalent online presence of Islam is the radicalized interpretation of it. Therefore, there is immanent need to develop a better counter-narrative system as an answer to the radicalized version of Islam most commonly preached on internet. The role of the IRC in creating such counter narratives is crucial, thus preventing such narratives to be used in recruiting, radicalizing and sending young people in foreign wars.

7.11. Raising awareness, media, social networks

Brainwashing is the cornerstone of extremist radicalization. Lack of education and the financial factor play major roles in the recruitment process. Therefore, the state should invest in a serious campaign on raising awareness about violent extremism as a general social problem. It should also invest in developing a comprehensive counter-narrative

system. At the moment, only the extremist narrative is present in the social media and the internet. It is good to involve also CSO-s in the process of raising awareness.

The state needs to also deal more effectively with hate speech. Use of hate speech and incitement of violence in social media should be carefully followed and effectively prosecuted by the eligible institutions (public prosecution and anti-discrimination bodies).

7.12. Role of CSO-s:

Reorganization and inclusion of the informal local communities would help in the prevention of the radicalization by providing local responses and information. Strengthen the human capacities within CSOs, there is a lack of expertise in the field of prevention of radicalization. State institutions should work towards funding the work of the CSOs at least partially as to allow for proper development of the civil sector. Community centres should be opened in every community, alternative spaces for the community members to spend time together and to feel more as part of the community.

The lack of social activities both for young people and for others is a major problem in the country. Besides the activities offered by the CSOs there are no activities for young people to be involved with. If institutions do not find mechanisms that would accumulate the energy of the students towards more beneficial activities, they can be easily become a target of radical groups.

The CSOs can be more helpful within the framework of developing soft measures of CVE and PVE. Without the support from the other factors such as CSOs, religious communities, local communities, and every group that is outside of the state apparatus, there cannot be viable and effective results in the fight against violent extremism and terrorism.

7.13. Specific issues for the RNM Strategies for CVE and CT:

The strategy should use a holistic approach in regard to CVE and present it as a general problem. All forms of appearance of violent extremism should be addressed as well as the motivation and ideology behind them. Extremism in the context of Macedonia has appeared in several forms, often misused from the government by labelling one group as extremist.

The Strategy should consider establishing Local coordinators for CVE who will work with the Local Units and the Local Centres for Prevention. The strategy should also develop a platform on counter-narratives in social networks.

Effective supervision of the implementation of the strategy should be planned and implemented. Its implementation has to be supervised by international actors. Effective state budgeting on CT and CVE issues should be established.

Good practices from other states should be included. Neighbouring states such as Kosovo have achieved great accomplishment in regard to CVE and PVE strategies. A good regional cooperation and coordination would be very helpful in this regard.

Composition of the National Committee on CT and CVE should reflect the ethnic-religious and gender composition of the country. The National Committee should include within its membership other actors such as the civil sector and the religious groups, not only state institutions. The roles and responsibilities of the ministries and institutions that are part of the National Committee should be clearly divided so that each and everyone knows what should be done.

8. Conclusion

This paper has aimed to analyse the concept of radicalisation, violent extremism and terrorism. It has offered a research analysis of these concepts based on a literature review and findings of authors who have developed theoretical definitions. On the other hand, this article has thoroughly analysed the data gathered from the empirical analysis of the push and pull factors offered in two round table discussions held in Skopje and Tetovo, in Republic of North Macedonia. The findings offer comprehensive analysis of these factors in the context of South East Europe and in particular in the local context of RNM. The recommendations deriving from the empirical analysis of this article can be used in a broader context while developing state strategies to counter and prevent violent extremism.

Grant Support: The author received no financial support for this work.

References

- Arifi, B. (2017). Hate Crimes as a Driver to Violent Extremism – Are Victims of Hate Crimes at Risk of Becoming Involved in Violent Extremism? *Conference on Hate Crimes in South-East Europe Sarajevo, 8 November 2016* (pp. 205-226). Sarajevo: Faculty of Criminal Justice, Criminology and Security Studies, University of Sarajevo.
- Barret, R. *Foreign Fighters in Syria*. 2014: Soufan Group.
- Bartlett, J., & Birdwell, J. (2010). *From Suspects to Citizens: Preventing violent extremism in a Big Society*. London: Demos.
- Beslin, J., & Ignjatijevic, M. (2017). Balkan foreign ghters: from Syria to Ukraine. *Brief Issue* , 1-4.
- Bogdanovski, A. (2014, September). *We did criminalize it – now what? Western Balkans response to the foreign fighters threat*. Retrieved August 3, 2016, from Analytica MK: http://www.analyticamk.org/images/stories/files/2014/Foreign_Fighters.pdf

- Borum, R. (2011). Radicalization into Violent Extremism II: A Review of Conceptual Models and Empirical Research. *Journal of Strategic Security*, 4 (4), 37-62.
- Bossong, R. (2014). EU cooperation on terrorism prevention and violent radicalization: frustrated ambitions or new forms of EU security governance? *Cambridge Review of International Affairs*, 27 (1), 66-82.
- Briggs, R. (2010). Community engagement for counterterrorism: lessons from the United Kingdom. *International Affairs*, 86 (4), 971-981.
- Davies, L. (2018). *Review of Educational Initiatives in Counter-Extremism Internationally: What works?* Gothenburg: The Segerstedt Institute.
- Denooux, G., & Carter, L. (2009). *Development Assistance and Countering Extremism: A Guide to Programming*. Washington: USAID.
- European Commission. (2016). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions supporting the prevention of radicalisation leading to violent extremism* Supporting the Prevention of Radicalisation Leading to Violent Extremism. Brussels: European Commission.
- European Union. (2002, July 13). *Council Framework Decision on Combating Terrorism*. Retrieved February 25, 2018, from EU: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:164:0003:0003:EN:PDF>
- Feddes, A., Mann, L., & Doosje, B. (2015). Increasing self-esteem and empathy to prevent violent radicalization: a longitudinal quantitative evaluation of a resilience training focused on adolescents with a dual identity. *Journal of Applied Social Psychology*, 45 (7), 400-411.
- Goede, M., & Simon, S. (2013). Governing Future Radicals in Europe. *Antipode*, 45 (2), 315-335.
- Hassan, M. (2012). Understanding Drivers of Violent Extremism: The Case of al-Shabab and Somali Youth. *CTC Sentinel*, 5 (8), 18-21.
- Igric, G. (2016). *Balkan Jihadists The Radicalisation and Recruitment of Fighters in Syria and Iraq*. Balkan Investigative Reportin Network.
- Jacobsen, A. (2017). *Pushes and Pulls of Radicalisation into Violent Islamist Extremism and Prevention Measures Targeting these: Comparing Men and Women*. Malmö: Malmö University.
- Jakupi, R., & Kelmendi, V. (2017). *Women in Violent Extremism: Lessons Learned from Kosovo*. Prishtina: Kosovar Center for Security Studies.
- Jones, J. (2017, January 18). *Drivers of Violent Extremism*. Retrieved February 24, 2018, from Center for International Private Enterprise: <http://www.cipe.org/publications/detail/drivers-violent-extremism>
- Knudsen, R. A. (2017). *Radicalization and foreign ghters in the Kosovo context - An analysis of international media coverage of the phenomena*. Oslo: Norwegian Institute of International Affairs.
- Kosovar Center for Security Studies. (2017). *Kosovo Security Barometer - Citizens' perceptions on Violent Extremism*. Prishtina: Kosovar Center for Security Studies.
- Kursani, S. (2015). *Report inquiring into the causes and consequences of Kosovo citizens' involvement as foreign fighters in Syria and Iraq*. Prishtina: Kosovar Center for Security Studies.
- Muji, A. (2017). *Reintegration of returning foreign fighters: what approach best suits Kosovo?* Prishtina: Kosovar Center for Security Studies.
- Perry, V. (2016). *Initiatives to Prevent/Counter Violent Extremism in South East Europe - A Survey of Regional Issues, Initiatives and Opportunities*. Sarajevo: Regional Cooperation Council.
- Perry, V. (2017). *Reflections on Efforts to Prevent and Counter Radicalization and Violent Extremism in the Balkans*. Sarajevo: Democratization Policy Council.
- Precht, T. (2007). *Home grown terrorism and Islamist radicalisation in Europe: From conversion to terrorism - An assessment of the factors influencing violent Islamist extremism and suggestions for counter radicalisation measures*. København: Ministry of Justice, Denmark.

- Qehaja, F., Përteshi, S., & Vrajolli, M. (2017). *Mapping the state of play of institutional and community involvement in countering violent extremism in Kosovo*. Prishtina: Kosovar Center for Security Studies.
- Rahimi, S., & Graumans, R. (2016). Reconsidering the Relationship Between Integration and Radicalization. *Journal for Deradicalisation* , 28-62.
- Ranstorp, M. (2016). *The Root Causes of Violent Extremism*. RAN Center of Excellence.
- Ranstorp, M. (2010). *Understanding Violent Radicalisation - Terrorist and Jihadist Movements in Europe*. London/New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Regional Cooperation Council. (2016). Southeast Europe Regional expert workshop on “Factors and drivers underlying radicalization and violent extremism leading to terrorism”, Conclusions. *Southeast Europe Regional expert workshop* . Sarajevo: RCC.
- Richards, A. (2011). The problem with ‘radicalization’: the remit of ‘Prevent’ and the need to refocus on terrorism in the UK. *International Affairs* , 87 (1), 143–152.
- Schmid, A. (2013). *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. The Hague: International Centre for Counterterrorism.
- Sedgwick, M. (2010). The Concept of Radicalization as a Source of Confusion. *Terrorism and Political Violence* , 22 (4), 479-494.
- Selimi, K., & Stojkovski, F. (2016). *Assessment of Macedonia's Efforts in Countering Violent Extremism, View from Civil Society*. Skopje: Analytica Think Tank.
- Shabani, S. (2017). *Saving schools from violent extremism: a broader approach to CVE with a focus on educational capacities*. Skopje: Analytica Think Tank.
- Shabani, S., & Kadri, A. (2018). *Working Towards Resilient Communities*. Skopje: Analytica Think Tank.
- Shtuni, A. (2015). Breaking Down the Ethnic Albanian Foreign Fighters Phenomenon. *Soundings: An Interdisciplinary Journal* , 98 (4), 460-477.
- Shtuni, A. (2015). Ethnic Albanian Foreign Fighters in Iraq and Syria. *CTC Sentinel* , 8 (4), 11-14.
- Shtuni, A. (2015, January 29). *The Western Balkans: A Jihadist Pipeline to Syria and Iraq*. Retrieved July 30, 2016, from Fikra Forum: <http://fikraforum.org/?p=6353>
- Silke, A. (2014). *Prisons, Terrorism and Extremism: Critical Issues in Management, Radicalisation and Reform*. London/New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Silke, A. (2011). *The Psychology of Counter-Terrorism*. London/New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- The Soufan Group. (2015). *Foreign Fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq*. New York: TSG.
- Thomas, P. (2010). Failed and Friendless: The UK's ‘Preventing Violent Extremism’ Programme. *The British Journal of Politics and International Relations* , 12 (3), 442–458.
- Transforming Violent Extremism - A Peacebuilder's Guide*. Search for Common Ground.
- United States Institute of Peace. (2015). *Charting a New Course, Thought for Action Kit - Women Preventing Violent Extremism*. Washington: USIP.
- USAID. (2009). *Guide to Drivers of Violent Extremism*. Washington: USAID.
- USAID. (2009). *Summary of Factors Affecting Violent Extremism*. Washington: USAID.
- USAID. (2011). *The Development Response to Violent Extremism and Insurgency - Putting Principles into Practice*. Washington: USAID.
- Vidino, L. (2010). *Countering Radicalisation in America: Lessons from Europe*. Washington: United States Institute of Peace.
- Vidino, L. (2009). Europe's New Security Dilemma. *The Washington Quarterly* , 32 (4), 61-75 .
- Zeiger, S., & Aly, A. (2015). *Countering Violent Extremism: Developing an evidence-base for policy and practice*. Perth, WA, Australia: Hedayah and Curtin University.

Partial Memory: Another Reason for using Large Lineups?

Kısmi Hafıza: Kapsamlı Yüzleştirmeye Başvurulması için Bir Başka Neden mi?

Avraham LEVI

ORCID: A.L. 0000-0002-1947-6477

ABSTRACT

Introduction: The 48-person lineup has been found to decrease substantially mistaken identifications, with little cost to correct ones. The goal of this experiment was to increase correct identifications.

Purpose: Study 1 attempted to increase identifications in the 48-person lineup by omitting the warning that the target may not be in the lineup. Study 2 aimed at examining potential reasons why the attempt failed.

Method: In study 1 a 48-person lineup was shown, with or without the warning and with the target present or absent. In study 2 target-present lineups were shown, either a six-person or 48-person lineup. All were then asked to count the number of lineup members that they could discount as not being the target.

Results: Study 2 found that after discounting six-person lineups were left with 1 lineup member, in 48-person ones 8.3.no difference in the number of identifications between the two warning conditions. Six-person lineups yielded more identifications.

Conclusions: The results suggest that witnesses in 6-person lineups achieve more identifications by discounting lineup members and guessing from the remaining. Further research is suggested.

Keywords: Eyewitness identification, 48-person lineups, partial memory

Submitted: 04.09.2018 • **Revision Requested:** 19.12.2018 • **Last Revision Received:** 08.01.2019 • **Accepted:** 11.01.2019 • **Published Online:** 30.04.2019

Corresponding author: Avraham Levi, E-mail: avmlevi@bezeqint.net

Citation: Levi A, 'Partial memory: Another reason for using large lineups?' (2019) 7(1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 53.

1. Introduction

The lineup is the safest eyewitness identification procedure, because the foils provide some protection to an innocent suspect. However, witnesses often choose someone who is not the culprit¹. When that person is not the suspect, the police are aware that they have erred. However, in a fair simultaneous lineup by chance these witnesses who choose “identify” a suspect who is innocent $1/N$ times, where N is the lineup size. With the American lineup size of six, this will happen $1/6=0.167$, or almost 17% of the time.

There is a second error that witnesses make and which remains undetected by the police: witnesses fail to identify guilty suspects². While a number of lineup procedures have been developed to reduce mistaken identifications³, there are few procedures available to increase correct ones that do not simultaneously increase mistaken ones. Witnesses often have imperfect memory⁴ and can then only increase correct identifications if they choose someone in the lineup more often. Doing this increases mistaken ones.

The danger of mistaken identifications has been considered so great that in the wake of research showing that we can reduce them if we warn witnesses that the culprit may not be in the lineup⁵, the warning has been included in one of four recommendations of a White Paper of the American Psychological Association⁶ to improve lineup identification evidence.

-
- 1 Edward Connors, Thomas Lundregan, Neal Miller and Tom McEwen, convicted by juries, exonerated by science: Case studies in the use of DNA evidence to establish innocence after trial. (U. S. Department of Justice 1996); Barry Scheck, Peter Neufeld, and Jim Dwyer, *Actual innocence: When justice goes wrong and how to make it right.* (first published 2000, 1st, Signet 2001); Tim Valentine, Alan Pickering, and Stephen Darling, 'Characteristics of eyewitness identification that predict the outcome of real lineups' [2003] 17 *Applied Cognitive Psychology* 969; Gary L Wells, Mark Small, S Penrod, Roy S Malpass, Solomon M Fulero, and Clara Allison Elizabeth Brimacombe, 'Eyewitness identification procedures: Recommendations for lineups and photospreads' [1998] 22 *Law and Human Behavior* 603.
  - 2 Avraham M Levi, 'Are defendants guilty if they were chosen in a lineup?' [1998] 22 *Law and Human Behavior* 389.
  - 3 Avraham M Levi, 'An Analysis of Multiple Choices in MSL Lineups, and a Comparison with Simultaneous and Sequential ones' [2006] 12 *Psychology, Crime, & Law* 273; Avraham M Levi, 'Much Better than the Sequential lineup: A 120-person lineup' [2012] 18 *Psychology, Crime & Law* 631; Roberto Cameron Lodge Lindsay and Gary Wells, 'Improving eyewitness identifications from lineups: Simultaneous versus sequential lineup presentation' [1985] 70 *Journal of Applied Psychology* 556; S Pryke, Roberto Cameron Lodge Lindsay, Jennifer E Dysart and Paul Dupuis, 'Multiple independent identification decisions: A method of calibrating eyewitness identifications' [2004] 89 *Journal of Applied Psychology* 73.
  - 4 Robert Buckhout, 'Eyewitness memory' [1974] 231 *Scientific American* 23.
  - 5 Roy S Malpass and Patricia G Devine, 'Eyewitness identification: Lineup instructions and the absence of the offender' [1981] 66 *Journal of Applied Psychology* 482.
  - 6 Gary L Wells, Mark Small, Steven Penrod, Roy S Malpass, Solomon M Fulero, and Clara Allison Elizabeth Brimacombe, 'Eyewitness identification procedures: Recommendations for lineups and photospreads' [1998] 22 *Law and Human Behavior* 603.

2. Study 1: A failed attempt to increase identifications by omitting the warning

Levi⁷ has been experimenting with very large lineups, the largest consisting of 120 members. The two consistent findings have been that both the number of correct identifications and the amount of choosing when the target is absent (mistaken choices) remains constant and comparable to small lineups even as the lineup grows from 24 to 120 members. The result has been a dramatic reduction in mistaken identifications at no cost to correct ones. For example, with a typical rate of 50% mistaken choices in the traditional six-person target –absent simultaneous lineup, if the lineup is fair the expected rate of mistaken identifications is $50/6 = 8.3\%$. With a lineup of 48, the same percentage of mistaken choices leads to $50/48 = 1\%$ mistaken identifications.

What might happen, then, if the warning was omitted before a 48-person lineup? We might expect an increase in mistaken choices, perhaps to about 75% ⁸ in target-absent lineups, and therefore mistaken identifications would be $75/48 = 1.56\%$. We would thus be paying the price of about half a percent more mistaken identifications by omitting the warning. The empirical question is what the gain in target identifications will be if the warning is omitted.

2.1. Method

2.1.1. Participants

The 192 participants in this experiment were staff and graduate students at the Givat Ram and Mt. Scopus campuses of the Hebrew University in Jerusalem, Israel who agreed to participate in a short and interesting experiment on memory which would involve viewing a two- minute video, and later participating in a five- minute experiment in their office/lab. There were 41 male participants, and 151 female ones. The average age of the participants was 37.

2.1.2. Design

The design was 2x2 between-subjects, the factors being target-absent vs. target-present, and warning vs. no warning. The number of 48 participants per each of the

7 Avraham M Levi, 'A Comparison Between Large Simultaneous and MSL Lineups, with Photos Viewed in Sets of Six' In K Nixon (Ed.) *Forensic recall and eyewitness testimony* (A-IP Publishing 2006b); AM Levi, 'Evidence for Moving to an 84-Person Photo Lineup' [2007] 3 *Journal of Experimental Criminology* 377; Avraham M Levi, 'Much Better than the Sequential lineup: A 120-person lineup' [2012] 18 *Psychology, Crime & Law* 631.

8 Roy S Malpass and Patricia G Devine, 'Eyewitness identification: Lineup instructions and the absence of the offender' [1981] 66 *Journal of Applied Psychology* 482.

four experimental conditions was determined by completely counterbalancing the 24 possible orders of the four screens of photos, each order appearing twice in random order in the experiment for each of the four conditions.

2.1.3. Recruitment and eyewitness event

The author visited offices and labs at the university. He introduced himself, and asked the occupant whether they would participate in a memory experiment in their office/lab at a later time that would last only about five minutes. If a person agreed, he immediately showed them a video in their office lasting 2 minutes in which the target was seen for 37 seconds, another young-looking male for 22 seconds⁹. He arranged a mutual acceptable time for the experiment, at least an hour later. The video and the lineup were shown on a laptop computer.

2.1.4. The lineup

Photos for the lineups were chosen from Levi¹⁰. All lineup members were young adult males who had dark and short hair, dark eyes, no beard or moustache, and were of medium build. The target also fit this description. The photos were thus chosen to fit the match-to description criterion¹¹, and there is thus no danger that any of the photos could be discounted because they did not fit that description¹². The twelve faces of each screen were organized in two lines of six. The four screens were identical for the target-present and target absent lineup, except that the target was placed in the lower left hand corner in one of the target-present lineup's screens, and replaced with a different photo in the culprit-absent lineup.

2.1.5. Lineup procedure

Witnesses in the warning condition were told: "I am now going to conduct a lineup. The person you are to identify is the male in the video who moved around. The lineup consists of 4 screens with 12 photos in each one. Since all the photos are

---

9 The video was a natural domestic scene showing a mother diapering her baby in the baby's room, a young-looking male and an older woman sitting in the living room, and the target moving into the living room, sitting down, putting on his shoes, and moving in and out of the room where the mother was diapering the baby. The video can be viewed at www.youtube.com/watch?v=wmbBujTSngo

10 Avraham M Levi, 'Much Better than the Sequential lineup: A 120-person lineup' [2012] 18 *Psychology, Crime & Law* 631.

11 Gary L Wells, Mark Small, S Penrod, Roy S Malpass, Solomon M Fulero, and Clara Allison Elizabeth Brimacombe, 'Eyewitness identification procedures: Recommendations for lineups and photospreads' [1998] 22 *Law and Human Behavior* 603.

12 There is a more extensive discussion of the match-to-description strategy in the general discussion section.

different, the person can only appear in one screen, if at all. I will first show you the 4 screens in a predetermined order, but after that you can request to see screens again in any order until you come to a decision¹³. However, I must warn you that the person may not be in the lineup at all!”¹⁴ This last sentence was said with emphasis.

Witnesses who were not warned were given nearly identical instructions, except that the phrase “if at all” and the last sentence were omitted. If witnesses asked at any time whether they could conclude that the person was not in the lineup, they were answered in the affirmative. The witnesses were shown the four screens regardless of whether they chose someone in one of the earlier screens. They were given the opportunity to change their minds after viewing all the screens. (However, this very rarely happened)

2.2. Results and Discussion

Table 1 summarizes the results for all four conditions.

	WARNING	NO WARNING
TARGET- PRESENT		
IDENTIFICATIONS	17 (36%)	17 (35%)
FOILS	21 (44%)	28 (57%)
NO CHOICE	9 (19%)	4 (8%)
TOTAL	47	49
TARGET-ABSENT		
CORRECT NO CHOICE	25 (50%)	7 (15%)
MISTAKEN CHOICE	25 (50%)	41 (85%)
TOTAL	50	48

The empirical question asked was: What would be the effect of omitting the warning on target identifications in target-present lineups?

The answer to the question could not be more clear-cut. Omitting the warning in target-present lineups has no effect whatsoever on target identifications in target-present lineups. The 36% identifications with the warning and the 35% identifications without the warning are virtually identical.

13 Some additional instruction was added because, contrary to other experiments, the lineup photos stretched over four screens.

14 This warning was stronger than usually given, to ensure that it was heard. Police officers might be afraid to use a strong warning, in that it might deter witnesses from identifying culprits. The results of this paper show that such fear is likely unfounded.

This cannot be accounted for by a failure of the lack of a warning to be effective. Omitting the warning in culprit-absent lineups had a very large effect. While with the warning the usual 50/50 split between correct no choice responses and mistaken choices has been maintained, without the warning 85% of the witnesses chose mistakenly [test between two proportions¹⁵, $z = 3.73$, $p < 0.0001$].

Two explanations for the lack of effect of omitting the warning: Firstly, the percentage of witnesses able to identify the target varies with conditions such as the difficulty of the eyewitness event and the time interval between the witnessing and the lineup. The eyewitness event was relatively difficult. Thus, perhaps the maximum degree of identifications for the experimental conditions was reached with the warning, and therefore omitting the warning was not able to increase them. The extra response bias expressed itself in more foil choices and less no choice responses (though the power of the chi-square testing for the difference was too small).

By the same token, the fact that Clark¹⁶ found that “identifications” increased without the warning in six-person lineups clearly indicates that the maximum degree of these “identifications” was not reached with the warning in the sample he analyzed. Obviously, the chance of increasing “identifications” in a six-person lineup is much greater than in a 48-person one by merely guessing. However, Clark found an “identification” rate greater than would be predicted by pure guessing. The discrepancy between the data Clark analyzed and the present experiment may result because of the difficult eyewitness event which did not enable more identifications without the warning

There is an alternate explanation. Some witnesses have a partial memory of the target¹⁷, which enables them to eliminate from consideration at least one of the foils (i.e. “the target had more hair”). Some of the witnesses in this experiment spontaneously pointed to some foils and said that they could discount them. Penrod¹⁸ also alludes to the concept of partial memory, as does Steblay¹⁹.

---

15 Ronald E Walpole, *Introduction to Statistics* (Macmillan 1968).

16 Steven E Clark, ‘A Re-examination of the Effects of Biased Lineup instructions in eyewitness identification’ [2005] 29 *Law and Human Behavior* 575.

17 Anthony N Doob and Herschi M Kirshenbaum, ‘Bias in police lineups-partial remembering’ [1973] 1 *Journal of Police Science and Administration* 287.

18 Steve Penrod, *Eyewitness guessing and choosing* (Sarmac Conference, Bethel College, Maine 2006).

19 Nancy M Steblay, ‘Social influence in eyewitness recall: A meta-analytic review of lineup instruction effects’ [1997] 21 *Law and Human Behavior* 283.

Partial memory is not simply weak memory. Partial memory requires remembering some aspect of the targets face well enough to discount lineup members who failed to display that feature.

In 48-person lineups partial memory helps little. Too many foils remain. In a six-person lineup, even being able to eliminate only one foil and guessing from the remaining five increases meaningfully the odds of “identifying” the target. Without the warning and the concomitant tendency to choose more, the target will be chosen more often.

However, these additional “identifications” are not real identifications. They are only educated guesses based on partial memory.

Moreover, we cannot be certain that all the “identifications” made with the warning are true ones. 50% of witnesses viewing a fair simultaneous target-absent lineup, with the warning, mistakenly choose someone. That leaves plenty of room for witnesses to make educated guesses in target-present lineups. The conclusion, if this explanation is correct, is that if we want to be sure that “identifications” are indeed identifications, we need to use large lineups.

The concept of partial memory is different from relative judgment, which posits that witnesses compare between lineup members and pick the lineup member that seems most similar to the target. Partial memory and relative judgment are conflicting explanations for why witnesses choose the target despite imperfect memory, or mistakenly chose the innocent suspect as often as they do in six-person lineups. Levi²⁰ conducted an eye tracker experiment based on the assumption that witnesses use relative judgment. The results forced him to the conclusion that the assumption was false²¹. Partial memory now provides an explanation to his data.

The great advantage of large lineups is obvious in reducing the chance of mistaken identifications. This study suggests that large lineups may also provide an accurate distinction between witnesses who are really able to identify the target and others who may have partial memory of the target.

---

20 Avraham M Levi, ‘When the relative judgment theory proved to be false’ [2015] 5 *Psychology and Law* 141.

21 Not everyone accepts this interpretation of the results. Rod Lindsay for one (personal communication, June 2014) does not.

3. Study 2: Testing the validity of partial memory

The attempt in study 1 to increase identifications by omitting the warning failed. This could be attributed either to the difficult experimental conditions, or to partial memory of the target enabling witnesses viewing six-person lineups to discount some of the foils, thus increasing the chance of choosing the target when making an educated guess.

This experiment aimed at examining this hypothesis directly, versus the alternate explanation that the results of Study 1 were simply the result of its difficult experimental conditions. Witnesses were shown either a six-person or 48-person target-present lineup, with or without the warning. If they made a choice they were asked to count the number of lineup members that they could discount with certainty. Target-absent lineups were omitted, as not relevant to the opposing hypotheses.

If experimental difficulty explains Study 1's results, 6-person lineups should produce no more identifications than 48-person ones, and no more identifications when not warned than when warned. If the partial memory hypothesis is correct more identifications in the six-person lineup will be found than in the larger one.

3.1. Method

3.1.1. Participants

The 200 participants in this experiment were staff and graduate students at the Givat Ram and the Ein Kerem campuses of the Hebrew University of Jerusalem, Israel, and at Bar Ilan University in Ramat Gan, Israel, who agreed to participate in a short and interesting experiment on memory which would involve viewing a two-minute video immediately, and later participating in a five-minute experiment in their office/lab. The average age was 32. Males comprised 84 of the sample, females 116.

3.1.2. Design

The design of the experiment was 2 x 2 between-subjects, the factors being warning (yes/no) and lineup size (6/48). The dependent measures were lineup decision and number of lineup members that could be discounted with certainty.

3.1.3. Recruitment and eyewitness event

They were identical to study 1

3.1.4. The lineups

The 48-person lineup was identical to Study 1. The six-person lineup was created by randomly choosing five photos from the target-present screen of the 48-person lineup, the sixth person being the target. The six faces of the six-person lineup were organized in two rows of three, with the target in the lower left-hand position.

3.1.5. Lineup procedure

Witnesses in the no warning six-person condition were told: “I am now going to conduct a lineup. The person you are to identify is the male in the video who moved around.” For those in the warning six-person condition they were also told. “However, I must warn you that the person may not be in the lineup at all!” This last sentence was said with emphasis

Those in the 48-person warning condition were also told:” The lineup consists of 4 screens with 12 photos in each one. Since all the photos are different, the person can only appear in one screen, if at all. You can request to see screens as often as you want in any order until you come to a decision. However, I must warn you that the person may not be in the lineup at all!”

Witnesses shown the 48-person lineup who were not warned were given nearly identical instructions, except that the phrase “if at all” and the last sentence were omitted. If witnesses asked at any time whether they could conclude that the person was not in the lineup, they were answered in the affirmative. The witnesses who were shown the 48-person lineups were also shown the four screens regardless of whether they chose someone in one of the earlier screens. They were given the opportunity of changing their mind after seeing all the screens. The screen with the target appeared randomly as the second or third screen shown.

Those witnesses who chose someone were asked to count the number of lineup members that they could discount with certainty.

3.2. Results and Discussion

Table 2 shows the identification responses.

Table 2: Results for identification responses

	Six-person	Lineups	48-person	Lineup
	Warning	No warning	Warning	No warning
Identification	27 (54%)	31 (61%)	17 (37%)	21 (39%)
Foils	6 (12%)	18 (35%)	14 (30%)	26 (48%)
No choice	17 (34%)	2 (4%)	15 (33%)	7 (13%)

Warned witnesses made fewer foil choices compared to no choices than did not warned witnesses ($\chi^2 = 21.85$, $p < 0.00001$). This verifies that the warning manipulation was effective. There is no difference between the number of identifications between warned and not warned witnesses who viewed the six-person lineup, as there is not between these two groups for the 48-person lineup (this latter finding replicating Study 1). This supports the explanation that experimental difficulty caused the lack of difference between warned and not warned in Study 1. The third finding is that there were more identifications in six person lineups than in 48-person lineups, 58% versus 38% ($z = 2.696$, $p < 0.004$), which fits the logic that the six-person lineup witnesses had a better chance of picking the target when guessing from the far fewer foils than in the 48-person lineup left after discounting some of the five foils: The mean number of foils left after discounting for the six-person lineup witnesses was 1.0, and for the 48-person lineup witnesses 8.3, $z = 3.273$, $p < 0.0005$. Note that while witnesses who viewed the 48-person lineup were able to discount a substantial number of lineup members, they were left with more members than in the six-person lineup. We might expect, also, that the likelihood that witnesses would even think about discounting lineup members while viewing the lineup was small.

The results support the contention that the number of times that witnesses choose the target in 6-person lineups is an unreliable indication of the number of targets who have been identified. In addition to the known chance of choosing the target 1/6 times with pure guessing in a fair lineup, there is also the possibility that due to partial memory of the target more witnesses have succeeded in choosing the target despite their actual inability to identify him or her. We may be much safer with a large lineup such as the 48-person lineup used in this experiment.

A third possible explanation for the higher rate of identification in six-person lineups is that witnesses get confused seeing so many faces in the 48-person lineup. However, no difference in the rate of identifications was found between a 24-person

lineup and a 120-person lineup²². One might expect more confusion, and fewer identifications, in the far larger 120-person lineups.

Similarly, Levi²³ compared the 48-person lineup to the British video lineup. The latter lineup consists of 10 members, each shown in a short video-clip. The lineup is shown twice before witnesses make their choice. Despite the large difference in size between the two lineups, no difference was found in rate of identification. Witnesses viewing the British lineup are a lot less likely to use partial memory to discount lineup members because the videos are shown sequentially rather than simultaneously. A sequential presentation seems far less likely to give witnesses the idea that they can discount lineup members.

On the other hand, a sequential presentation shown twice should give witnesses more opportunity to compare between lineup members and pick the person that seems most similar to the target. The fact that the British lineup yields more identifications than the 48-person lineup is more evidence that the mechanism behind more identifications in six-person lineups is not relative judgment.

An important caveat is that this study has not proven that witnesses in six-person lineups actually use their partial memory in order to discount some lineup members. The evidence supports this conclusion. The uncertain status of any theoretical construct such as partial memory is nicely illustrated by the relative judgment explanation, a perfectly sensible idea, which seems now to be discredited. In summation, the scientific process works by disproving theories, not proving them.

There is an alternate explanation, signal detection theory. According to Wixted and Mickes²⁴ interpretation of signal detection theory, the larger the lineup, the fewer correct and false IDs there will be. While this prediction fits the present experiment's results, it contradicts the results of Levi²⁵, who found that as lineups grew in size from 20 to 120, the number of correct IDs and mistaken choices remain constant, and Levi's²⁶ comparison between the 48-person lineup and the British one.

---

22 Avraham M Levi, 'Comparing the English Video Lineup with the 48-Person Lineup' [2017] 5 *Universal Journal of Psychology* 239.

23 Avraham M Levi, 'When the relative judgment theory proved to be false' [2015] 5 *Psychology and Law* 141.

24 John T Wixted and Laura Mickes, 'ROC Analysis Measures Objective Discriminability for any Eyewitness Identification Procedure' [2015] 4 *Journal of Applied Research in Memory & Cognition* 329.

25 Avraham M Levi, 'Much Better than the Sequential lineup: A 120-person lineup' [2012] 18 *Psychology, Crime & Law* 631.

26 Avraham M Levi, 'Comparing the English Video Lineup with the 48-Person Lineup' [2017] 5 *Universal Journal of Psychology* 239.

Thus, all alternate theories to explain the higher rate of identifications in six-person are contradicted by other evidence. This leaves, so far, the partial memory explanation. This of course does not negate the possibility that another theory may explain this fact, nor the possibility that further research will contradict the partial memory explanation.

For example, witnesses in the second study were asked to count the number of lineup members they could discount after they viewed the lineup. Partial memory as a cause of increased identification should be expected to increase if they were asked to discount lineup members before they view the lineup. Such an experiment is currently being run. The same reasoning holds for the British lineup, and an experiment has been prepared to test this prediction.

In conclusion, then, simultaneous six-person lineups, even when fair, seem even less safe than previously thought. Partial memory may enable some witnesses to seem to identify the target when they actually are not really able to do so.

Grant Support: The author received no financial support for this work.

References

- Robert Buckhout, 'Eyewitness memory' (1974) 231 *Scientific American* 23.
- Steven E Clark, 'A Re-examination of the Effects of Biased Lineup instructions in eyewitness identification' (2005) 29 *Law and Human Behavior* 575.
- Edward Conners, Thomas Lundregan, Neal Miller and Tom McEwen., *Convicted by juries, exonerated by science: Case studies in the use of DNA evidence to establish innocence after trial* (U. S. Department of Justice 1996).
- Stephen Darling, Tim Valentine, and Amina Memon, 'Selection of lineup fillers in operational contexts' (2008) 22 *Applied Cognitive Psychology* 159.
- Anthony N Doob and Herschi M Kirshenbaum, 'Bias in police lineups-partial remembering' (1973) 1 *Journal of Police Science and Administration*, 287.
- Avraham M Levi, 'Are defendants guilty if they were chosen in a lineup?' (1998) 22 *Law and Human Behavior* 389.
- Avraham M Levi, 'An Analysis of Multiple Choices in MSL Lineups, and a Comparison with Simultaneous and Sequential ones' (2006a) 12 *Psychology, Crime, & Law* 273.
- Avraham M Levi, 'A Comparison Between Large Simultaneous and MSL Lineups, with Photos Viewed in Sets of Six' In K Nixon (Ed.) *Forensic recall and eyewitness testimony* (A-IP Publishing 2006b).
- Avraham M Levi, 'Evidence for Moving to an 84-Person Photo Lineup' (2007) *Journal of Experimental Criminology* 377.
- Avraham M Levi, 'Much Better than the Sequential lineup: A 120-person lineup' (2012) 18 *Psychology, Crime & Law* 631.
- Avraham M Levi, 'When the relative judgment theory proved to be false' (2015) 5 *Psychology and Law* 141.
- Avraham M Levi, 'Comparing the English Video Lineup with the 48-Person Lineup' (2017) 5 *Universal Journal of Psychology* 239.

- Roberto Cameron Lodge Lindsay and Gary L Wells, 'Improving eyewitness identifications from lineups: Simultaneous versus sequential lineup presentation' (1985) 70 *Journal of Applied Psychology* 556.
- Clara Alison Elizabeth Luus and Gary L Wells, 'Eyewitness identification and the selection of distracters for lineups' (1991) 15 *Law and Human Behavior* 43.
- Roy S Malpass and Patricia G Devine, 'Eyewitness identification: Lineup instructions and the absence of the offender' (1981) 66 *Journal of Applied Psychology* 482.
- Steven Penrod Eyewitness guessing and choosing (Sarmac Conference, Bethel College, Maine 2006).
- Sean Pryke, RCL Lindsay, JE Dysart and P Dupuis, 'Multiple independent identification decisions: A method of calibrating eyewitness identifications' (2004) 89 *Journal of Applied Psychology* 73.
- Barry Scheck, Peter Neufeld, and Jim Dwyer Actual innocence: When justice goes wrong and how to make it right (Signet 2001).
- Nancy M Steblay, 'Social influence in eyewitness recall: A meta-analytic review of lineup instruction effects' (1997) 21 *Law and Human Behavior* 283.
- The State of Israel v. Kedoshim, Tel Aviv District Court 40371 (2001)
- Tim Valentine, Alan Pickering, and Stephan Darling, 'Characteristics of eyewitness identification that predict the outcome of real lineups' (2003) 17 *Applied Cognitive Psychology* 969.
- Walpole, Ronald E. Introduction to Statistics (Macmillan 1968).
- Gary L Wells, Mark Small, Steven Penrod, Roy S Malpass, Solomon M Fulero, and Clara Allison Elizabeth Brimacombe, 'Eyewitness identification procedures: Recommendations for lineups and photospreads' (1998) 22 *Law and Human Behavior* 603.
- Gary L Wells, Andrew M Smith and Laura Smalarz, 'ROC analysis of lineups obscures information that is critical for both theoretical understanding and applied purpose' (2015) 4 *Journal of Applied Research in Memory and Cognition* 324.

Gıda Ceza Hukukunun Bazı Temel Kavramları ve Genel Yapısı Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme

A Comparative Examination of Some Basic Concepts and General Structure of Food Criminal Law

Mehmet MADEN¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: M.M. 0000-0003-1643-0091

ÖZ

Bu çalışmada, gıda ceza hukukunun temel bazı kavramları ve genel yapısı mukayeseli bir incelemeyle ele alınmıştır. Belirtilen temel kavramlar, özellikle, "gıda", "yeterli gıda hakkı", "gıda güvencesi", "gıda güvenliği" ve "gıda dolandırıcılığı"dır. Gıda ceza hukukunun genel yapısıyla ilgili olarak; uluslararası boyut kısaca ele alındıktan sonra, hukuka aykırılıkların tasnifi ve formülasyonu incelenmiş ve ilgili bazı suç tipleri üzerinde durulmuştur. Türk Ceza Kanunu'nda, doğrudan gıda ceza hukukunu ilgilendiren ve "zehirli madde katma" ve "bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti" başlıkları altında düzenlenen iki suç tipinin bazı hususiyetleri üzerinde özellikle durulmuştur. Çalışmanın odak noktası, gıda ceza hukukuyla korunan ana hukuki değerlerden gıda güvenliği olmuştur. Böylece, gıda güvencesiyle ve tüketicilerin ekonomik menfaatleriyle ilgili meseleler çalışmanın merkezinde yer almamaktadır. Bu çalışmayla, gıda ceza hukukuyla ilgili temel bazı kavramların ve gıda ceza hukukunun genel yapısının mukayeseli bir incelemeyle ortaya konulmasıyla, bundan sonraki çalışmalar için faydalı bir temel oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gıda ceza hukuku, gıda güvencesi, gıda güvenliği

ABSTRACT

Some of the basic concepts alongside the general structure of food criminal law are examined comparatively in this paper. The aforementioned basic concepts are specifically, "food", "the right to adequate food", "food security", "food safety" and "food fraud". As regards the general structure of food criminal law, after a brief look at international concerns, we will examine the classifications and formulations of breaches of the law as well as some crime types. In particular, some characteristics of the two crime types which are directly related to food criminal law and regulated under the Turkish Criminal Code under the headings of "adding poisonous substances" (s 185) and "commerce of spoiled or altered foods and medicines" (s 186) have been explored. In this paper, we focus on "food safety" as one of the main legal values protected through food criminal law, not on the issues related to "food security" and "economic interests of consumers".

With this paper, by comparatively presenting some of the basic concepts and the general structure of food criminal law, we have attempted to lay the foundations for future studies on food criminal law.

Keywords: Food criminal law, food security, food safety

Submitted: 21.05.2019 • **Revision Requested:** 01.07.2019 • **Last Revision Received:** 03.07.2019 • **Accepted:** 03.07.2019 • **Published Online:** 03.07.2019

Corresponding author: Mehmet Maden, E-mail: madenmehmet@yahoo.com

Citation: Maden M, 'Gıda Ceza Hukukunun Bazı Temel Kavramları ve Genel Yapısı Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme' (2019) 7(1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 67.

EXTENDED ABSTRACT

It could be said that food security, food safety and the economic interests of consumers are the three main legal values protected by food criminal law. Besides life and health (which have special places in food criminal law as protected legal values), any legal value protected by any type of crime is related to food criminal law, as long as it is concerned with food.

In this paper, it was deemed acceptable to label “food security” as a hypernym for “food safety”.

There are some criteria which can be taken into account when determining the form of a breach of food law. In other words, when regulating the breaches, the abovementioned criteria can determine the type of violation as administrative offences, misdemeanours or crimes. The degree of the effect of the act on public health; the type of the effect of the act on protected legal values (whether that be *harm* or *danger*); and if the type of the abovementioned effect is *danger*, the degree/type of this *danger* would be among these criteria. Whether the danger shall be correlated with general food law regulations, and if so, determining the kind of correlation are matters of preference when regulating a breach as a misdemeanour or a crime.

The mental element could be another factor in determining the act as either a misdemeanour or a crime. Furthermore, *peculiar* feature of the breaches might be another determinant factor in this respect.

Techniques of “*crimes aggravated due to their consequences*” and “*blank criminal law*” may be utilized in the protection of food safety. Crimes can be differentiated from misdemeanours with respect to the application of reasons for setting aside or reducing punishments (*effective remorse* etc.). In this respect, restorative justice procedures and sanctions can be utilized relative to the measures to be taken or the duties to be fulfilled.

Considering the effect of actualized productive policy on protecting food safety, accepting legal entities as addressees of regulations and procedures is another important issue together with the issue of determining the sanctions to be applied to legal entities.

Food safety can be protected through the use of laws targeting specific food related crimes or through other categories under general crimes for the protection of public health. Many crimes can be related to food security in some way. Specific

criminal acts such as “food fraud” and “food hoarding” can be regulated or the related acts can be punished through the application of other crime types.

Amongst those legal values protected by food criminal law, life and health feature prominently. There are two categories of laws which aim to protect these legal values. The first category is laws against *harm* crimes and the second group against *danger* crimes. The first group (harm) deals with general crimes of causing death or injury – the specialties of such crimes in the field of food criminal law are mentioned in the main text. The second group (danger) targets those crimes which endanger life or health. Two crimes which are directly related to food criminal law are regulated under the Third Part (Crimes Against Public Health) of the Third Chapter (Crimes Against Community) of the Second Book (Special Provisions) of the Turkish Criminal Code (TCC). These crimes are regulated under the headings of “adding poisonous substances” (s 185) and “commerce of spoiled or altered foods and medicines” (s 186). Besides these two specific acts, crimes and misdemeanours related to genetically modified organisms are regulated under the Biosafety Act (No. 5977), s 15. Additionally, there are related misdemeanours regulated under the Veterinary Services, Phytosanitary, Food and Feed Act (No. 5996), s 40 and 41.

The crime of “adding poisonous substances” (TCC, s 185) is not restricted to food. Indeed, in the legal definition, the expression of food is not included and the subject of the crime is drawn up in a very comprehensive and extensive manner.

It could be said that the subject of the crime of “commerce of spoiled or altered foods and medicines” (TCC, s 186) is “edible or drinkable things and medicines decayed or altered in a manner endangering life and health of persons”. Differently from the heading of the article, the expression of an “edible or drinkable thing” is included in the text, not the word “food”. Thus, substances consumed not through eating or drinking (for example, consumed intravenously or through the skin), cannot be the subject of this crime unless they are “medicine”. The crime under s 186 seems appropriate to be qualified as an “*abstract-concrete endangerment crime*” or a “*suitability crime*” rather than a “*concrete endangerment crime*”.

1. Giriş

Yürürlükteki gıda ceza hukukuyla ilgili olarak Türkçe kaleme alınmış çok sayıda eser bulunmamaktadır. Bu çalışmada, mukayeseli bir incelemeyle, gıda ceza hukukuyla ilgili temel bazı kavramlar üzerinde durulacak ve gıda ceza hukukunun yapısı ana

hatlarıyla ele alınacaktır. Çalışmanın odak noktasında, gıda ceza hukukuyla korunan ana hukuki değerlerden gıda güvenliği bulunmaktadır; gıda güvencesiyle ve tüketicilerin ekonomik menfaatleriyle ilgili meseleler çalışmanın merkezinde yer almamaktadır. Gıda ceza hukukuyla korunan hukuki değerlerin ortaya konulması, diğer hususlar yanında, ilgili ihlallerin tasnifi ve formülasyonu bakımından da önem arz etmektedir.

Çalışmada ele alınacak temel kavramlar, esas olarak, “gıda”, “yeterli gıda hakkı”, “gıda güvencesi”, “gıda güvenliği” ve “gıda dolandırıcılığı”dır. Bu kavramlar içerisinde, özellikle “gıda güvencesi”nin ve “gıda güvenliği”nin kapsamının ve birbirleriyle ilişkisinin ortaya konulması, hem gıda ceza hukukuyla korunan hukuki değerlerin anlaşılması hem de bu alanda yapılacak düzenlemelerin esasına ve yöntemine ilişkin tercihler bakımından önem arz etmektedir.

Gıda ceza hukukunun genel yapısıyla ilgili olarak; uluslararası boyut kısaca ele alındıktan sonra, hukuka aykırılıkların tasnifi ve formülasyonu incelenecek ve ilgili bazı suç tipleri üzerinde durulacaktır. Gıda hukukuyla ilgili bir ihlalin hangi hukuki form içerisinde düzenleneceği, başka bir deyişle gıdayla ilişkili bir fiilin idari ihlal, kabahat veya suç olarak düzenlenmesi bakımından dikkate alınabilecek hususlar üzerinde durulacaktır. Fiilin suç olarak düzenlenmesi tercih edildiğinde, hangi yöntemin kullanılacağı meselesi de inceleme konuları arasındadır. Gıda ceza hukukuyla korunan hukuki değerler arasında, yaşamın ve sağlığın özel bir yeri olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, zarar suçu olarak düzenlenmiş olan öldürme ve yaralama suçlarının gıda ceza hukuku bakımından arz ettiği bazı temel hususiyetlere işaret etmekle yetinilecektir.

Gıda ceza hukukuyla ilgili suç tiplerinin ihdasında, tehlike suçları yöntemi özel bir önem arz etmektedir. Türk Ceza Kanunu’nda yer alan ve doğrudan gıda ceza hukukunu ilgilendiren iki suç tipi de (madde başlıklarına göre isimlendirilirse, 185’inci maddede düzenlenen “Zehirli madde katma” suçu ve 186’ncı maddede düzenlenen “Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti” suçu) tehlike suçu olarak düzenlenmiştir. Belirtilen suç tipleri, bazı ülke düzenlemeleriyle birlikte, esas olarak ana hatlarıyla incelenecek olmakla birlikte, iki suç tipinin bazı hususiyetleri üzerinde özellikle durulacaktır.

Çalışmamızla, gıda ceza hukukuyla ilgili temel bazı kavramların ve gıda ceza hukukunun yapısının mukayeseli bir incelemeyle ve ana hatlarıyla ortaya konulmasıyla, bundan sonraki çalışmalar için faydalı bir temel oluşturulmaya çalışılacaktır.

2. Gıda Ceza Hukukuyla Korunan Hukuki Değerler

Gıda düzenlemelerinin ve böylece gıda ceza hukukunun üç ana hukuki değerini koruması etrafında dönüp dolaştığı, bunların ise, gıda güvencesi¹, gıda güvenliği ve tüketicilerin ekonomik menfaatleri olduğu ifade edilmiştir². Bu kapsamda, hukuki değerler olarak yaşamın ve sağlığın korunmasının, gıda ceza hukuku bakımından özel bir önem arz ettiğini belirtmek gerekmektedir. Aşağıda değinileceği üzere, birçok suç tipinin gıdayla ilişkisinin kurulması mümkündür. Böylece, sağlığın ve yaşamın korunmasının yanında, gıdayla ilişkisi olduğu nispette her bir suçla korunan hukuki değerlerin de gıda ceza hukukuyla ilişkisi mevcuttur.

3. Gıda Ceza Hukukuyla İlgili Bazı Temel Kavramlar

3.1. Gıda, Gıda Maddesi ve Gıda Ürünü Kavramları

5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'nun (VHBSGYK) 3'üncü maddesinin 1'inci fıkrasının 24'üncü bendine göre gıda, “[d] oğrudan insan tüketimine sunulmayan canlı hayvanlar, yem, hasat edilmemiş bitkiler, tedavi amaçlı kullanılan tıbbi ürünler, kozmetikler, tütün ve tütün mamulleri, narkotik veya psikotropik maddeler ile kalıntı ve bulaşanlar hariç, insanlar tarafından yenilen, içilen veya yenilmesi, içilmesi beklenen işlenmiş, kısmen işlenmiş veya işlenmemiş her türlü madde veya ürün, içki, sakız ile gıdanın üretimi, hazırlanması veya muameleye tâbi tutulması sırasında kullanılan su veya herhangi bir maddeyi” ifade etmektedir.

Gıda Kodeksi (*Codex Alimentarius*) tarafından gıda için öngörülen geniş anlamın, farklı yerlerdeki mevzuat üzerinde, özellikle de Avrupa Birliği'nde kabul edilen tanım üzerinde geniş etkisi olmuştur³. Buna göre: “Gıda, insanların tüketimine yönelik (intended), işlenmiş, yarı işlenmiş veya işlenmemiş herhangi bir maddeyi ifade eder; içecekleri, cikletleri ve gıdanın işlenmesinin üretim hazırlığında bulunmuş

1 “Food security” kavramının “gıda güvencesi” olarak tercümesi hakkında aşağıda “Yeterli Gıda Hakkı, Gıda Güvencesi, Gıda Güvenliği ve Gıda Güvenilirliği Kavramları” başlığı altında açıklamalar yapılmıştır.

2 Adán Nieto Martín, ‘General Report on Food Regulation and Criminal Law’ in Adán Nieto Martín, Ligeia Quackelbeen and Michele Simonato (eds), *Food Regulation and Criminal Justice (International Colloquium Section II of the AIDP XXth World Congress, Beijing, China, 23rd-26th September 2016)* 87 (2) RIDP 17 (Maklu 2016) 17, 20-22. Ayrıca bkz. Massimo Donini, ‘Health Protection and Food Safety Regulation in Italy: From the Current Legislation to the Reform Project of 2015’ in Adán Nieto Martín, Ligeia Quackelbeen and Michele Simonato (eds), *Food Regulation and Criminal Justice (International Colloquium Section II of the AIDP XXth World Congress, Beijing, China, 23rd-26th September 2016)* 87 (2) RIDP 225 (Maklu 2016) 226-227.

3 Martín (n 2) 19.

olan herhangi bir maddeyi içine alır ancak kozmetikler veya tütün ya da sadece ilaç (drug) olarak kullanılan maddeleri içermez.”⁴

Gıda Kodeksi’ndeki bu tanım, insanların tüketimi için olduğu makul bir şekilde beklenen bütün maddeleri kapsamakla kalmamakta, üretimi veya muameleye tabi tutulması sırasında gıdaya katılan diğer maddeleri de kapsamaktadır; insanların tüketimine yönelik katkı maddeleri ile buna yönelik hayvan yemleri de bu kapsamdadır⁵. Bu tanım, besin değerine sahip olmayı bir unsur olarak içermemektedir, diğer bir anlatımla tanım, besin değerine sahip olan gıdalardan daha fazlasını kapsamaktadır ve bu durum, ceza hukuku düzenlemelerinin kapsamı bakımından önemlidir⁶.

Avrupa Gıda Güvenliği Tüzüğü’nün⁷ “gıdanın tanımı” başlıklı 2’nci maddesine göre, Tüzüğün amaçları bakımından, gıda (veya gıda maddesi), “işlenmiş, kısmen işlenmiş veya işlenmemiş, insanların ağız yoluyla almasına yönelik (intended) olan veya ağız yoluyla almaları makul bir şekilde beklenen herhangi bir madde veya ürün” anlamına gelmektedir. Tüzük’te, gıdanın tanımı bu şekilde yapıldıktan sonra, bu kavramın kapsamına giren ve girmeyen bazı maddelere ayrıca yer verilmiştir. Buna göre, içecekler, cikletler ve üretimi, hazırlanması veya muameleye tabi tutulması sırasında gıdaya kasten katılan (intentionally incorporated) su da dâhil bütün maddeler gıda tanımı içerisindedir. 98/83/EC sayılı Yönerge’nin 6’ncı maddesinde tanımlanan uyum anından (point) sonra, 80/778/EEC ve 98/83/EC sayılı Yönergelerin şartları saklı kalmak kaydıyla su da gıda kavramına dâhildir. Diğer taraftan, “gıda” şunları kapsamaz: Yem; insanların tüketimi için piyasaya sürülmek için hazırlanmış olmamak kaydıyla canlı hayvanlar; hasattan önce bitkiler; 65/65/EEC ve 92/73/EEC sayılı Konsey Yönergelerindeki anlam çerçevesinde tıbbi ürünler; 76/768/EEC sayılı Konsey Yönergesindeki anlam çerçevesinde kozmetikler; 89/622/EEC sayılı Konsey Yönergesindeki anlam çerçevesinde tütün ve tütün ürünleri; Birleşmiş Milletler (BM) Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesi’ndeki ve BM 1971 Psikotrop Maddeler Sözleşmesi’ndeki anlam çerçevesinde uyuşturucu veya psikotrop maddeler; kalıntılar ve bulaşanlar.

4 Gıda Kodeksi (Codex Alimentarius) Komisyonu, *Usul Kılavuzu* (Ortak FAO/WHO Gıda Standartları Programı, 25. Bası, Roma 2016) 23’ten nakleden: Martín (n 2) 19.

5 Martín (n 2) 19.

6 Bkz. Martín (n 2) 19.

7 Gıda hukukunun genel ilkelerini ve icaplarını belirleyen, Avrupa Gıda Güvenliği Kurumu’nu kuran ve gıda güvenilirliğiyle ilgili konularda usulleri belirleyen 28 Ocak 2002 tarihli ve 178/2002 numaralı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü (EC) [2002] Official Journal L 31/1 (01/02/2002).

*Mauri*⁸, İspanya’da, “gıda maddesi” tanımının, önceleri maddenin besinsel (nutritional), keyifsel (fruitive) veya diyetel (dietary) işlevi üzerine odaklandığı ancak şimdilerde⁹ bu ölçütün, Avrupa hukukunun da (Avrupa Gıda Güvenliği Tüzüğü, m. 2) etkisiyle “ağız yoluyla alma” ölçütüyle birlikte mevcut olduğu, ancak bunun da *Gıda Kodeksi*’ndeki “tüketme” ölçütüyle tam olarak örtüşmediğini ifade etmektedir. *Yazar*, farklı ölçütlerin mevcut olmasıyla ihtilaf çıkabileceğine işaret etmektedir. Örneğin, besleyici, keyif verici ya da diyetel özelliği olmayan şeylerin (mesela belirli katkı maddelerinin) ağız yoluyla alınması; ya da bunun tersine, bu özelliklerden birine sahip bir şeyin ağız yoluyla alma suretiyle değil de mesela soluma, deri bandı (skin patch) veya damar yoluyla tüketilmesi söz konusu olabilir. İlaçlar ve kozmetikler gibi açıkça tanımın dışında tutulan veya ciklet gibi açıkça tanımın içinde tutulan durumlar haricinde, bu idari (administrative) kavramların, suçların tanımlarına etki edebilecek surette farklı şekillerde yorumlanma ihtimali vardır. Tütünün sınıflandırılması bakımından hususi bir problem ortaya çıkmıştır. İdari bakış açısıyla, tütünün, İspanya Gıda Yasası’nda gıda için belirlenen tanımlayıcı işlevlerden birisi olan “keyif verme” (pleasure) özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Dahası, tütüne, Yasanın uyarıcı maddelerle ilgili düzenlemeleri içerisinde özel olarak yer verilmiştir. Bu konuda, tütünü gıda maddesi tanımının açıkça dışında tutan Avrupa Gıda Güvenliği Tüzüğü’nün 2’nci maddesiyle İspanya Gıda Yasası arasında bariz bir aykırılık söz konusudur. İspanya ceza hukuku açısından tütün, toplum sağlığına karşı suçlar içinde düzenlenen ancak illegal maddelerle sınırlı tutulan uyuşturucu madde suçu (İspanya Ceza Kanunu (İspCK) m. 368 vd.) içinde yer almamaktadır. Diğer taraftan, tütünün gıda maddesi olarak tanımlanmasına ihtiyaç duyulmaksızın, unsurların oluşması halinde, daha genel nitelikteki diğer toplum sağlığına karşı suçların tatbik edilmesi mümkündür.

Mukayeseli hukukta, tütün ürünlerinin yanı sıra, alkolün ve kozmetiklerin gıda kavramının kapsamına sokulması bakımından da farklılıklar mevcuttur¹⁰.

Ağız boşluğuyla temas eden ve sağlık için zararlı etkileri olabilecek ruj örneği göz önünde bulundurularak, kozmetiklerin de bazı durumlarda gıda maddesi olarak kabul

8 Miriam Cugat Mauri, ‘Report on Criminal Protection in the Food Market in Spain’ in Adan Nieto Martín, Ligeia Quackelbeen and Michele Simonato (eds), *Food Regulation and Criminal Justice (International Colloquium Section II of the AIDP XXth World Congress, Beijing, China, 23rd-26th September 2016)* 87 (2) RIDP 245 (Maklu 2016) 252-253.

9 Eserin yayımlandığı yıl, 2016’dır.

10 Martín (n 2) 19.

edilebileceği savunulmuştur¹¹. *Mauri*, Avrupa ve İspanya düzenlemelerinde bunun tersine bir sonuca ulaşmak için gerekçe olduğunu ancak kozmetik etki eklenmiş gıda maddeleri bakımından şüphenin devam ettiğini belirtmektedir¹².

Gıda ile tıbbi/sağaltıcı ürünler arasındaki ayırım, özellikle tıbbi özellikleri olan zayıflama ürünleri veya spor ek besinleri bakımından önem arz eder¹³. Bu ayırım, sadece, ceza hukukunun veya hukukun diğer dallarının -örneğin idare hukukunun- gıda ile tıbbi ürün arasında yapacağı tefrik bakımından değil, gıda hukukunun gelişimini anlamak bakımından elzem bir olgu olan “malların serbest dolaşımı” cihetinden de önemlidir¹⁴. Bir maddenin tıbbi ürün olarak tasnif edilmesi, malların serbest dolaşımı açısından daha büyük engeller getirdiği için, örneğin Avrupa Adalet Divanı bu kavramın katı şekilde yorumlanmasını öngörmektedir¹⁵.

“Gıda maddesi” veya “gıda ürünü” gibi kavramların tanımlanması ve gerek birbirleriyle gerekse “gıda” kavramıyla ilişkisi de ilgili suçların yorumunda etkilidir¹⁶. Yenilebilir şeylerin yanında içilebilir şeylerin de bu kavramlara dâhil edilip edilmeyeceği düşünülmelidir.¹⁷ Avrupa Gıda Güvenliği Tüzüğü’nün 2’nci maddesinde, “gıda” ve “gıda maddesi” kavramları özdeşleştirilmiştir. “Gıda maddesi” ve “gıda ürünü” arasında kanaatimizce, teorik olarak, insan ürünü olup olmamak bakımından bir ayırım yapılarak, “gıda ürünü”nün, insanlar tarafından üretimine dâhil olunmuş “gıda maddeleri” olarak nitelendirilmesi tercih edilebilir. Mukayeseli hukukta örneğine rastlandığı gibi, “gıda ürünü”nün, (katkı maddelerinde olduğu gibi) besin değeri taşıması bakımından “gıda maddesi”nden ayrılması ya da bu iki kavramın aynı manaya gelecek şekilde kullanılması¹⁸ da birer tercihtir.

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi’nin

11 F Pérez Álvarez, *Protección penal del consumidor* (Barcelona, Praxis, 1991) 66’ya atıf yapan: Mauri (n 8) 253, n 680.

12 Mauri (n 8) 253, n 680.

13 Martín (n 2) 19.

14 Martín (n 2) 19.

15 Martín (n 2) 19-20.

16 Bkz. Mauri (n 8) 253.

17 Mauri, İspanya’daki içtihatla, “gıda maddesi”nin, içilebilir ve yenilebilir şeyleri içine alacak şekilde geniş yorumlandığını belirtmiştir: Mauri (n 8) 253, n 682.

18 İspCK’nın 363’üncü ve 364’üncü maddelerinde kullanılan “gıda maddesi” ve “gıda ürünü” kavramlarının yorumlanması ve karşılıklı sınırlandırmasının tartışmalı olageldiğini belirten Mauri, İspanya Gıda Yasası’nın 1.02.13’üncü maddesinde “gıda maddesi” ve “gıda ürünü” arasında ifade ettiğimiz şekilde (besin değeri taşımak bakımından) ayırım yapıldığını, ancak Güvenlik ve Gıda Kalitesi Hakkında Kanun (2015)’de Avrupa Gıda Güvenliği Tüzüğü takip edilerek, bu iki kavramın özdeşleştirildiğini belirtmektedir: Mauri (n 8) 253, n 682.

11'nci maddesinin Türkçe resmî çevirisinde, “gıda” (food) kelimesine, hem “besin”, hem “gıda maddesi” ve hem de “besin maddesi” olarak karşılık verilmiştir.¹⁹

3.2. Yeterli Gıda Hakkı, Gıda Güvencesi, Gıda Güvenliği ve Gıda Güvenilirliği Kavramları

BM İnsan Hakları Beyannamesi'nin 25(1)'inci maddesinde uygun yaşama standardı hakkında bağlantılı olarak gıda hakkına yer verilmiştir²⁰.

Yeterli gıda hakkı, BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin 11'nci maddesinde yer alır.²¹

Bunun yanında, BM'nin ayrımcılığa karşı sözleşmelerinde ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yeterli gıda hakkına yer verilmiştir; yine, uluslararası insancıl hukukta savaş mahpusları gibi belirli gruplara gıda hakkı tanınmaktadır²².

Ekonomik ve Sosyal Konsey'in 12 numaralı Genel Yorumunda yeterli gıda hakkının özünün, “*olumsuz maddelerden ari ve belirli bir kültürde kabul edilebilir şekilde bireylerin diyetel ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek ölçüde gıdanın niceliksel ve niteliksel olarak bulunabilirliğini (availability) [ve] böyle gıdanın sürdürülebilir*

-
- 19 Sözleşme'nin Türkçe resmî çevirisi için: <<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/83-93.pdf>> (Erişim: 1.1.2019). Sözleşme'nin belirtilen 11'inci maddesinin bu kaynaktan temin edilen resmî çevirisine aşağıda 21'inci dipnotta yer verilmiştir. Sözleşme'nin İngilizce metni için: <<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>> (Erişim: 1.1.2019).
- 20 Martin (n 2) 20. Beyanname'nin 25 (1)'inci maddesinin 27.05.1949 tarihli Resmî Gazete'de yer alan Türkçe resmî çevirisi şu şekildedir: “*Her şahsın gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dâhil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık veya geçim imkânlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.*” <<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7217.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7217.pdf>> (Erişim: 17.1.2019). Dikkat edilirse, Beyannamenin Türkçe resmî çevirisinde “security” kelimesi, “güvenlik” olarak karşılık bulmuştur. Bu konu üzerinde aşağıda durulacaktır. Beyannamenin İngilizce metni için: <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf> (Erişim: 17.1.2019).
- 21 Sözleşme'nin 11'inci maddesinin Türkçe resmî çevirisi şu şekildedir: “*MADDE 11 1. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler; herkesin, yeterli beslenme, giyim ve konut da dahil olmak üzere, kendisi ve ailesi için yeterli bir yaşam düzeyine sahip olma ve yaşam koşullarını sürekli geliştirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Taraf Devletler bu hususta hür rızaya dayalı uluslararası işbirliğinin temel önemini kabul ederek, bu hakkın gerçekleşmesini güvence altına almak için uygun tedbirler alacaklardır. 2. Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler; herkesin açlıktan kurtulma temel hakkını kabul ederek, münferiden ve uluslararası işbirliği yoluyla, özel programları da içeren gerekli tedbirleri aşağıdaki amaçlara yönelik olarak alacaklardır: (a) Teknik ve bilimsel bilgilerden tam olarak yararlanmak suretiyle, beslenme ilkeleri konusundaki bilgileri yayarak ve doğal kaynakların en etkin bir şekilde geliştirilmesini ve kullanılmasını sağlayacak şekilde tarımsal sistemleri düzelterek ya da geliştirerek, besinlerin üretilmesi, korunması ve dağıtılması yöntemlerini iyileştirmek; ve (b) Gerek gıda maddeleri ihraç eden, gerek gıda maddeleri ithal eden ülkelerin sorunlarını dikkate alarak, dünyadaki besin maddelerinin ihtiyaca göre adil bir şekilde dağıtımını sağlamak.*” <<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/83-93.pdf>> (Erişim: 1.1.2019).
- 22 Martin (n 2) 22.

(sustainable) ve diğer insan haklarından yararlanmayı engellemeyecek yollarla erişilebilirliğini (accessibility)” ifade ettiği²³ belirtilmiştir.²⁴

Uluslararası literatürde, İngilizce’de, “gıda güvenliği” (“food safety”) kavramından farklı olarak bu bağlamda gıda güvencesi (“food security”) kavramı kullanılmaktadır.²⁵ Esasında, genel olarak, hem “security” hem de “safety” kavramlarının Türkçe’de “güvenlik” kelimesiyle karşılandığı bir gerçektir.²⁶ Bununla birlikte, “food security” kavramının daha çok “gıda güvencesi” olarak tercüme edilmiş ve “gıda arzının sürekli ve kesintisiz olması” anlamında kullanılmış olduğu; “food safety” kavramının ise “gıda güvenilirliği” olarak tercüme edilmiş ve “gıdaların tüketiciye sağlıklı olarak sunulması” anlamında kullanılmış olduğu²⁷ ifade edilmiştir.

Yine, gıda güvencesi kavramının sıklıkla gıda güvenliği kavramı ile karıştırıldığı; “[g]ıda güvencesi[nin], gıda güvenliğini de içine alan ve gıda miktarının yeterliliği, gıdaya ekonomik ve fiziksel ulaşım ve tüm bunların istikrarlı olması anlamına gelen geniş bir kapsama sahip [olduğu]” ifade edilmiştir²⁸.

Bu bağlamda, “gıda güvencesi” tanımlanmaya çalışılırken “uygun fiyatta, sağlıklı, yeterli, besleyici ve güvenilir gıdaya erişimin sağlanması” ifadeleri tercih edilirken; “gıda güvenliği”, “tüetime sunulan gıdalarda oluşabilecek fiziksel, kimyasal, biyolojik ve her türlü zararlıların bertaraf edilmesi için alınacak önlemlerin tümü”

23 Ekonomik ve Sosyal Konsey, Genel Yorum No. 12: Uygun gıda hakkı, m. 11 (1999) para. 6, 8 ve 13: Martín (n 2) 20.

24 Martín, gıda hakkı ihlallerini, çok uluslu şirketlerin, özellikle gıda endüstrisinin faaliyetleri bakımından; acil durumlarda veya silahlı çatışma durumlarındaki saldırılar bakımından (gıda yardımlarının suistimalini de içerecek şekilde); soykırım veya insanlığa karşı suçlarda olduğu gibi uç örnekler bakımından incelemektedir: Martín (n 2) 22 ve devamı.

25 Örneğin, gıda güvencesinin (food security), BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi’nin yeterli gıda hakkını düzenleyen 11’nci maddesinde yer aldığı ve özü itibarıyla, sağlıklı besin hakkını içeren aklıktan uzak kalma ve yeterli gıdaya erişim hakkını garanti altına aldığı ifade edilmiştir: Martín (n 2) 17 ve 20.

26 Örneğin, Milli Güvenlik Kurulu, “The National Security Council” (T.C. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği İngilizce İnternet Sayfası: <<https://www.mgk.gov.tr/en/>> (Erişim: 20.03.2019)), Sosyal Güvenlik Kurumu ise, “Social Security Institution” (T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu İngilizce İnternet Sayfası: <<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/en/home-page/mainpage>> (Erişim: 20.03.2019)) olarak tercüme edilmekte; Türkçe’deki “özel güvenlik görevlisi”nde yer alan “güvenlik” de İngilizce’deki “security” kavramına karşılık gelmektedir. Yine, BM İnsan Hakları Beyannamesi’nin 25 (1)’inci maddesinin Türkçe resmi çevirisinde de, yukarıda 22’nci dipnotta belirtildiği üzere “security” kelimesi “güvenlik” olarak karşılık bulmuştur.

27 Emin Koç, *Gıda Güvenliği ve İdarenin Yetkileri* (T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Kamu Hukuku Programı Doktora Tezi, İzmir 2014) <<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>> (Erişim: 2019) 45.

28 Özge Can Niyaz / İ. Hakkı İnan, ‘Türkiye’de Gıda Güvencesinin Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi’ (2016) 13(2) Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 1 <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/277965>> (Erişim: 22.03.2019), s. 2.

olarak tanımlanmaya çalışılmıştır²⁹. Yine, gıda güvenliğiyle ilgili olarak, “[b]irincil üretimin başlangıcı çiftlikten sofraya kadar, çevre ve insan sağlığına zarar vermeyen, üretimin her aşamasında gerekli ve yeterli kontrolleri yapılmış, sağlıklı ve güvenilir ürünlerin temin edilmesini[n] hedefle[ndiği]”³⁰ belirtilmiştir.

Dünya Gıda Zirvesi’nden (1996) alınan şu ifadeler gıda güvencesinin unsurları hakkında bilgi vermektedir: “Gıda güvencesi, bütün insanların, bütün zamanlarda, aktif ve sağlıklı bir yaşam için gerekli olan besin ihtiyaçlarını ve gıda önceliklerini karşılayan yeterli, güvenilir ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik bakımdan erişime sahip olmaları durumunda mevcuttur.”^{31,32}

Bu tanımın, gıda güvencesinin dört boyutuna işaret ettiği ifade edilmiştir: Gıdanın bulunabilirliği; gıda erişimi; yararlanma (utilization) ve istikrar (stability)³³. Buna göre, gıda güvencesinin istikrar boyutu, hem bulunabilirlik hem de erişim boyutlarıyla ilişkilendirilebilir³⁴.

Buradan yararlanarak, gıda güvencesinin -mevcudiyetinden bahsedilebilmesi için- aynı anda gerçekleşmesi gereken dört boyutunun şunlar olduğu ifade edilmiştir: “gıdanın bulunabilirliği, gıdaya ulaşılabilirlik, gıdanın kalite ve güvenliği ve ilk üç boyutun istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi”³⁵.

29 Necdet Buzbaş, ‘Türkiye ve AB’de Gıda Güvenliği: Ortaklığın Sinerjisi’ (28. Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi Toplantısı Edinburg, İskoçya 13-14 Eylül 2010) <[https://tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Dokumanlar/Faaliyetler/kik/\(13\)%20synergy-food-safety-cooperation-tr.pdf](https://tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Dokumanlar/Faaliyetler/kik/(13)%20synergy-food-safety-cooperation-tr.pdf)> (Erişim: 20.03.2019), s. 4.

30 Buzbaş (n 29) 4-5.

31 FAO’s Agriculture and Development Economics Division (ESA) (with support from the FAO Netherlands Partnership Programme (FNPP) and the EC-FAO Food Security Programme), ‘Food Security’ (June 2006) 2 Policy Brief 1 <<http://www.fao.org/forestry/13128-0e6f36f27e0091055bec28ebe830f46b3.pdf>> (Erişim: 28 Nisan 2019), s. 1. “Policy Brief” adıyla çıkarılan bu belgeler, çalışma dokümanıdır: Policy Brief 4.

32 Bu tercümede, gıda güvencesinin Devlet Planlama Teşkilatı Çalışma Raporlarında yer alan tanımından istifade edilmiştir. Buna göre gıda güvencesi, “bütün insanların her zaman aktif ve sağlıklı bir yaşam için gerekli olan besin ihtiyaçlarını ve gıda önceliklerini karşılayabilmek amacıyla yeterli, sağlıklı, güvenilir ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik bakımdan erişimleri ve sürdürmeleri [“sürekli erişebilmeleri” (“Sürekli erişebilmeleri” şeklindeki açıklamaya, Niyaz / İnan (n 28) 2’den ulaşılmıştır.)] durumudur.”: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, *Ulusal Gıda ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu* (Ankara 2001) <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Ulusal_Gida_ve_Beslenme_Stratejisi_Calisma_Grubu_Raporu%E2%80%8B.pdf> (Erişim: 22.03.2019), s. 1; T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, *Ulusal Gıda ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu (Ulusal Gıda ve Beslenme Eylem Planı I. Aşama Çalışması Eki İle)* (Yayın No DPT: 2670, Mart 2003) <http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/Ulusal_GidaveBeslenme_Eylem_PlaniTaslak-04-11-2014.pdf> (Erişim: 22.03.2019), s. 1.

33 Policy Brief (n 31) 1.

34 Policy Brief (n 31) 1.

35 Policy Brief’e (bkz. n 31) ve “Keskin B, Demirbaş N (2012) Gıda Güvencesi ve Hesaplama Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme. Kısıtlar ve Öneriler. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi Konya 900-908”e atıf yapan: Niyaz / İnan (n 28) 2.

5996 sayılı VHBSGYK’da, “gıda güvenliği” kavramı yerine “gıda güvenilirliği” kavramı tercih edilmiştir. Kanun’da bu kavram tercih edilmekle birlikte, yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, literatürde her zaman aynı yaklaşımı görmek mümkün olmamaktadır.³⁶

Yeterli gıdaya sahip olmanın ötesinde, sahip olunan gıdanın kalitesi ve güvenliği de önem arz etmektedir.³⁷ *Mauri*, -sonuçları konusunda yeterli öngörünün kimi zaman mevcut olmadığı- yeni risklerin ortaya çıkması ve bireylerin, yaşam kalitesine ilişkin artan beklentileriyle izah edilen yeni suçlarla karşılaştığı ifade etmektedir.³⁸

Gıda güvenliğiyle ilgili ceza hukuku düzenlemelerinin, gıda maddesinin kendisini ve insan sağlığını korumaya yönelik iki yönünün olduğundan bahsetmek mümkündür.³⁹

VHBSGYK’nın 21’inci maddesinde, gıda güvenilirliğinin şartları, yem güvenilirliğinin şartlarıyla⁴⁰ birlikte düzenlenmiştir.

VHBSGYK’da, güvenilir olmayan gıdanın, gıda ile temas eden maddenin ve malzemenin piyasaya arz edilemeyeceği ifade edildikten sonra, “insan sağlığı için tehlike oluşturan ve tüketime uygun olmayan gıda”nın, “güvenilir olmayan gıda” kabul edileceği belirtilmiştir (m. 21(1)-a). Görüldüğü üzere, VHBSGYK’ye göre iki tür “güvenilir olmayan gıda” vardır. “Güvenilir olmayan gıda”nın birinci türü “insan sağlığı için tehlike oluşturan” gıda; ikinci türü ise “tüketime uygun olmayan” gıdadır.

36 Yine, örneğin: “Ancak Kanun’un 21. maddesi ile gıda güvenliği şartları sayılmıştır.” (Koç (n 27) 46); “Gıda güvenliği, gıdayı tüketicinin sağlığına zararlı hale getirebilen, kronik veya akut olan bu tehlikelerin varlığını sınırlandırmak demektir. İnsan sağlığını tehdit eden gıda zehirlenmelerinin sayısının oldukça fazla olması sebebiyle gıda güvenliği kavramı günden güne daha fazla önem kazanmaktadır.” (Filiz Ekim Çevik/ Hüseyin Çakan, ‘Adli Bilimler ve Gıda Güvenliği’ (Bildiri Özeti) in 6. *Gıda Güvenliği Kongresi (3-4 Mayıs 2018 İstanbul) Bildiri Özetleri Kitabı* <<http://www.gidaguvenligikongresi.org/ggkabstracttr.pdf>> (Erişim: 08.3.2019)).

37 Mauri (n 8) 249.

38 Mauri (n 8) 249.

39 Donini (n 2) 226.

40 Kanun’un 21’inci maddesinin 2’nci fıkrasına göre yem güvenilirliği şartları şu şekildedir:

a) *Güvenilir olmayan yem, piyasaya arz edilemez ve hayvanlara yedirilemez.*

b) *Yemin, kullanım amacına göre, insan ve hayvan sağlığına olumsuz etkilerinin bulunması veya hayvanlardan elde edilen gıdaların insan tüketimi için güvenilir olmamasına neden olması durumunda, güvenilir olmadığı kabul edilir.*

c) *Bozulmuş ve çürümüş yem, tüketime uygun olmayan yem olarak değerlendirilir.*

ç) *Bir seri, parti veya sevkiyattaki aynı sınıf veya çeşit yemin bir bölümünün güvenilir olmadığına tespiti durumunda, geri kalanı ile ilgili daha kapsamlı yapılan değerlendirme sonucunda güvenilir olduğu ispat edilemez ise, o seri, parti veya sevkiyattaki aynı sınıf veya çeşidin tamamının güvenilir olmadığı kabul edilir.*

d) *Yem, Bakanlıkça belirlenen şartlara uygun olsa bile, yemin güvenilir olmadığına dair yeterli şüphe veya sebebin oluşması durumunda, Bakanlık söz konusu yemin piyasaya arzını kısıtlayabilir veya piyasaya arz edilen yemi toplatabilir.”*

Gıdanın güvenilir olup olmadığının belirlenmesinde, üretim, işleme ve dağıtım aşamaları, etiket bilgileri ve sağlıkla ilgili uyarı niteliğindeki bilgiler ile insanlar tarafından günlük normal kullanım koşulları dikkate alınacaktır (m. 21(1)-b).

VHBSGYK'ye göre, gıdanın insan sağlığına zararlı olup olmadığını belirlenmesinde; tüketenin sağlığı üzerinde ani, kısa veya uzun vadede oluşturabileceği muhtemel etkileri yanında, gelecek nesiller üzerindeki etkileri, birikerek artan muhtemel toksik etkileri ve belirli tüketici gruplarının özel sağlık hassasiyetleri de dikkate alınacaktır (m. 21(1)-c). Görüldüğü üzere, Kanun'un 21(1)'inci maddesinin a bendinde hangi gıdaların güvenilir olmayan gıda olarak kabul edileceğiyle ilgili olarak "insan sağlığı için tehlike oluşturan" nitelemesi kullanılırken, aynı fıkranın c bendinde "insan sağlığı için tehlike oluşturan" nitelemesinin değil de "insan sağlığına zararlı" nitelemesinin belirlenmesinde dikkate alınacak hususlar düzenlenmiştir. Avrupa Gıda Güvenliği Tüzüğü'nün karşılık gelen düzenlemesinde⁴¹ ise ilgili her iki yerde de "sağlığa zararlı" ifadesi kullanılmıştır.

Herhangi bir gıdanın insan tüketimi için uygun olmadığını belirlenmesinde, gıdanın yabancı madde karışması da dâhil olmak üzere her tür bulaşıklığı veya çürüme, bozulma veya kokuşma nedeniyle kullanım amacına uygun olmaması dikkate alınacaktır (m. 21(1)-ç).

41 Avrupa Gıda Güvenliği Tüzüğü'nün "Gıda güvenliğinin icapları" başlıklı 14'üncü maddesinde, gıdanın güvenilir olmaması (unsafe) halinde piyasaya sürülemeyeceği belirtildikten sonra, gıdanın iki durumda güvenilir olmayan gıda sayılacağı ifade edilmiştir: Sağlığa zararlı olması veya insanların tüketimi için uygun olmaması.

Gıdanın güvenilir olup olmadığını tespitinde şu iki husus göz önünde bulundurulmalıdır. Birincisi, gıdanın tüketici tarafından kullanılmasının ve üretim, işleme ve dağıtımın tüm aşamalarındaki normal koşullarıdır. İkincisi ise, etikette yer alan veya tüketicinin almasına genel olarak hazır bulunan diğer bilgi de dahil, belirli bir gıdanın veya bir grup gıdanın sağlık bakımından belirli olumsuz etkilerinin önlenmesiyle ilgili olarak tüketiciye sağlanan bilgidir.

Gıdanın sağlığa zararlı olup olmadığını tespitinde şu üç husus göz önünde bulundurulmalıdır. Birincisi, gıdanın hem tüketen kişinin hem de müteakip kuşakların sağlığı üzerindeki muhtemel hemen olan (immediate) ve/veya kısa dönem ve/veya uzun dönem etkileridir. İkincisi, muhtemel kümülatif (cumulative) zehirleyici etkilerdir. Üçüncüsü, gıdanın belirli bir grup tüketiciye yönelik olması halinde, bu grubun belirli sağlık hassasiyetleridir.

Gıdanın insanların tüketimi için uygun olup olmadığını tespitinde, gıdanın, tasavvur edilen kullanımına göre, insanların tüketimi için, dış sebepli veya başka şekilde bulaşma (contamination) sebepleriyle veya çürüme (putrefaction), bozulma (deterioration) ya da bozunma (decay) nedeniyle kabul edilemez olup olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Tüzük'te, güvenilir olmayan gıdaları içerecek şekilde toplu halde bulunan gıdalar bakımından öngörülen "güvenilir olmama" karinesine ve bu karinenin ortadan kaldırılma şartına da yer verilmiştir (m. 14 (6)). Yine, aynı maddede, gıdanın, Topluluk düzenlemeleriyle veya sınırları içerisinde piyasaya sürüldüğü üye devletin ulusal gıda hukuku düzenlemeleriyle uyum içerisinde olmasının gıda güvenilirliği bakımından sonucuna ilişkin hükümlere de yer verilmiştir (m. 14 (7)-(8)-(9)).

Bir seri, parti veya sevkiyattaki aynı sınıf veya çeşit gıdanın bir bölümünün güvenilir olmadığı tespit edildiğinde, geri kalanı ile ilgili daha kapsamlı yapılan değerlendirme sonucunda güvenilir olduğu ispat edilemez ise, o seri, parti veya sevkiyattaki aynı sınıf veya çeşidin tamamının güvenilir olmadığı kabul edilir (m. 21(1)-d).

Gıda, Bakanlıkça belirlenen şartlara uygun olsa bile, gıdanın güvenilir olmadığına dair yeterli şüphe veya sebebin oluşması durumunda, Bakanlık söz konusu gıdanın piyasaya arzını kısıtlayabilir veya piyasaya arz edilen gıdayı toplatabilir (m. 21(1)-e).

Gıda ve yem mevzuatındaki gıda ve yem güvenilirliğine ilişkin hükümlere uygun olan ürün, bu mevzuat hükümlerinin kapsadığı ölçüde güvenilir kabul edilir (m. 21(7)).

3.3. Gıda Dolandırıcılığı

Gıda dolandırıcılığı (food fraud), tüketicilerin ekonomik menfaatlerinin korunmasını konu alan, genellikle sağlığa ilişkin tehlike veya zarar içerse de bütün tanımlarında bunun zorunlu unsur olarak yer alması gerekmeyen geniş bir kavramdır⁴². Avrupa Birliği'nde, "at eti skandalı", bu tür suçluluğun tipik örneğidir⁴³.

Gıda dolandırıcılığının, etiket dolandırıcılığı (fraudulent labelling) olarak gerçekleşmesi mümkündür; örneğin ürünün menşei veya -oranları da içerecek şekilde- muhtevası bakımından yanlış bilgilendirme söz konusu olabilir⁴⁴. Kilo kaybı veya sağlıkla ilgili diğer kullanımlar için hazırlanan şüpheli preparatların abartılı ve tıbbi/sağaltıcı iddialarla satılması da gıda dolandırıcılığı kapsamında ele alınabilir⁴⁵.

4. Gıda Ceza Hukukunun Genel Yapısı

4.1. Uluslararası Boyut

Uluslararası gıda hukukunun şu dört ana kolunun olduğu; yerel veya Avrupa Birliği gibi bölgesel hukukun bu "meta-düzenleme" tarafından bırakılan boşluklarda hareket ettiği ifade edilmiştir⁴⁶: Uluslararası kamu hukuku; Dünya Ticaret Örgütü

42 Martín (n 2) 17.

43 Martín (n 2) 18.

44 Bkz. Anu Lähtenmäki-Uutela / Satu Tähkää / Heidi Nummela / Sharlene Marimuthu, 'Food and Crime in Finland' in Adan Nieto Martín, Ligeia Quackelbeen and Michele Simonato (eds), *Food Regulation and Criminal Justice (International Colloquium Section II of the AIDP XXth World Congress, Beijing, China, 23rd-26th September 2016)* 87 (2) RIDP 203 (Maklu 2016) 205.

45 Bkz. Lähtenmäki-Uutela vd. (n 44) 205.

46 Martín (n 2) 39.

(WTO) uluslararası mutabakatları (agreements); uluslararası kuruluşlardan (örn. BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)) gelen “*esnek hukuk*” (*soft law*) kuralları (örn. *Gıda Kodeksi (Codex Alimentarius)*); kurumsal öz-düzenleme (*corporate self-regulation*).

Gıda hukukunun yapısının (structure), “global hukuk” tabir edilen yeni düzenleme biçiminin en iyi örneklerinden birisi olduğu⁴⁷ ifade edilmiştir. “Global hukuk”un iki belirgin özelliği olarak ise şunlar ileri sürülmüştür⁴⁸: Birincisi, yeni düzenleyicilerin ortaya çıkmasıdır; devletlerin ve uluslararası kuruluşların yanında, G20 gibi gayriresmî işbirliği mekanizmalarının, uluslararası idari mercilerin (agencies) periyodik toplantılarının veya konumuzla ilgili olarak standardizasyon kuruluşlarının veya çok uluslu gıda yapılanmalarının (food multinationals) önemi giderek artmaktadır. İkincisi, yeni düzenleyicilerin ortaya çıkmasının, kanunların (laws) veya sözleşmelerin (conventions) dışında başka düzenleme araçlarının (*esnek hukuk*, Uluslararası Standardizasyon Örgütü (ISO) standartları ve etik kuralları vd.) önemine yol açması veya daha doğrusu, önemini artırmasıdır.

4.2. Hukuka Aykırılıkların Tasnifi ve Formülasyonu

Ülkemizde, kabahatlerin suç olmaktan çıkarılmış olması da göz önünde bulundurulduğunda, gıda hukukuyla ilgili kamu hukuku yaptırımlarının çoğunun idari yaptırımlar olduğu bir gerçektir. Aşağıda, gıdayla ilgili hukuka aykırı bir fiilin idari ihlal⁴⁹, kabahat veya suç olarak tanımlanması bakımından yapılabilecek ayrımlar üzerinde durulacaktır.^{50,51}

Tehlike suçlarının geniş bir alanda kullanımı, ceza hukukunun idare hukukuna bağlılığı ve şirketlerde sorumluluğun paylaştırılması konuları, gıda ceza hukukuyla ilgili meşruiyet problemleri olarak zikredilmiştir⁵².

47 Martin (n 2) 39.

48 Martin (n 2) 39.

49 Kavram, Koç (n 27) 247 ve devamında kullanılmaktadır.

50 İdari ihlal-kabahat-suç şeklinde yaptığımız tasnif yürürlükteki hukuka ilişkin olmanın ötesinde genel bir tasnif olarak anlaşılmalıdır. 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 2 (1)'nci maddesine göre, “[k]abahat deyiminden; kanunun, karşılığında idarî yaptırım uygulanmasını öngördüğü haksızlık anlaşılır.” Böylece, Kanun'a göre, kabahatler *haksızlık* teşkil ederler. Zafer / Pamuk / Çakır'a göre, “artık haksızlık içeren eylemler karşımıza; *haksız fiil*, *kabahat* veya *suç* olarak çıkacaktır. Hamide Zafer / Gülfem Pamuk / Kerim Çakır, *Gerekçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Kabahatler Kanunu* (Beta, İstanbul 2014) 2. Hafizoğulları / Özen'e göre, kabahatin tanımında *haksızlık* terimine yer verilmesi hatalıdır; bu kelime yerine *fiil* kelimesinin kullanılması tercih edilmeliydi. Zeki Hafizoğulları / Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (US-A Yayıncılık, Ankara 2010) 183, n 236.

51 Suçlar ve kabahatler arasındaki farklılıklar için: Zafer / Pamuk / Çakır (n 50) 15-17.

52 Martin (n 2) 38.

İzinsiz gıda satışı, gıdalar hakkında yanlış veya yanıltıcı bilgi verme, aldatmak suretiyle kişilerin ekonomik kaybına yol açma, tehlikeli gıdaların satışı, kasten veya taksirle gıdaya zehir katma, tehlikeli gıdanın satılması suretiyle taksirle yaralamaya veya ölüme neden olma, gıdaya zehir katmak suretiyle kasten öldürme veya yaralama gibi fiiller gıda hukukuyla ilgili suçlar veya kabahatler olarak karşımıza çıkabilir⁵³.

Gıdayla ilgili bir fiilin idari ihlal, kabahat veya suç olarak düzenlenmesi bakımından, fiilin toplum sağlığı bakımından etkisi bir ayırım noktası olarak karşımıza çıkabilir; böylece, toplum sağlığı söz konusu olduğunda ilgili fiili suç olarak ihdas etmek tercih edilebilir⁵⁴. Hijyen, izin/yetki, paketleme gibi hususlarla sınırlı konular, idari ihlaller veya kabahatler şeklinde düzenlenebilir⁵⁵. Orijinallik/sahihlik, hijyen, gıda terkibi, paketleme, kayıt tutma, ekli belgeler, etiketleme, isimler, işaretler, bilgi, izin/yetki, bildirim/iletişim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi, haksız gecikme (unjustified detention) gibi konulardaki kuralların ihlalini konu alan çok sayıda idari ihlalle veya kabahatle karşılaşmak mümkündür⁵⁶.

Fiilin, korunan hukuki değer üzerindeki etkisinin zarar veya tehlike olmasına göre de idari ihlal, kabahat veya suç olarak düzenlenmesi tercih edilebilir.⁵⁷ Örneğin, korunan hukuki değer üzerinde bir zarar meydana getirmemekle birlikte bir zarar tehlikesine yol açan fiiller kabahat olarak düzenlenirken, korunan hukuki değere zarar veren fiiller suç olarak düzenlenebilir.

Korunan hukuki değer üzerinde meydana getirilen tehlikenin türüne göre de, fiilin idari ihlal, kabahat veya suç olarak düzenlenmesi arasında bir tercih yapılabilir. Buna göre, korunan hukuki değer üzerindeki tehlikenin⁵⁸, “soyut tehlike”, “soyut-somut tehlike” (*abstrakt-konkrete Gefährdungsdelikte*) ya da diğer adıyla “[tehlikeye] elverişlilik” (suitability) (*Eignungsdelikte*)), “varsayılan/hipotetik veya olası/potansiyel tehlike” veya “somut tehlike” olmasına göre idari ihlal,

53 Örneklendirme, Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 223-224'ten alınmıştır.

54 İtalya örneği için bkz. Donini (n 2) 226.

55 İtalya örneği için bkz. Donini (n 2) 226.

56 İtalya için bu belirttiğimiz konuları örnek veren Donini, İtalya'yla ilgili olarak “*administrative offence*” kavramını kullanmıştır: Donini (n 2) 226.

57 Zarar suçu/tehlike suçu ayırımının korunan hukuki değerle veya suçun konusuyla ilişkilendirilerek yapıldığını savunan görüşlerle ilgili olarak bkz.: Ömer Metehan Aynural, *Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK 179 / 3)* (İstanbul Ceza Hukuku ve Kriminoloji Arşivi Yayın No: 15, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018) 4-6 ve 17-21.

58 Tehlikenin dörtlü ayırımı için bkz. Martín (n 2) 45-46; üçlü ayırım için bkz. Aynural (n 57) 23-36. Konuyla ilgili açıklamalar için bkz. n 108.

kabahat veya suç olarak düzenleme arasında bir seçim yapılabilir. Oluşan tehlikenin gıda hukuku ihlalleriyle ilişkilendirilip ilişkilendirilmeyeceği, ilişkilendirilecek ne surette yapılacağı⁵⁹ da ilgili suçların ve kabahatlerin kaleme alınışında bir tercih meselesidir.

Hukuka aykırılığın⁶⁰ manevi unsuru bakımından da kabahat veya suç olarak düzenleme arasında bir seçim yapılabilir. Buna göre, hukuka aykırılığın taksirle gerçekleştirilmesi kabahat, kasten gerçekleştirilmesi ise suç olarak düzenlenebilir. Yürürlükteki Türk Hukukunda kabahatler, kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde, hem kasten hem de taksirle işlenebilir (KK, m. 9). Suçlar ise kural olarak kasten işlenebilmekte (TCK, m. 21(1)); taksirle işlenen fiiller ancak kanunda açıkça düzenlenmesi halinde suç teşkil edebilmektedir (TCK, m. 22(1)). Böylece, aynı fiilin hem kabahat hem de suç olarak düzenlenmesi fakat fiilin taksirli halinin suç olarak düzenlenmemesi durumunda, kasten işlenen fiil bakımından, Kabahatler Kanunu'nun 15(3)'üncü maddesi gereğince sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanır. Ancak, suçtan dolayı yaptırım uygulanamayan hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanır (KK, m. 15(3)). Fiilin taksirle gerçekleştirilmesi halinde, bu minvalde bir suç düzenlenmesi mevcut olmadığı için, fail sadece kabahatten dolayı yaptırıma tabi tutulur.

Hukuka aykırılığın mahsus nitelikte olup olmamasına göre de fiilin suç veya kabahat olarak düzenlenmesi bir tercihtir. Kabahatler Kanunu'nun 14(4)'üncü maddesine göre, kanunda özel faillik niteliğini taşıyan kişi açısından suç, diğer kişiler açısından kabahat olarak tanımlanan fiilin, bu niteliği taşıyan ve taşımayan kişiler tarafından ortaklaşa işlenmesi halinde suça iştirake ilişkin hükümler uygulanır. Yine, doktrinde görünüşte özgü suç⁶¹ olarak nitelendirilen düzenleme biçimi tercih edilerek, temel şekli herkes tarafından işlenebilen bir suçun, belirli faillik özelliklerine sahip kişiler tarafından işlenmesi suçun nitelikli hali olarak düzenlenebilir.

59 Martin'e göre, tehlike suçları içerisinde sadece somut tehlike suçlarında bağıllık/tamamlayıcılık ilişkisinin gerekli olmadığını; yani bir suçun işlenmesinin bir gıda hukuku ihlaline bağlı olmadığını ifade etmektedir. Yazar, Uluslararası Ceza Hukuku Birliği'nin 2016'da yapılan Kolokyumuyla ilgili olarak sunulan raporları da dikkate alarak, somut tehlike suçları haricinde, suç teşkil eden davranışın tanımlanmasında tehlike şartının bir gıda hukuku ihlaliyle birleştirilmesinin mutad olduğunu ifade etmiştir. Martin (n 2) 46.

60 Çalışmamızda "hukuka aykırılık", suçları, kabahatleri, kısacası hukukun bütün alanlarındaki aykırılıkları kapsayan bir üst kavram olarak kullanılmıştır; suçun "hukuka aykırılık" unsuruyla karıştırılmamalıdır.

61 Kavram için bkz.: İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015) 193; Mahmut Koca / İlhan Üzülmöz, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015) 105.

Gıda ile ilgili suç düzenlemelerinin kaleme alınışında neticesi sebebiyle ağırlaşan suç yönteminden istifade etmek de bir tercihtir.⁶²

İtalya’da, 2015 Reform Projesinde⁶³ “sağlık felaketi” adıyla bir suç öngörülmüştür. Buna göre, gıdalla ilgili belirli suçların kasten işlenmesi neticesinde taksirle üçten fazla kimsenin ağır şekilde yaralanmasına veya ölümüne ve aynı zamanda diğer kişiler için de benzer neticelerin gerçekleşmesi bakımından ciddi/önemli ve yaygın bir tehlikeye sebebiyet verilmesi, belirtilen suçu oluşturmaktadır⁶⁴. Bu durumda, temel suç tipiyle oluşturulan tehlike ile, sağlık felaketiyle ilgili ağır neticeler olarak gerçekleşen zarar ve (ciddi/önemli ve yaygın) tehlike arasında bir bağ kurulması mümkündür⁶⁵. Bireysel bir nedenselliğin aranmadığı, toplum sağlığına karşı bir suç söz konusu olduğu için, felaket vakasının kanıtlanmasında epidemiyolojik değerlendirme kriterleri kullanılacaktır⁶⁶. (Örneğin üretici tarafından kullanılmış yasak kanserojen) maddelerin difüzyonunun veya tüketilmesinin neden olduğu kesin olarak tespit edilmiş tümörlerin yıllarca sonraki mevcudiyeti dahi, toplum sağlığı felaketi suçundan sorumlu tutulmaya yol açabilecektir⁶⁷. Öyle ki, ahalide yaralanan (injury) kişilerin bireysel olarak tespit edilmemiş olması halinde dahi sorumluluk oluşabilir; yeter ki ilgili bölgede fiilen piyasaya sürülmüş ve kullanılmış olan maddelerin zararlı etkileri ile, etkilenen ahalinin bir oranı arasındaki bağlantı kesin olarak tespit edilsin⁶⁸. Görüldüğü üzere, burada, soykırım, epidemi veya zehir katma suçlarının işlenmesi suretiyle benzer ağır neticelere kasten sebebiyet verilmesinden farklı bir durum söz konusudur⁶⁹.

62 Mülga 765 s. TCK’nın 407’nci maddesinde şu hükme yer verilmiştir: “Geçen maddelerde yazılı fiillerden dolayı şahısların hastalanması veyahut yara ve berelenmesi gibi sıhhatçe bir arıza vukubulduğu takdirde ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis ve müebbeden ağır hapsi müstelzim ahvalin gayrısında ceza üçte birden yarısına kadar çoğaltılır.

Eğer fiil bir kaç kişinin hastalığına sebep olmuş ise birinci fıkrada beyan olunan ceza bir mislinden aşağı olamaz.

Eğer fiil bir kimsenin ölümüne sebep olmuş ise faile müebbet ağır hapis cezası verilir.”

63 İtalya Adalet Bakanı’nın gıda güvenliğiyle ilgili suçlar hakkında reform önerileri hazırlamak üzere atadığı (ve başkanı Gian Carlo Caselli olan) Komisyon’un sunduğu 2015 Reform Projesi (Donini (n 2) 228).

64 Donini (n 2) 228, 236, 239-240. Zararın ahali üzerinde uzun bir zaman aralığından sonra ortaya çıkması halinde dahi sorumluluk getiren bu suç düzenlemesinin, yürürlükteki ceza hukukunun itham tekniklerinde ve ceza politikalarında büyük bir yenilik (innovation) olduğunu belirten Donini, İtalya için bu düzenlemenin, kümülatif etkilerden kaynaklanan kanser ve yeme bozukluklarının önlenmesinde önemli bir politik ve cezai yenilik olduğunu ifade etmektedir: Donini (n 2) 236 ve 239.

65 Bkz. Donini (n 2) 240.

66 Donini (n 2) 240.

67 Donini (n 2) 240.

68 Donini (n 2) 240.

69 Bkz. Donini (n 2) 240.

Gıda güvenliğinin, açık ceza kanunlarıyla korunması da bir tercihtir. Ancak, suçta kanunilik ilkesinin katı yorumunda açık ceza kanunu tekniği eleştirilmektedir. Diğer taraftan, kanunilik ilkesi, yürürlükteki Türk hukukunda, kabahatler bakımından suçlara nispetle daha yumuşak bir şekilde kabul edilmiştir⁷⁰. Kabahatler Kanunu m. 4 (1)'e göre, “[h]angi fiillerin kabahat oluşturduğu, kanunda açıkça tanımlanabileceği gibi; kanunun kapsam ve koşulları bakımından belirlediği çerçeve hükmün içeriği, idarenin genel ve düzenleyici işlemleriyle de doldurulabilir”.

Gıda güvenliğinin korunması bakımından bir diğer önemli husus, tüzel kişiler bakımından uygulanacak usul ve yaptırımların belirlenmesidir. Gelişmiş bir üretim politikasının, tarım ve gıda güvenliğinin sağlanmasına etkisi nispetinde, tarım ve gıda işletmelerinin (enterprise) hukuki düzenlemelerin muhatabı olması düşünülebilir⁷¹.

Örneğin, *Donini*'nin İtalya'daki 2015 Reform Projesiyle ilgili aktardıklarından⁷² mülhem olarak şu yönetime işaret edilebilir. Buna göre; toplum sağlığı veya gıda güvenliği açısından bir zarara veya somut tehlikeye sebebiyet vermeyen ancak üretimde, organizasyonda, ticari işlerde veya başkaca çalışma şartlarında bulunan risklere bağlı olarak gerçekleşen ihlaller söz konusu olduğunda, kabahatler dolayısıyla bireylere hemen ceza verilmemesi; belirtilen risklerin belirli bir süreç içerisinde ortadan kaldırılmasına yönelik olarak ilgili idari kuruluşların belirlediği önlemlerin tamamen alınması halinde de kabahat hiç işlenmemiş gibi muamele edilmesi bir yöntemdir. Bu uygulamada, idari kuruluşların belirlemiş olduğu önlemlerin alınmasında tüzel kişiler muhatap olarak kabul edilerek, önlem almayan tüzel kişiler hakkında yaptırım uygulanması da düşünülebilir. Böylece, cezayı ortadan kaldıran veya azaltan sebeplerin (etkin pişmanlık ve benzeri kurumların) uygulanması bakımından⁷³ da kabahatler ile suçlar arasında bir ayırım yapılabilir. Bu kapsamda, alınması gereken önlemler veya yerine getirilmesi gereken ödevler bağlamında onarıcı adalet sisteminin, usullerinin/mekanizmalarının ve yaptırımlarının işletilmesi de düşünülebilir. Böyle bir durumda, yolsuz amaçlar üzerine bina edilen şirketlerle, sadece bir üretim hattında gıda güvenliğine ve sağlığın korunmasına ilişkin kuralların ihlal edildiği şirketler arasında bir ayırım yapılarak, öncekiler hakkında onarıcı adalet sisteminin ve yaptırımlarının uygulanmaması mümkündür⁷⁴.

70 Zafer / Pamuk / Çakır (n 50) 15.

71 *Donini* (n 2) 241.

72 Projenin ilgili kısmı hakkında: *Donini* (n 2) 241-242.

73 İtalya örneği için: *Donini* (n 2) 227.

74 *Donini* (n 2) 241-242.

4.3. İlgili Suç Düzenlemeleri (Genel Özellikler ve Suç Tipleri)

Gıda güvenliğinin, hem hususi suç tipleriyle hem de toplum sağlığının korunmasına yönelik umumi suçlar gibi diğer birtakım suç düzenlemeleriyle korunması mümkündür⁷⁵.

Mauri, İspanya'daki gıda suçlarının temel özellikleriyle ilgili olarak aşağıdaki hususları beyan etmiştir⁷⁶:

- 1) Hukuki kavramların (örneğin, “gıda maddesi” veya “katkı maddesi”) kullanılması. Cezayı belirleyen ancak suçun bazı unsurlarının tanımlanması bakımından ceza kanunları dışındaki düzenlemelere atıf yapan ve “açık ceza kanunu” tabir edilen tekniğin kullanılması (böylece, devamlı dönüşen idari düzenlemelere bağlılık söz konusudur).
- 2) Cezai sorumluluk bakımından boşlukların bulunup bulunmadığı bir kenara, sadece perakende evresine değil, gıda zincirinin farklı aşamalarına etki etme söz konusudur.
- 3) Herkes tarafından işlenebilen suçlarla (örn. İspCK m. 365), ancak sınırlı dairedeki profesyoneller tarafından işlenebilecek suçların (bkz. İspCK m. 363 ve 364) birlikteliği söz konusudur.
- 4) Soyut tehlikeden somut tehlikeye kadar farklılaşan dereceleri ve aradaki çeşitlilikleri içine alacak şekilde farklı formüllerle kaleme alınmış olan “tehlike suçları” tekniğinin kullanılması neticesinde yorumla ilgili bitmeyen problemler söz konusudur.
- 5) Taksirli fiillere de yer verilmiştir (İspCK m. 367).
- 6) Kasten işlenen suçlar için, kurumsal cezai sorumluluk (corporate criminal liability) kapsamında, ilgili tesis (establishment), fabrika, laboratuvar veya taşınmazlar (premises) bakımından, geçici veya -son derece ağır durumlarda- sürekli kapatma tedbiri öngörülmüştür (İspCK m. 366). Bu düzenlemenin, (örneğin ana şirketten bağlı şirkete talimat verilmesi durumunda) *de facto* yöneticiler tarafından işlenen suçları kapsamaması, ihtimal dâhilindedir. Bununla ilgili olarak, sorumluluğun tüzel kişilere isnat edilip edilemeyeceği tartışması mevcuttur.

Gıda sağlığının hususi olarak korunmasına yönelik suç tanımlarına, İspCK'nın esas olarak 363'üncü ve devamı maddelerinde yer verilmiştir; bunlar, 359'uncu ve

75 Bkz. Mauri (n 8) 249.

76 Mauri (n 8) 249-252.

devamı maddelerde yer alan toplum sağlığına karşı genel suçlarla birlikte düşünülmelidir⁷⁷.

İspCK'nın⁷⁸ 363'üncü maddesine göre, şu fiilleri gerçekleştirmek suretiyle tüketicilerin sağlığını tehlikeye sokan üreticilere, dağıtıcılara veya alım satımla meşgul olanlara (trader) bir yıldan dört yıla kadar hapis cezasıyla birlikte, altı aydan oniki aya kadar para cezası ve üç yıldan altı yıla kadar meslekten, alım-satımdan, endüstriden veya ticaretten hususi yasaklama cezası verilir:

- Gıda ürünlerini, son kullanım tarihi veya terkiple ilgili kanunlarda veya düzenlemelerde öngörülen gerekliliklerin ihmali veya değiştirilmesiyle piyasada arz etmek.
- Sağlığa zararlı, halkın tüketimine yönelik içecekleri veya gıda maddelerini üretmek veya satmak.
- Bozuk (corrupted) malların ticaretini yapmak (trafficking with).
- Kullanımına izin verilmeyen sağlığa zararlı ürünleri hazırlamak veya alım satımını yapmak.
- İmha veya dezenfekte edilecek öğeleri, alım satımlarını yapmak için saklamak veya aşımak.

İspCK m. 364 (1)'e göre; gıda alım satımına yönelik olan gıda maddelerini, maddeleri veya içecekleri kişilerin sağlığına zarara neden olması muhtemel (liable) katkı maddeleri veya diğer izinsiz etkin maddeleri karıştırarak bozmak da (adulterate) 363'üncü maddedeki cezalara tâbidir. Failin bir gıda ürünü fabrikasının sahibi veya üretim yöneticisi (manager) olması halinde, ayrıca, altı yıldan on yıla kadar meslekten, alım-satımdan, endüstriden veya ticaretten hususi yasaklama cezası verilir.

İspCK m. 364 (2)'ye göre, şu fiiller de aynı cezaıyla cezalandırılır:

- Eti veya ürünü (produce) insanların tüketimine yönelik olan hayvanlara, kişilerin sağlığı bakımından risk oluşturan, öngörülenden daha yüksek dozlarda veya izin verilenler dışındaki amaçlarla yasak maddeleri uygulamak/vermek.
- Yukarıda belirtilen maddelerin verilmiş olduğunun bilincinde olarak, çiftlik

77 Mauri (n 8) 249.

78 İspanya Ceza Kanunu'nun İspanya Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan 2013 tarihli İngilizce çevirisine erişim için: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6443/file/Spain_CC_am2013_en.pdf (Erişim: 15.01.2019).

hayvanlarını (cattle) kesmek (slaughter) veya insan tüketimine yönelik olarak ürününü almak (assigning the produce)

- Yukarıda belirtilen maddelerle terapötik muameleye tâbi tutulan çiftlik hayvanını kesmek
- Düzenlemelerde öngörülen bekleme periyotlarına uymaksızın, kesilmiş çiftlik hayvanı etini veya ürününü toplum tüketimi için sevk etmek (dispatch).

İspCK'nın 365'inci maddesine göre; toplumun kullanımına veya bir grup kişinin tüketimine yönelik olan içme suyunu veya gıda maddelerini, bulaşıcı (infectious) veya sağlık bakımından ağır biçimde tehlikeli olması muhtemel başka maddelerle zehirlemek veya bu maddeleri karıştırarak bozmak, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezasıyla karşılık bulmaktadır.

İspCK m. 366'da, m. 363, 364 ve 365'tekilerin de içinde yer aldığı bir grup suç için, tesis, fabrika, laboratuvar veya taşınmazların beş yıla kadar kapatılması tedbiri, son derece ağır durumlardaysa sürekli kapatma tedbiri verilebileceği öngörülmüştür.

İspCK'nın 367'nci maddesine göre ise, m. 363, 364 ve 365'in de içinde yer aldığı bir grup suç tanımında yer alan fiillerin ağır taksir (serious negligence) nedeniyle işlenmesi halinde, daha düşük dereceden tekabül eden (respective) cezalar verilir.

Finlandiya Ceza Kanunu'nun⁷⁹ (FinCK) "Sağlığı ve Güvenliği Tehlikeye Sokan Suçlar" başlıklı 44'üncü Bölümünün "Sağlık Suçu" başlıklı 1'inci maddesinde, diğer hukuki düzenlemeler yanında Finlandiya Gıda Maddeleri Yasası'nın da ihlaline özellikle yer verilmiştir⁸⁰. Buna göre, kasten veya ağır taksirle (gross negligence) Finlandiya Gıda Maddeleri Yasası'na aykırı olarak başkasının hayatını veya sağlığını tehlikeye sokmaya elverişli şekilde mal veya madde (substance), ürün veya nesne (object) üretmek, alım satımını yapmak (handle), ithal etmek veya ithal etmeye kasten teşebbüs etmek, elinde bulundurmak (keep in possession), depolamak, nakletmek, satmak için bulundurmak (keep for sale), aktarmak (convey) veya vermek suç olarak düzenlenmiştir. Fiil, tüketiciler ürünü satın alma olanağına sahip olmamış bulunsalar dahi suç teşkil edebilir⁸¹.

79 Finlandiya Ceza Kanunu'nun Finlandiya Adalet Bakanlığı'na yapılan İngilizce çevirisine erişim için: https://www.legislationline.org/download/action/download/id/6375/file/Finland_CC_1889_am2015_en.pdf (Erişim: 15.01.2019).

80 Bkz. Låhteemåki-Uutela vd. (n 44) 210.

81 Bkz. Låhteemåki-Uutela vd. (n 44) 215.

Yine, FinCK'nın “Tehlikeye Sokma” başlıklı 34'üncü Bölümünün “Sağlığın Tehlikeye Sokulması” başlıklı 4'üncü maddesinde, yaşam veya sağlık açısından genel tehlikeye neden olmaya elverişli şekilde, zehir katmak veya benzer davranışta bulunmak suretiyle gıda maddelerini veya insan tüketimine veya kullanımına yönelik olan diğer maddeleri sağlık için tehlikeli hale getirmek veya bu gibi tehlikeli maddeleri diğer insanlara hazır bulundurmaya suç olarak düzenlenmiştir⁸². Fiil, tüketiciler ürünü satın alma olanağına sahip olmamış bulunsalar dahi suç teşkil edebilir⁸³. Bu suçta teşebbüs de cezalandırılmaktadır. Suçun ağırlaştırılmış hali 5'inci, taksirle tehlikeye sokma 7'nci, ağır taksirle tehlikeye sokma ise 8'inci maddede düzenlenmiştir.

*Martín*⁸⁴, gıda suçlarının yapısı bakımından, öldürme ve yaralama (injury) suçları bir kenara bırakılırsa, iki tür genel suç tipinden bahsedebileceğine işaret etmiştir: Birincisi, kasten su veya gıda zehirleme suçlarıdır. Bu suçların faili herhangi bir kimse olabilir ve hususî gıda hukukunun bir rolü yoktur. Bu suçların temel gerekçesi (rationale), belirsiz sayıda insanın tehlikeye düşürüldüğü durumlarda cezalandırmayı sağlamaktır (genel tehlike (*Gemeingefahr*) suçları). İkinci türdeki tehlike suçlarında cezai sorumluluğun isnadı, gıda hukukuna bağlılık/tamamlayıcılık (ancillary) arz eder. Suç teşkil eden davranışın idari gıda hukukuna atıf yoluyla düzenlenmesi söz konusudur. Böyle bir suçun işlenebilmesi için, failin, gıda güvenliğini korumaya yönelik bir kuralı ihlal etmesi gerekir. Belirtilen “bağlı/tamamlayıcı” özellikleri, bu tür suçları özgü suç yapar; sadece gıda hukuku düzenlemesinin muhatapları bu suçların faili olabilirler. Bu türdeki suçlar, somut veya soyut tehlike suçlarından oluşur. *Yazar*, endüstriyel gıda üretimi nedeniyle, zararın belirlenmesini gerektirmeyen bu tür suçların ihdasına duyulan ihtiyacın arttığını ifade etmiştir.

Birçok suç tipinin gıdayla ilişkisinin kurulması mümkündür⁸⁵: Dolandırıcılık, güveni kötüye kullanma, zimmet, çevre suçları, terör suçları, soykırım, insanlığa karşı suçlar ve uluslararası topluma karşı suçlar, menkul kıymetler borsası suçları (security market offences) (rayiç fiyatı saptırma), fikri veya sınai mülkiyete karşı

82 Bkz. Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 213.

83 Bkz. Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 215.

84 Martín (n 2) 45.

85 Bkz. Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 205 ve devamı.

suçlar⁸⁶, ithalat ve ihracata ilişkin suçlar⁸⁷, tehlikeli maddelerin nakline ve depolanmasına ilişkin suçlar⁸⁸, ağır suçları bildirme yükümlülüğünü yerine getirmeme suçu⁸⁹, kamu görevini kötüye kullanma suçu⁹⁰, haksız rekabet suçu ile biyogüvenlikle ilgili suçlar bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Diğer taraftan, “gıda dolandırıcılığı⁹¹” ve “gıda stoklama⁹²” gibi özel suç tipleri ihdas edilebileceği gibi, bu fiillerin diğer suç tiplerine ait kanuni düzenlemelerin uygulanması yoluyla cezalandırılması da mümkündür.

Yukarıda değinildiği gibi, gıda ceza hukukunda korunan hukuki değerler arasında, yaşamın ve sağlığın özel bir yeri olduğu görülmektedir. Bu iki hukuki değeri koruyan,

-
- 86 Örneğin Finlandiya’da, tohumların tekrar kullanımı, bitki koruma hakları veya patentlerle korunmaktadır ve sınai mülkiyete vaki diğer tecavüzlerle aynı şekilde cezalandırılmaktadır (FinCK, Bölüm (Chapter) 49, m. 2): Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 206.
  - 87 Örneğin, Avustralya’da, İthal Gıdanın Kontrolü Yasası 1992 ile birtakım cezai düzenlemeler getirilmiştir: Bkz. Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 219-220.
  - 88 Finlandiya’da, gıdaların nakli veya depolanmasıyla ilişkili olarak “tehlikeli maddelerin nakli suçu” gündeme gelebilir: Bkz. Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 212-213. FinCK’nın “Sağlığı ve Güvenliği Tehlikeye Sokan Suçlar” başlıklı 44’üncü Bölümünün “Tehlikeli Maddelerin Nakli Suçu” başlıklı 13’üncü maddesine göre, kasten veya ağır taksirle başkasının hayatını veya sağlığını tehlikeye sokmaya elverişli şekilde maddede yazılı seçimli davranışları gerçekleştirmek veya bu seçimli davranışlarla başkasının malvarlığını tehlikeye sokmak suçtur.
  - 89 FinCK’nın “Adliye Karşı Suçlar” başlıklı 15’inci Bölümünün 10’uncu maddesinde “ağır bir suç bildirme yükümlülüğünü yerine getirmeme” suçu düzenlenmiştir. Lähteenmäki-Uutela vd.’nin belirttiklerine göre, düzenlemeyle, belirtilen hükümde yer alan listedeki ağır suçlardan birinin önlenmesi için hâlâ vakit bulunan durumlarda yetkilileri veya potansiyel mağdurları bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirmemek cezalandırılmaktadır ki bu liste, ağır saldırı (aggravated assault) ve ağır “sağlığın tehlikeye sokulması” suçlarını da içermektedir. Bir gıda işçisi veya gıda iş ortağı, sağlığı tehlikeye sokan malların satılmakta olduğunu bilmesine rağmen, kimseyi bu durumdan haberdar etmemesi durumunda belirtilen suçtan sorumlu tutulabilir: Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 209.
  - 90 Bu kapsamda, insani yardımların haksız biçimde idaresi veya uygun olmayan biçimde tahsis edilmesi ele alınabilir: Bkz. Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 206-207. Finlandiya’da kamu görevini kötüye kullanma suçunun ağır şekli için, seçimli şartların yanında, kamu görevinin kötüye kullanılması bir bütün olarak değerlendirildiğinde de ağırlaşmış kabul edilmesi gerekir (FinCK, Bölüm 40, m. 8). İnsani yardım, ağırlaştırıcı bir durum olarak belirtilmese de Mahkeme’nin suçu bir bütün olarak değerlendirirken bunu dikkate alması ihtimal dahilindedir: Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 206-207. Türk Ceza Kanunu açısından bu durum cezanın belirlenmesinde bir unsur olarak dikkate alınabilir (TCK, m. 61).
  - 91 Dolandırıcılık suçuyla ilgili genel düzenlemelerin, pazarlama (marketing) suçlarının, haksız ticari muamele suçlarının (yanıltıcı reklam gibi) ve tüketicinin korunmasıyla ilgili diğer düzenlemelerin gıda dolandırıcılığıyla ilişkisiyle ilgili olarak Finlandiya örneği için: Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 216-217. Dolandırıcılık suçu, reklam suçu ve sınai mülkiyet suçlarıyla ilgili düzenlemelerin gıda dolandırıcılığıyla ilişkisiyle ilgili olarak İspanya örneği için: Mauri (n 8) 259-261.
  - 92 FinCK’da, değerini değiştirmek amacıyla gıda stoklamak özel bir şekilde cezalandırılmamaktadır. Bu konuda, dolandırıcılıkla (FinCK, Bölüm 36, m. 1 (dolandırıcılık), m. 2 (ağır (aggravated) dolandırıcılık), m. 3 hafif (petty) dolandırıcılık) ve pazarlama suçuyla (FinCK, Bölüm 30, m.1) ilgili genel kurallar uygulanır. Stoklama, sağlığı etkiliyorsa, sağlık suçu (FinCK, Bölüm 44, m. 1) veya sağlığın tehlikeye sokulması suçu (FinCK, Bölüm 34, m. 4 (sağlığın tehlikeye sokulması), m. 5 (ağır sağlığın tehlikeye sokulması)) uygulanır. Sağlığın tehlikeye sokulması suçunda, gıdaya zehir katmak, örnek babından özellikle zikredilmiştir. Lähteenmäki-Uutela vd. (n 44) 205.

birisi zarar diğeri tehlike suçü kategorisinde yer alan iki grup suçtan bahsetmek mümkündür.

Birinci grup, genel anlamda öldürme ve yaralama suçlarından oluşur. Öldürme ve yaralama suçlarının gıda ceza hukuku bakımından arz ettiğı bazı temel hususiyetlere *Lähteenmäki-Uutela vd.*'nin bildirdiklerinden istifadeyle işaret etmekte fayda vardır⁹³. Sağlığa zararlı gıdalarla ilgili fiiller ile ölüm veya yaralanma neticesi arasındaki nedensellik bağının tespiti ve objektif isnadiyet konuları, gıda ceza hukukunun bu alandaki önemli meseleleridir. Bu bakımdan, çevre sağlığı ve işyeri sağlığı vakalarıyla gıda hukuku arasında bir benzerlik kurmak mümkündür. Bununla ilgili olarak, mağdurun kasıtlı veya taksirli davranışının failin sorumluluğuna etkisi de önemli bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu suçlar bakımından güven ilkesi de hususiyet arz etmektedir. Yine, gıda zincirinin değişik aşamalarında yer alan işletmecilerin ve firmaların yükümlülükleri, bu yükümlülüklerden doğan garantörlük ve bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi suretiyle işlenecek ihmali suçlar konusuna da işaret etmek gerekir. Ayrıca, bununla ilgili olarak suçü bildirme yükümlülüğü ve bu yükümlülüğün yerine getirilmemesine bağlanan cezai sorumluluk da ele alınmalıdır. Yine, gıda zincirinin değişik aşamalarında yer alan aktörlerin, gıda ürünlerinin taşıdığı sağlık risklerinden, kendilerinden sonraki bir aşamada haberdar olmaları durumunda yerine getirmesi gereken yükümlülükler (örneğin ürünleri geri çekme (withdraw) veya geri isteme (recall)) ve bu yükümlülüklerin ihlali durumunda cezai sorumluluk gündeme gelebilir (Avrupa Gıda Güvenliği Tüzüğü, m. 19). Ürün güvenliğine ilişkin gerek *bağlayıcı hukuk kurallarına* (hard law) gerekse *esnek hukuk kurallarına* (soft law) uygun hareket etmiş olmanın cezai sorumluluğa etkisi de önemli bir konudur. Bu kurallara uygun hareket etmiş olmanın bir iyi niyet işareti olmasına karşılık cezai sorumluluğu engellemeye yetmeyeceğı; bir gıda işletmecisinin, bir ürünün veya maddenin etkileri konusunda, hukuki düzenlemeleri yapanların öngördüğü ve yasakladığından daha fazla bilgi edinmiş olabileceğı ifade edilmiştir⁹⁴.

İkinci grup ise, yaşamın veya sağlığın tehlikeye sokulmasına ilişkin suçlardan oluşur. Türk Ceza Kanunu'nda yer alan ve doğrudan gıda ceza hukukunu ilgilendiren iki suç tipi de Kanun'un “Özel Hükümler” başlıklı 2'nci kitabının “Topluma Karşı Suçlar” başlıklı 3'üncü kısmının “Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar” başlıklı 3'üncü bölümünde tehlike suçü olarak düzenlenmiştir. Bu suçlar, madde başlıklarına göre

93 Genel olarak ve Finlandiya özelinde bkz.: *Lähteenmäki-Uutela vd.* (n 44) 207-210.

94 *Lähteenmäki-Uutela vd.* (n 44) 209.

isimlendirilirse, Kanun'un 185'inci maddesinde düzenlenen "zehirli madde katma" suçu ve 186'ncı maddesinde düzenlenen "bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti" suçudur. Bunun dışında, 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu'nun 15'inci maddesinde genetik yapısı değiştirilmiş organizmalarla (GDO) ilgili suçlara ve kabahatlere yer verilmiştir.⁹⁵ Yine, 5996 sayılı VHBSGYK'nın 40'ıncı ve 41'inci maddelerinde konuyla ilgili kabahatler düzenlenmiştir.

Madde başlığındaki ifadesiyle "Zehirli madde katma" suçu, TCK'nın 185'inci maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:

"Madde 185- (1) İçilecek sulara veya yenilecek veya içilecek veya kullanılacak veya tüketilecek her çeşit besin veya şeylere zehir katarak veya başka suretlerle bunları bozarak kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye düşüren kimseye iki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası verilir. (2) Yukarıdaki fıkrada belirtilen fiillerin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak işlenmesi halinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

- 95 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu'nun 15'inci maddesi şu şekildedir: "**Ceza hükümleri**
MADDE 15 – (1) GDO ve ürünlerini bu Kanun hükümlerine aykırı olarak ithal eden, üreten veya çevreye serbest bırakan kişi, beş yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.
(2) Bu Kanunda belirlenen esaslar çerçevesinde ithal edilen veya işlenen GDO'ları veya GDO ve ürünlerini, ithal izninde belirlenen amaç ve alan dışında kullanan, satışa arz eden, satan veya devreden ya da bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla satın alan, kabul eden, nakleden veya bulunduran kişi, dört yıldan dokuz yıla kadar hapis ve yedi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.
(3) Bu Kanunda belirlenen esaslar çerçevesinde ithal edilen veya işlenen GDO'lardan elde edilen ürünleri, ithal izninde belirlenen amaç ve alan dışında kullanan, satışa arz eden, satan veya devreden ya da bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla satın alan, kabul eden, nakleden veya bulunduran kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.
(4) Yalan beyanda bulunarak bu Kanun hükümlerine göre alınması gereken ithal veya işleme iznini alan kişi, fiili daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu izne dayalı olarak GDO'ların, GDO ve ürünlerinin veya GDO'lardan elde edilen ürünlerin ithal edilmesi, işlenmesi, kullanılması, satışa arz edilmesi, satılması, devredilmesi, kabul edilmesi, nakledilmesi veya bulundurulması halinde, ayrıca yukarıdaki fıkralardaki hükümlere göre cezaya hükmolunur.
(5) Bu maddede yer alan suçların bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde ve yararına olarak işlenmesi halinde, bu tüzel kişiye yüz bin Türk Lirasından iki yüz bin Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir ve ayrıca tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.
(6) Bu Kanunun 7 nci maddesinde düzenlenen yükümlülükleri yerine getirmeyen başvuru sahiplerine, fiilleri suç oluşturmadığı takdirde, her bir yükümlülük ihlali dolayısıyla on bin Türk Lirasından otuz bin Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir.
(7) GDO ve ürünlerini bu Kanun hükümlerine aykırı olarak kapalı alanda kullananlara, fiilleri suç oluşturmadığı takdirde, on bin Türk Lirası idari para cezası verilir.
(8) 9 uncu maddenin sekizinci fıkrası hükmüne uymayanlar hakkında 2/10/1981 tarihli ve 2531 sayılı Kamu Görevlerinden Ayrılanların Yapamayacakları İşler Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinde belirtilen cezalar uygulanır.
(9) Beşinci fıkraya hükmüne göre idari para cezasına karar vermeye davaya bakan mahkeme, altıncı ve yedinci fıkralar hükümlerine göre idari para cezasına karar vermeye Cumhuriyet savcısı yetkilidir. Bu Kanuna göre verilen idari para cezaları tebliğinden itibaren bir ay içerisinde ödenir."

Görüldüğü üzere, 185’inci maddenin 1’inci fıkrasında suçun kasten işlenen şekli, 2’nci fıkrasında ise taksirle işlenen şekli düzenlenmiştir.

Zehirli madde katma suçuna ilişkin madde gerekçesinde, suçun bir somut tehlike suçu olduğunun maddeden açıkça anlaşıldığı ifade edilmiştir.⁹⁶ Yine, madde metninde geçen “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye düşüren” ibaresinden, bu suçun bir somut tehlike suçu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.⁹⁷ Bu suç, herkes tarafından işlenebilen genel bir suç olarak düzenlenmiştir; özgü suç değildir⁹⁸.

İçilecek suların dışında, madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, zehirli madde katma suçuna ilişkin kanuni düzenlemede suç konusu olabilecek maddeler tek tek ve sınırlayıcı biçimde gösterilmemiştir⁹⁹; “içilecek sular” ya da “yenilecek veya içilecek veya kullanılacak veya tüketilecek her çeşit besin veya şey” bu suçun konusunu oluşturabilir.

Görüldüğü üzere, Kanun koyucu, zehirli madde katma suçunun konusunu gıdayla sınırlamamış, hatta suçun kanuni tanımında gıda ifadesine hiç yer vermemiş; suçun konusunu oldukça kapsamlı ve kapsayıcı bir şekilde belirlemiştir. Bu, gıda ceza hukukunda idari düzenlemelere fazlaca atf yapılmasına yöneltilecek bir eleştiriyeye karşı tedbirli bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Kanun koyucunun madde metninde yer verdiği “besin” ifadesi dahi “yenilecek veya içilecek” maddelerle sınırlı değildir; “yenilecek veya içilecek veya kullanılacak veya tüketilecek her çeşit besin” suçun konusu olabilir. Dolayısıyla, suçun konusu olarak besin kavramına dâhil edilmek için ağız yoluyla alınma şartı yoktur. Örneğin, “besin”in damar veya deri yoluyla alınması mümkündür. Ayrıca, “besin” kavramı bir şekilde sınırlandırılacak olsa dahi, suçun konusu bakımından, “yenilecek veya içilecek veya kullanılacak veya tüketilecek” maddenin “besin” olması da şart değildir. “Yenilecek veya içilecek veya

96 Suçun hem 5237 s. TCK’da hem de 765 s. TCK’da somut tehlike suçu olarak düzenlendiğine dair görüş için ayrıca: Osman Yaşar / Hasan Tahsin Gökcan / Mustafa Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu* (C. 4, Adalet Yayınevi, Ankara 2010) 5128. Yine suçun somut tehlike suçu olduğu görüşü için: Özlem Yenerer Çakmut, ‘Türk Ceza Yasası’nda Zehirli Madde Katma Suçu (TCK m. 185)’ (Ağustos 2007) 4 Ceza Hukuku Dergisi 247, 256; Hasan Sınar / R Murat Önok, ‘General Evaluation of Food Regulation in Turkish Criminal Justice System’ (December 2016) 13 Law & Justice Review 36, 51 ve 54-55. Suçun “zarar tehlikesi suçu” olduğu görüşü için: Zeki Hafizoğulları / Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplumla Karşı Suçlar* (US-A Yayıncılık, Ankara 2017) 82.

97 Arturo Santoro, *Manuale di diritto penale, Parte Speciale I* (Torino 1965) 104’e atf yapan ve 185’inci maddenin gerekçesiyle bu hususu destekleyen: Mustafa Özen, ‘Kamu Sağlığına Karşı İşlenen Suçlar (TCK m. 185, 186, 187)’ (2008) LXVI (2) İÜHF 163, 165.

98 Yaşar / Gökcan / Artuç (n 96) 5129; Santoro (n 97) 100’e atf yapan: Özen, ‘Kamu Sağlığına Karşı İşlenen Suçlar’ (n 97) 170.

99 Yaşar / Gökcan / Artuç (n 96) 5131.

kullanılacak veya tüketilecek her çeşit şey” bu suçun konusu olabilir. Kanun koyucu, suçun konusu bakımından, “içilecek şeyler”i “içilecek sular”la da sınırlamış değildir. Ayrıca, Kanun koyucunun, “içilecek sular”ın standardı konusunda da bir belirleme yapmadığını belirtmek gerekir.¹⁰⁰

5237 sayılı TCK m. 185 (1)’deki düzenlemenin 765 sayılı TCK’daki karşılığı, 394’üncü maddede şu şekilde yer almaktadır:

“Halkın içeceği sulara ve yiyeceği veya içeceği her çeşit şeylere zehir katarak ve sair suretle bozarak umumun sıhhatini tehlikeye düşüren kimse beş yıldan onbeş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır”.

765 sayılı TCK’da suçun taksirli şekli, 399’uncu maddede düzenlenmiştir.

765 sayılı TCK’nın 407’nci maddesinde ise şu hükme yer verilmiştir:

“Geçen maddelerde yazılı fiillerden dolayı şahısların hastalanması veyahut yara ve berelenmesi gibi sıhhatçe bir arıza vukubulduğu takdirde ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis ve müebbeden ağır hapsi müstelzim ahvalin gayrısında ceza üçte birden yarısına kadar çoğaltılır.

Eğer fiil bir kaç kişinin hastalığına sebep olmuş ise birinci fıkrada beyan olunan ceza bir mislinden aşağı olamaz.

Eğer fiil bir kimsenin ölümüne sebep olmuş ise faile müebbet ağır hapis cezası verilir.”

Görüldüğü üzere, 5237 sayılı TCK’da, 765 sayılı TCK’dakinin aksine, “halkın” ifadesine yer verilmemiştir¹⁰¹. Yine, 765 sayılı TCK’da “umumun sıhhatini tehlikeye düşüren” ifadesine yer verilirken 5237 sayılı TCK’da “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye düşüren” ifadesine yer verilmiştir.

5237 sayılı TCK’da, suçun konusu olarak “içilecek sular veya yenilecek veya içilecek veya kullanılacak veya tüketilecek her çeşit besin veya şeyler” gösterilmiş iken, 765 sayılı TCK’da, “halkın içeceği sular ve yiyeceği veya içeceği her çeşit şeyler” suçun konusu olarak gösterilmiştir¹⁰².

100 Yaşar / Gökcan / Artuç, “tıbben bu suyun içilmemesi tavsiye olursa, ancak halk tarafından içiliyor olsa bile” bu suyun suçun konusunu oluşturabileceğini ifade etmektedirler: Yaşar / Gökcan / Artuç (n 96) 5130.

101 Yaşar / Gökcan / Artuç (n 96) 5128.

102 Yaşar / Gökcan / Artuç (n 96) 5128 ve 5129.

Madde başlığındaki ifadesiyle “Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti” suçu, TCK’nın 186’ncı maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir:

“Madde 186- (1) Kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her tür yenilecek veya içilecek şeyleri veya ilaçları satan, tedarik eden, bulunduran kimseye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve binbeşyüz güne kadar adli para cezası verilir. (2) Bu suçun, resmi izne dayalı olarak yürütülen bir meslek ve sanatın icrası kapsamında işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.”

186’ncı maddenin başlığı “Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti” dir. Ancak madde metninde, “gıda” değil, “yenilecek veya içilecek şey” ifadesi yer almıştır. Madde başlığı, madde metnine dâhil olmadığı için bağlayıcı değildir ancak metnin yorumunda bir vasıta teşkil eder. Diğer taraftan, madde başlığından hareketle metnin lafzının dışına çıkılması mümkün değildir. Böylece, “yenilerek” veya “içilerek” değil de örneğin damar veya deri yoluyla alınan maddeler bakımından, bu maddeler “ilaç” kapsamına girmedikleri müddetçe suçun oluştuğu söylenemeyecektir.

186’ncı maddede “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her tür yenilecek veya içilecek şeyleri veya ilaçları satan, tedarik eden, bulunduran” ifadelerine yer verilmiştir. Dolayısıyla, “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde” nitelemesinin, “bozulmuş, değiştirilmiş”e mi yoksa “satan, tedarik eden, bulunduran”a mı ait olduğu konusunda bir tereddüt oluşmuştur. “Kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde” ibaresinden sonra virgül konulmamış olması ve bu ibarenin “satan, tedarik eden, bulunduran” ibaresinden değil de “bozulmuş, değiştirilmiş her tür yenilecek veya içilecek şeyleri veya ilaçları” ibaresinden hemen önce kullanılmış olması, “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde” nitelemesinin, “bozulmuş, değiştirilmiş”e ait olduğuna işaret etmektedir. Maddenin gerekçesinden de bu sonuç çıkarılmaktadır.¹⁰³ Bu kabulden hareketle, suçun konusunun, “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar” olduğu¹⁰⁴ ifade edilebilir. Aksi kabulde, suçun konusunun, “bozulmuş,

103 Yaşar / Gökcan / Artuç’un açıklamalarının da ((n 96) 5137 ve 5139) bu kabul üzerine dayandığı anlaşılmaktadır. Yine Hafizoğulları / Özen’in kabulünün de aynı yönde olduğu sonucuna ulaşılmaktadır: Hafizoğulları / Özen, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplum Karşı Suçlar* (n 96) 88.

104 Yaşar / Gökcan / Artuç (n 96) 5137.

değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar” olduğu ifade edilebilirdi.

Bu suçla korunan hukuki değerin, kişilerin yaşamı ve sağlığı olduğunu söylemek mümkündür.

Bu açıklamalarımız, suçun tehlike suçları içerisinde nerede konumlandırılacağıyla ilgilidir. “Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti suçu” bir tehlike suçudur. Bu suçun somut tehlike suçu olduğu¹⁰⁵ yönündeki görüşlere katılmak, kanaatimizce, aşağıdaki gerekçelerle, mümkün gözükmemektedir.

Bu konu, tehlike suçu/zarar suçu ayrımının, suçun konusuna nispetle mi yoksa korunan hukuki değere nispetle mi yapıldığına göre değerlendirilmelidir.¹⁰⁶ Şayet, zarar suçu/tehlike suçu ayrımının suçun konusuna nispetle yapıldığı savunulur, suçun konusunun fiilin üzerinde gerçekleştirildiği şey olduğu benimsenir ve aynı zamanda bu suçun konusunun “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar” olduğu kabul edilirse, ortaya bir tenakuz çıkmaktadır. Teorik açıdan suçun konusunun mağdura ait olduğu¹⁰⁷ da kabul edilirse tenakuz daha da yoğunlaşmaktadır. Zira bu suçta zarar tehlikesine uğratan, “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar” değildir. Yine, “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar”ın mağdura ait olması da şart değildir. Kanaatimizce bu suçla zarar tehlikesine uğratan, kişilerin yaşamı ve sağlığıdır. Böylece, şayet, zarar suçu/tehlike suçu ayrımının korunan hukuki değere nispetle yapıldığı savunulur, suçun konusunun fiilin üzerinde gerçekleştirildiği şey olduğu benimsenir, bu suçun konusunun “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar” olduğu ve aynı zamanda bu suç düzenlemesiyle korunan hukuki değerin “kişilerin yaşamı ve sağlığı” olduğu kabul edilirse, tutarlılık hâsıl olmaktadır.

Bu açıklamalarımız neticesinde, söz konusu suçun tehlike suçları içerisinde nereye konumlandırılacağına tespitinde, “satmak, tedarik etmek veya bulundurmak”

105 Yaşar / Gökcan / Artuç (n 96) 5139; Özen, ‘Kamu Sağlığına Karşı İşlenen Suçlar’ (n 97) 174; Mustafa Özen, *Gıda Hukuku* (Adalet Yayınevi, Ankara 2015) 246; Sinar / Önok (n 96) 54-55.

106 Zararı ve dolayısıyla tehlikeyi, korunan hukuki değerle ve suçun konusuyla ilişkilendirerek izah etmeye çalışan görüşler için: Aynural (n 57) 4-6 ve 17-21.

107 Özgenç (n 61) 214; Koca / Üzülmez (n 61) 106.

şeklinde işlenen fiilin, korunan hukuki değer olan “kişilerin yaşamı ve sağlığı” bakımından oluşturduğu tehlikenin derecesine/türüne bakmak icap etmektedir. Zira, “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde” nitelemesi, “satmak, tedarik etmek veya bulundurmak” fiillerine değil, satılan, tedarik edilen veya bulundurulan “her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar”ın “bozulmuş” veya “değiştirilmiş” olmasına ilişkindir. Dolayısıyla, mahkemenin tespit etmesi gereken tehlike, suçun konusunun, yani “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar”ın tespitine ilişkindir. Böylece, “tehlikeliliği” tespit edilmiş olan bu “yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar”ın “satılması”, tedarik edilmesi” veya “bulundurulması”yla somut bir tehlikenin oluşup oluşmadığı, mahkemenin incelemesi gereken bir husus değildir. Bu durum, başka tehlikeli maddelerin satılması, tedarik edilmesi veya bulundurulmasına benzemektedir. Bir maddenin tehlikeliliğini, tehlikeli bir maddenin satılması, tedarik edilmesi veya bulundurulmasındaki tehlikelilikten tefrik etmek lazım gelir. Söz konusu suç bakımından, belirtilen “madde”, “yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar”dır. Mahkemece tespit edilmesi gereken tehlikelilik ise, bu “şeyler”in veya “ilaç”ların “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak” olup olmamasıdır. Mahkeme bu tehlikeliliği tespit etmenin dışında, bu “tehlikeli” “şeyler”in veya “ilaç”ların “satılması”, “tedarik edilmesi” veya “bulundurulması” durumunda ayrıca bir tehlikenin oluşup oluşmadığını belirlemek durumunda değildir. Bütün bu açıklamalarımız neticesinde, kanaatimizce TCK m. 186’daki suçun somut tehlike suçu olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Bundan ziyade ilgili suç, “soyut-somut tehlike suçu” ya da “elverişlilik suçu” olarak nitelendirilmeye uygun gözükmektedir.¹⁰⁸

108 Tehlikenin, “soyut tehlike”, “soyut-somut tehlike” (*abstrakt-konkrete Gefährdungsdelikte*) ya da diğer adıyla “elverişlilik” (suitability) (*Eignungsdelikte*)), “varsayılan/hipotetik veya olası/potansiyel tehlike” veya “somut tehlike” şeklindeki dörtlü ayrımı için bkz. Martin (n 2) 45-46. Tehlike suçlarının, “somut tehlike suçları”, “soyut tehlike suçları” ve “soyut-somut tehlike suçları” (“elverişlilik suçları”) şeklindeki üçlü ayrımı ve bu konulardaki açıklamalar için bkz. Aynural (n 57) 23-36. Dursun, Alman doktrininde, “soyut-somut tehlike suçları” veya “(soyut) elverişlilik/uygunluk suçları (abstrakte Eignungsdelikte)”nın, soyut tehlike suçlarının bir türü olarak, bazen de soyut ve somut tehlike suçlarının yanında üçüncü bir grup olarak ele alındığını ifade etmektedir: Selman Dursun, *Sermaye Piyasasında Gerçeğe Aykırılıktan Doğan Suçlar* (On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010) 182, n 80 (benzer açıklamalar için bkz. Aynural (n 57) 35). Diğer taraftan, “potansiyel tehlike suçları”nın; “soyut-somut tehlike suçları” ve “özel soyut tehlike suçları”yla aynı manaya gelecek şekilde kullanılması ve “soyut tehlike suçları”nın bir türü olarak konumlandırılması hakkında: Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Adalet Yayınevi, Ankara 2015) 299-300. “Soyut-somut tehlike suçları” hakkında bkz. Vesile Sonay Daragenli, ‘Tehlike Suçları’ (T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998) 53-54.

Bu suç, kanaatimizce görünüşte özgü suç¹⁰⁹ olarak nitelendirilmeye uygundur. Suçun, 186'ncı maddenin birinci fıkrasında yer alan temel şekli, herkes tarafından işlenebilen¹¹⁰ genel bir suç olarak düzenlenmiştir; özgü suç değildir¹¹¹. Ancak, suçun, 186'ncı maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen nitelikli hali, kanaatimizce ancak resmi izne dayalı olarak yürütülen bir meslek ve sanatın icrasına katılanlar tarafından işlenebilecektir; özgü suçtur.

TCK'nın 186'ncı maddesinde düzenlenen “*Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti*” suçu ile 5996 sayılı VHBSGYK'nın “gıda güvenilirliği”nin şartlarını belirleyen 21'nci maddesi arasındaki ilişkiye de temas etmekte fayda vardır. Yukarıda belirtildiği üzere, 5996 sayılı Kanunun m. 21 (1)-a düzenlemesine göre; “[g]üvenilir olmayan gıda, gıda ile temas eden madde ve malzeme piyasaya arz edilemez. İnsan sağlığı için tehlike oluşturan ve tüketime uygun olmayan gıda, güvenilir olmayan gıda kabul edilir”. Görüldüğü üzere, 5996 sayılı Kanuna göre iki tür “güvenilir olmayan gıda” vardır. “Güvenilir olmayan gıda”nın birinci türü “insan sağlığı için tehlike oluşturan” gıda; ikinci türü ise “tüketime uygun olmayan” gıdadır. Böylece, TCK m. 186'daki suçun konusu olan “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar” kapsamına girmek kaydıyla, 5996 sayılı Kanuna göre “güvenilir olmayan gıda”lar da TCK m. 186'daki suçun konusunu oluşturabilirler. Yine, 5996 sayılı Kanunun m. 40 (1)-a düzenlemesine göre; “[i]nsan tüketimine uygun olmayan gıdalar, masrafları sorumlusuna ait olmak üzere piyasadadan toplatılır ve mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir. Bu ürünleri üreten veya piyasaya arz edenler hakkında kamunun sağlığına karşı suçlar kapsamında Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulur”. Görüldüğü üzere burada da ikinci tür “güvenilir olmayan gıdalar”a bağlanan cezai sorumlulukla ilgili bir düzenleme getirilmiştir. Böylece, “insan tüketimine uygun olmayan gıdalar”ın “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar” kapsamına girmek kaydıyla TCK m. 186'daki suçun konusunu oluşturması mümkündür. Ancak, TCK m. 186'daki suçun fiil unsuru, “satmak, tedarik etmek veya bulundurmak”tır. 5996 sayılı Kanun'un 40 (1)-a maddesinde ise “insan tüketimine uygun olmayan gıdalar” olarak kabul edilen “ürünler”i “üreten veya

109 Kavram için bkz. Özgenç (n 61) 193; Koca / Üzülmez (n 61) 105.

110 Francesco Antolisei, *Manuale di diritto penale, Parte Speciale II* (Milano 1957) 433'e atf yapan: Özen, ‘Kamu Sağlığına Karşı İşlenen Suçlar’ (n 97) 179.

111 Yaşar / Gökcan / Artuç (n 96) 5137.

piyasaya arz edenler” hakkında kamunun sağlığına karşı suçlar kapsamında Cumhuriyet savcılığına suç duyurusunda bulunulacağı düzenlenmiştir. Böylece, 5996 sayılı Kanunda yer verilen “üretmek veya piyasaya arz etmek” fiilleri ancak “satmak, tedarik etmek veya bulundurmamak” fiilleri kapsamına sokulabildiği ölçüde ve diğer koşullar da bulunmak kaydıyla TCK m. 186’deki suçun oluşup oluşmadığının tartışılması mümkün olacaktır.¹¹²

5. Sonuç

Gıda güvencesi, gıda güvenliği ve tüketicilerin ekonomik menfaatleri, gıda ceza hukukuyla korunan üç ana hukuki değer olarak zikredilebilir. Bu kapsamda özel bir önem arz eden yaşamın ve sağlığın korunmasının yanında, gıdayla ilişkisi olduğu nispette her bir suçla korunan hukuki değerlerin de gıda ceza hukukuyla ilişkisi mevcuttur.

Çalışmamızda, gıda güvencesi, gıda güvenliğini kapsayan bir üst kavram olarak kabul edilmiştir.

Gıda hukukuyla ilgili bir ihlalin hangi hukuki form içerisinde düzenleneceği, başka bir deyişle gıdayla ilişkili bir fiilin idari ihlal, kabahat veya suç olarak düzenlenmesi bakımından dikkate alınabilecek hususlar vardır. Fiilin toplum sağlığı bakımından etkisi, gerçekleştirilen fiilin korunan hukuki değer üzerindeki etkisinin zarar veya tehlike olması, yine, belirtilen etkinin tehlike olarak gerçekleştiği hallerde bu tehlikenin türü bu hususlar arasındadır. Oluşan tehlikenin, gıda hukuku ihlalleriyle ilişkilendirilip ilişkilendirilmeyeceği, ilişkilendirilecekse ne surette yapılacağı da ilgili suçların ve kabahatlerin kaleme alınışında bir tercih meselesidir.

Aranan manevi unsur bakımından ve hukuka aykırılığın mahsus nitelikte olup olmamasına göre de fiilin suç veya kabahat olarak düzenlenmesi bir tercihtir. Yine, bu konuda, doktrinde görünüşte özgü suç olarak nitelendirilen düzenlemeler tercih edilebilir.

Gıda ile ilgili suç düzenlemelerinin kaleme alınışında neticesi sebebiyle ağırlaşan suç yönteminden istifade etmek mümkündür. Açık ceza kanunlarıyla gıda güvenliğinin korunması da bir tercihtir. Cezayı ortadan kaldıran veya azaltan sebeplerin (etkin

112 Bu konuda, Özen’e göre; “piyasaya arz, satma anlamına gelmemekle birlikte, bulundurma anlamına gelebilir [...] Güvenilir olmayan gıda, gıda ile temas eden madde ve malzemenin piyasaya arz edilmesi, aynı zamanda bulundurmaya kapsar. Çünkü, arz halinde hem mülkiyet hem de zilyetlik hala piyasaya arz eden kişidedir.”: Özen, *Gıda Hukuku* (n 105) 246.

pişmanlık ve benzeri kurumların) uygulanması bakımından da kabahatler ile suçlar arasında bir ayırım yapılabilir. Bu kapsamda, alınması gereken önlemler veya yerine getirilmesi gereken ödevler bağlamında onarıcı adalet sisteminin, usullerinin/ mekanizmalarının ve yaptırımlarının işletilmesi de düşünülebilir.

Hayata geçirilen üretim politikasının, gıda güvenliğinin korunmasına etkisi dikkate alındığında, tüzel kişilerin hukuki düzenlemelerin ne ölçüde muhatabı olacağı ve tüzel kişiler bakımından uygulanacak usul ve yaptırımların belirlenmesi, bir diğer önemli husustur.

Gıda güvenliğinin, hem hususi suç tipleriyle hem de toplum sağlığının korunmasına yönelik umumi suçlar gibi diğer birtakım suç düzenlemeleriyle korunması mümkündür. Birçok suç tipinin gıdyla ilişkisi vardır. “Gıda dolandırıcılığı” ve “gıda stoklama” gibi özel suç tipleri ihdas edilebileceği gibi, bu fiillerin, diğer suç tiplerine ait kanuni düzenlemeler vasıtasıyla cezalandırılması da ihtimal dâhilindedir.

Gıda ceza hukukuyla korunan hukuki değerler arasında, yaşamın ve sağlığın özel bir yeri olduğu görülmektedir. Bu iki hukuki değeri koruyan, birisi zarar diğeri tehlike suçu kategorisinde yer alan iki grup suçtan bahsetmek mümkündür. Birinci grup, genel anlamda öldürme ve yaralama suçlarından oluşur. Öldürme ve yaralama suçlarının gıda ceza hukuku bakımından arz ettiği bazı temel hususiyetlere metin içerisinde işaret edilmiştir. İkinci grup, yaşamın veya sağlığın tehlikeye sokulmasına ilişkin suçlardan oluşur. Türk Ceza Kanunu’nda yer alan ve doğrudan gıda ceza hukukunu ilgilendiren iki suç tipi de Kanun’un “Özel Hükümler” başlıklı 2’nci kitabının “Topluma Karşı Suçlar” başlıklı 3’üncü kısmının “Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar” başlıklı 3’üncü bölümünde düzenlenmiştir. Bu suçlar, madde başlıklarına göre isimlendirilirse, Kanun’un 185’inci maddesinde düzenlenen “Zehirli madde katma” suçu ve 186’ncı maddesinde düzenlenen “Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti” suçudur. Bunun dışında, 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu’nun 15’inci maddesinde, genetik yapısı değiştirilmiş organizmalarla ilgili suçlara ve kabahatlere yer verilmiştir. Yine, 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu’nun 40’ıncı ve 41’inci maddelerinde konuyla ilgili kabahatler düzenlenmiştir.

Kanun koyucu, TCK m. 185’te düzenlenen “zehirli madde katma” suçunun konusunu gıdyla sınırlamamış, hatta suçun kanuni tanımında gıda ifadesine hiç yer vermemiş; suçun konusunu oldukça kapsamlı ve kapsayıcı bir şekilde belirlemiştir.

TCK m. 186’da yer alan “bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti” suçunun konusunun, “kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyler veya ilaçlar” olduğu ifade edilebilir. 186’ncı maddenin metninde, madde başlığından farklı olarak, “gıda” değil, “yenilecek veya içilecek şey” ifadesi yer almıştır. Böylece, “yenilerek” veya “içilerek” değil de örneğin damar veya deri yoluyla alınan maddeler bakımından, bu maddeler “ilaç” kapsamına girmedikleri müddetçe suçun oluştuğu söylenemeyecektir. Kanaatimizce TCK m. 186’daki suçun somut tehlike suçu olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Bundan ziyade ilgili suç, “soyut-somut tehlike suçu” ya da “elverişlilik suçu” olarak nitelendirilmeye uygun gözükmemektedir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Kaynakça

- Akbulut B, *Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Adalet Yayınevi, Ankara 2015)
- Aynural Ö M, *Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK 179 / 3)* (İstanbul Ceza Hukuku ve Kriminoloji Arşivi Yayın No: 15, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018)
- Buzbaş N, ‘Türkiye ve AB’de Gıda Güvenliği: Ortaklığın Sinerjisi’ (28. Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi Toplantısı Edinburg, İskoçya 13-14 Eylül 2010) <[https://tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Dokumanlar/Faaliyetler/kik/\(13\)%20synergy-food-safety-cooperation-tr.pdf](https://tobb.org.tr/AvrupaBirligiDairesi/Dokumanlar/Faaliyetler/kik/(13)%20synergy-food-safety-cooperation-tr.pdf)> (Erişim: 20.03.2019)
- Çevik F E / Çakan H, ‘Adli Bilimler ve Gıda Güvenliği’ (Bildiri Özeti) in 6. *Gıda Güvenliği Kongresi (3-4 Mayıs 2018 İstanbul) Bildiri Özetleri Kitabı* <<http://www.gidaguenligikongresi.org/ggkabstractr.pdf>> (Erişim: 08.3.2019)
- Dursun S, *Sermaye Piyasasında Gerçeğe Aykırılıktan Doğan Suçlar* (On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010)
- Daragenli V S, ‘Tehlike Suçları’ (T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Bölümü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998)
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, *Ulusal Gıda ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu* (Ankara 2001) <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Ulusal_Gida_ve_Beslenme_Stratejisi_Calisma_Grubu_Raporu%E2%80%8B.pdf> (Erişim: 22.03.2019)
- Donini M, ‘Health Protection and Food Safety Regulation in Italy: From the Current Legislation to the Reform Project of 2015’ in Adan Nieto Martín, Ligeia Quackelbeen and Michele Simonato (eds), *Food Regulation and Criminal Justice (International Colloquium Section II of the AIDP XXth World Congress, Beijing, China, 23rd-26th September 2016)* 87 (2) RIDP 225 (Maklu 2016)
- FAO’s Agriculture and Development Economics Division (ESA) (with support from the FAO Netherlands Partnership Programme (FNPP) and the EC-FAO Food Security Programme), ‘Food Security’ (June 2006) 2 Policy Brief 1 <<http://www.fao.org/forestry/13128-0e6f36f27e0091055bec28e8e830f46b3.pdf>> (Erişim: 28 Nisan 2019)
- Hafizoğulları Z / Özen M, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (US-A Yayıncılık, Ankara 2010)
- Hafizoğulları Z / Özen M, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Toplama Karşı Suçlar* (US-A Yayıncılık, Ankara 2017)
- Koca M / Üzülmöz İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015)
- Koç E, *Gıda Güvenliği ve İdarenin Yetkileri* (T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Kamu Hukuku Programı Doktora Tezi, İzmir 2014) <<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>> (Erişim: 2019)

- Lähteenmäki-Uutela A / Tähkää S / Nummela H / Marimuthu S, 'Food and Crime in Finland' in Adan Nieto Martín, Ligeia Quackelbeen and Michele Simonato (eds), *Food Regulation and Criminal Justice (International Colloquium Section II of the AIDP XXth World Congress, Beijing, China, 23rd-26th September 2016)* 87 (2) RIDP 203 (Maklu 2016)
- Mauri M C, 'Report on Criminal Protection in the Food Market in Spain' in Adan Nieto Martín, Ligeia Quackelbeen and Michele Simonato (eds), *Food Regulation and Criminal Justice (International Colloquium Section II of the AIDP XXth World Congress, Beijing, China, 23rd-26th September 2016)* 87 (2) RIDP 245 (Maklu 2016)
- Martín A N, 'General Report on Food Regulation and Criminal Law' in Adan Nieto Martín, Ligeia Quackelbeen and Michele Simonato (eds), *Food Regulation and Criminal Justice (International Colloquium Section II of the AIDP XXth World Congress, Beijing, China, 23rd-26th September 2016)* 87 (2) RIDP 17 (Maklu 2016) (2016)
- Niyaz Ö C / İnan İ H, 'Türkiye'de Gıda Güvencesinin Mevcut Durumunun Değerlendirilmesi' (2016) 13(2) Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 1 <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/277965>> (Erişim: 22.03.2019)
- Özen M, 'Kamu Sağlığına Karşı İşlenen Suçlar (TCK m. 185, 186, 187)' (2008) LXVI (2) İÜHF 163
- Özen M, *Gıda Hukuku* (Adalet Yayınevi, Ankara 2015)
- Özgenç İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015)
- Sınar H / Önok R M, 'General Evaluation of Food Regulation in Turkish Criminal Justice System' (December 2016) 13 Law & Justice Review 36
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, *Ulusal Gıda ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu (Ulusal Gıda ve Beslenme Eylem Planı I. Aşama Çalışması Eki İle)* (Yayın No DPT: 2670, Mart 2003) <http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/Ulusal_GidaveBeslenme_Eylem_PlaniTaslak-04-11-2014.pdf> (Erişim: 22.03.2019)
- T.C. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği İngilizce İnternet Sayfası: <<https://www.mgk.gov.tr/en/>> (Erişim: 20.03.2019)
- T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu İngilizce İnternet Sayfası: <<http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/en/home-page/mainpage>> (Erişim: 20.03.2019)
- Yaşar O / Gökcan H T / Artuç M, *Yorulmuş-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu* (C. 4, Adalet Yayınevi, Ankara 2010)
- Yenerer Çakmut Ö, 'Türk Ceza Yasası'nda Zehirli Madde Katma Suçu (TCK m. 185)' (Ağustos 2007) 4 Ceza Hukuku Dergisi 247
- Zafer H / Pamuk G / Çakır K, *Gereğçeli-Açıklamalı-İçtihatlı Kabahatler Kanunu* (Beta, İstanbul 2014)

Onarıcı Adalet Pratiklerinde Mağdur-Fail Karşılıklı Duygusal Temsiller karşısında Hakiki Duygulanımlar

Victim-Offender Encounters in Restorative Justice Practices: Emotional Representations versus Genuine Affects

Boran Ali MERCAN¹

¹Dr., Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, Türkiye

ORCID: B.A.M. 0000-0002-1125-7528

ÖZ

Onarıcı adalet mağdur ve failin gönüllülük temelinde, yakınlarıyla birlikte ve arabulucular eşliğinde, karşı karşıya geldiği ve birbirleriyle empati kurarak uzlaştıkları alternatif bir adalet pratiğidir. Tartışmaların onarıcı adaletin hukuki ve sosyo-kültürel imkânlılık koşullarına odaklaştığı kriminoloji yazınında, sözü pek geçmese de taraflar arası uzlaşımın aslı koşulu, failin utanç ve pişmanlık duymasını mümkün kılabilecek karşılıklı pozitif duygusal etkileşim ve aktarıma dayanmaktadır. Öte yandan onarıcı adalet araştırmaları, mağdur-fail karşılaşmalarında pişmanlık duygusu, özrün samimiliği ve sahliliği sorununu ortaya koymaktadır. Bu makale, psikososyal kriminolojik bir perspektifle duygu ve duygulanım arasında bir ayırma gitmekte; duyguların sosyal bağlama göre bilinçle manipüle edilebilir sembolik bedensel-dilsel gösterenler olduğunu tartışırken, duygulanımların bilinçdışı deneyimlenen ve sembolikleştirilemeyen enerji ve yoğunluklar olduğunu ileri sürmektedir. Çeşitli vaka analizi ve bulgulardan hareketle makale, failin onarıcı adalet pratiğinin başarısızlığı neticesinde olası bir ceza tehdidi karşısında deneyimlediği endişe ve korku gibi negatif duygulanımlar nedeniyle, karşılaşmadan beklenen idealize edilmiş sonucu sağlayacak ve mağduru ikna edebilecek pozitif sembolik-duygusal temsiller sergileyebilme durumunu tartışmaktadır. Bu nedenle, mağdur ve fail arasındaki etkileşim sürecinde duygusal kırılma anlarındaki duygulanımsal yoğunluklara dikkat edilmelidir. Belirli bir sosyal ve hukuki düzlemde onarıcı adalet uygulamalarının başarısı ve tesisi ileri sürülürken psikososyal kriminolojik perspektif göz önünde bulundurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Onarıcı adalet, psikososyal kriminoloji, duygular

ABSTRACT

Restorative justice is an alternative practice in justice whereby offenders and victims voluntarily encounter, empathise and finally reconcile with each other in the presence of family and relatives, and other mediators. However, studies of restorative justice reveal the problem of offenders' sincerity and genuineness in terms of their remorse and guilt in such encounters. Based on a psychosocial criminological perspective, this paper offers a conceptual distinction between emotion and affect, and further argues that emotion refers to symbolic bodily-linguistic signifiers being adaptable and consciously manipulable according to social contexts, whilst affect indicates an energy or intensities experienced unconsciously and not being symbolised. Setting out various case studies and pieces of evidence, the paper suggests that under the pressure of negative affects such as anxiety and fear of a possible failure of restorative justice conferences, offenders tend to display positive symbolic-emotional representations in a way that would convince victims and other mediators of their guilt and shame. The latter usually leads to the expected-idealised result of the victim-offender encounter. A psychosocial criminological perspective should always be taken into consideration while restorative justice practices are claimed to be successful and implemented in a specific social and judicial setting.

Keywords: Restorative justice, psychosocial criminology, emotions

Submitted: 19.02.2019 • **Accepted:** 29.04.2019 • **Published Online:** 13.05.2019

Corresponding author: Boran Ali Mercan, E-mail: mercan@politics.ankara.edu.tr

Citation: Mercan BA, 'Victim-Offender Encounters in Restorative Justice Practices: Emotional Representations versus Genuine Affects' (2019) 7(1) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi-Journal of Penal Law and Criminology, 103.

EXTENDED ABSTRACT

Restorative justice is an alternative practice of justice whereby offenders and victims voluntarily encounter, empathise and finally reconcile with each other in the presence of family and relatives, and other mediators. It has emerged as a substitute for the criminalising effects and humane-fiscal cost of the retributive justice system and initiated the active participation of community members in justice procedure. In this regard, community values and norms function as replacements for the written law of the state and criminal justice courts but with regard to more integrating and inclusionary means. The aim is, simply, to restore the broken rule of law by reintegrating perpetrators into the law-abiding community.

The main condition for reconciliation between parties relies on a mutual positive emotional interaction and transference between parties, the aim of which is to make offenders reflect on their illicit behaviours and ultimately feel shame and remorse. Even though debates mostly focus on the judicial and socio-cultural viability of this alternative justice system, it is the possibility of a positive emotional interaction that plays a critical role in setting peace and reconciliation between victim and offenders. The idealised process is personified by the revealing of positive emotional expressions, mutual empathy and understanding between the parties in a conflict of interest. A psychosocial criminological approach to the evidence found in the literature on restorative justice has thus far shown that shame and remorse are the two key emotions anticipated for reconciliation in this setting. While not referenced explicitly, this emotional interaction process bears rather on a psychosocial character given that certain psychoanalytical processes are implicitly at work when victims and offenders are seeking to empathise with each other. Given the previous successful results of restorative justice conferences, emotional interaction between the parties has been observed to lead to the construction of mutual empathy and final closure, relying on identification and transference. In the course of the interaction, certain emotional turning points have been identified as taking place between the victim and the offenders, the latter of whom attempts to initiate a possible closure by symbolic-emotional posture, facial expressions and gestures. These emotional turning points usually change the course of the conversation between the parties, resulting in the expression of a cordial apology by the offender and its acceptance by victim.

However, studies on restorative justice reveal the problem of offenders' sincerity and the genuineness of their remorse and guilt in such encounters. Some researchers

argue that a genuine flow of shame and remorse, in an idealised form, is not displayed by offenders in contrast to the idealised expectations. To exemplify this, setting out the findings of the *South Australia Juvenile Justice Research and Conferencing Project*, Kathleen Daly draws attention to the fact that victims thought that only 30 per cent of offenders' apologies were genuine, whereas offenders claimed that 60 per cent of apologies were truly sorry. This means that victims do not think offenders' apologies are sincere and that offenders think that their apology does not truly reflect any genuine intent. Put it another way, the evidences suggest that there is a radical difference between offenders' psychic-inner experiences and the presentation of themselves regarding the imperatives of restorative justice setting.

This paper offers a conceptual distinction between emotion and affect as viewed from a psychoanalytically-inflected psychosocial criminological perspective. It further argues that emotion refers to symbolic bodily–linguistic signifiers being adaptable and consciously manipulable according to social contexts, whilst affect indicates an energy or intensities experienced unconsciously and not being symbolised. Setting out various case studies and pieces of evidence, the paper suggests that under the pressure of negative affects such as anxiety and fear of a possible failure of the restorative justice conference, offenders tend to display positive symbolic-emotional representations in a way that would convince victims and other mediators of their guilt and shame. The latter usually leads to the expected–idealised result of the victim-offender encounter. Thus, affective intensities in the emotional turning points need to be considered within the interaction process between victim and offender. A psychosocial criminological perspective should always be taken into consideration while restorative justice practices are claimed to be successful and implemented in a specific social and judicial setting.

1. Giriş

Ana akım suç teorilerinin önemli bir bölümünün omurgasını oluşturan ve modern ceza adaleti sistemini de önemli ölçüde etkileyen klasik ceza okulunun temel öğretisi, “aktörlerin rasyonelliği” varsayımı üzerine kuruludur. Rasyonel birey varsayımına göre, belirli fiillerin neticesinde elde edilecek fayda veya maliyet hesabına göre hareket eden aktörün suç fiilini işlemeye yönelik davranışı, suçtan sağlanan faydanın maliyetinden büyük olması hesabına dayalıdır.¹ Bu bağlamda, geç dönem kontrol

---

1 Francis T. Cullen ve Robert Agnew, *Criminological Theory: Past to present* (Oxford University Press, New York 2006) 26.

teorisinin toplumsal değerlerle bütünleşmeyi rasyonel bir hesaplamaya dayandırdığı görüşünden durumsal suç önleme yaklaşımının suç fiilini zaman ve mekan dahilinde hesaplamayı ileri süren önerisine uzanan bir spektrumda rasyonel birey varsayımı, modern ceza adaleti pratiğinin temelini oluşturur.² Kültürel ve psikososyal kriminolojik yaklaşımların hem temel dayanağı hem de birincil eleştiri noktası olan aktörlerin rasyonelliği varsayımı son yıllarda giderek artan bir biçimde eleştirilmektedir.³ Özellikle ceza adaleti pratiği açısından önem arz eden rasyonellik, sosyal bilimler alanında, “dilsel” ve “duygulanımsal dönümlerin” etkisiyle, sorgulanmakta; dilsel ve duygusal olanın fail ve mağdur öznelliklerinin inşasındaki rolü tartışılmaktadır.⁴ Rasyonel davrandığı varsayılan bireye ölçülü ve uygun bir ıstırapın çektirilmesi anlayışı yerini, utanç ve pişmanlık gibi negatif duyguların bireye hissettirilmesi gerekliliği görüşüne bırakmıştır: Fail duygusal bir varlıktır ve duygusal müeyyideler de ceza yargısının bir parçası olma eğilimindedir.

Duygular sosyolojisinin önem kazandığı bir alan olarak onarıcı adalet pratikleri mağdur–fail karşılaşması/yüzleşmesi temelinde mikro sosyal etkileşim, duygusal yaptırım ve karşılıklı sağaltımın hedeflendiği özgün bir adalet tesisi tarzında karşımıza çıkmaktadır. Onarıcı adalet, fail, mağdur ve yakınlarının kolluk kuvveti, gözetim memuru ile çeşitli sivil toplum temsilcileri gibi araçlar/yardımcılar eşliğinde gönüllülük temelinde bir araya gelip öncelikle failin, ortaya çıkan zarar ve mağduriyet ile yüzleşmesi ve sonrasında zararın nasıl giderileceğine dair ortak bir çözüm geliştirilmesi prensibine dayanır.⁵ Devlet eksenli ceza yaptırımına karşı topluluk temelli alternatif bir adalet pratiği olan onarıcı adaletin etkin işleyebilme koşulu zımnen psikanalitik-çekimli psikososyal (*psychoanalytically-inflected psychosocial approach*) bir sürecin gerçekleşmesine bağlıdır: Fail ve mağdur arasında suç fiilinin yarattığı travmadan kaynaklı negatif duyguların diyalog dolayımıyla sağaltımı

- 2 Travis Hirschi, ‘Self-control and crime’, içinde Kathleen D. Vohs ve Roy F. Baumeister (der), *Handbook of Self-Regulation: Research, Theory, and Applications* (Guilford, New York 2004); 1970 sonrası kriminoloji teorilerinde rasyonel tercihler yaklaşımını uygulamaya yönelik bir çalışma için bkz. Ronald V. Clarke, ‘Situational crime prevention’[1995] 19 CJ 91. Öz-kontrol ve rasyonel tercihler ilişkisi için özellikle bkz. Bradley R. E. Wright, Avshalom Caspi, Terrie E. Moffitt ve Ray Paternoster, ‘Does the perceived risk of punishment deter criminally prone individuals? Rational choice, self-control, and crime’ [2004] 41 JRCJ 180 ve bir diğer örnek çalışma için bkz. Stephen G Tibbetts ve David L. Myers, ‘Low self-control, rational choice, and student test cheating’ [1999] 23 AJC 179.
- 3 Keith Hayward, ‘Situational crime prevention and its discontents: rational choice theory versus the ‘culture of now’’ [2007] 41 SPA 233.
- 4 Melissa Gregg ve Gregory J. Seigworth (der.), *The affect theory reader* (Duke University Press, Durham 2010); Margaret Wetherell, *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding* (Sage, London 2012).
- 5 John Braithwaite, ‘Restorative justice: Assessing optimistic and pessimistic accounts’ [1999] 25 CJ 1, 4–9.

(*abreaction*) taraflar arasında uzlaşmayı sağlayacaktır. Negatif duygusal yükler fail için yakalanma ve teşhir olmadan kaynaklı utanç ve verilen zararın farkına varmakla pişmanlık şeklinde tezahür ederken; mağdur için olay anında yaşanan travmadan kaynaklı korku ve yas şeklinde açığa çıkmaktadır. Failin gerçekleştirdiği fiil neticesinde ortaya çıkan zarardan etkilenenlerin yaşadıkları travma ve zorluklara dair duygusal söylemlerin yaratacağı etki onarıcı adaletin temel hedefidir: Faili mağdurun çektiği acıyla yüzleştiren, vicdan azabı ve samimi bir özrün ifasına güdüleyecek duygusal süreçlerin amacı utancın ve pişmanlığın kamusal-dramaturjik sahnelenmesinde somutlanmaktadır.⁶ Fakat kamusal ayıplama (*public shaming*) tartışmaları, mağdur ve fail karşılaşmasında tezahür etmesi beklenen karşılıklı anlayış ve empatinin fail tarafından nasıl sergilendiğini ve mikro sosyolojik ölçekte duyguların nasıl temsil edildiğini dikkate almamaktadır. Bir diğer ifadeyle, mağdur ve failin yüzleşmesi neticesinde açığa çıkacak duygusal etkileşimin psikanalitik-çekimli psikososyal niteliği ıskalanmaktadır.

Bu yazının amacı, Türkiye’de alternatif bir ceza adaleti rejimi olarak öne sürülen⁷ onarıcı adalet pratiklerinin olumlu sonuçlanmasına etki eden, failin mağdurla özdeşleşim ve duygusal aktarım süreçlerine psikososyal bir perspektiften yaklaşmanın önemini ortaya koymaktır. Psikanalitik-çekimli psikososyal bir yaklaşımı işe koşmanın birincil uğrağı kriminoloji yazınında sıkça karıştırılan ve onarıcı adalet yazınında da birbirinin yerine kullanılan kavramları ayırt etmekten geçmektedir. Bu çerçevede, his (*feeling*), duygu (*emotion*) ve duygulanım (*affect*) kavramları arasındaki fark vurgulanarak sözel ve/veya bedensel jest ve yüz mimikleri dolayımıyla sergilenen duygusal temsiller ile failin iç dünyasında–psişik düzeyde deneyimlediği duygulanımların birbiriyle örtüşme zorunluluğu olmadığı vurgulanacaktır. Psikanalitik-çekimli psikososyal yaklaşımın katkısı, duygu ve duygulanım ayırımında ortaya çıkmaktadır: Duygular, duygulanımların gösterenlerle sembolik düzlemde

6 Susanne Retzinger ve Thomas Scheff, ‘Strategies for Community Conferences: Emotions and Social Bonds’ içinde Burt Galaway ve Joe Hudson Monsey (der) *Restorative Justice: International Perspectives* (Criminal Justice Press, New York, 1996); Bas van Stokkom, ‘Moral emotions in restorative justice conferences: Managing shame, designing empathy’ [2002] 6 TC 339, 341–343.

7 Türkiye’de uzun zamandır onarıcı adalet uygulamaları alternatif bir adalet rejimi olarak öne sürülmektedir. Bkz. Osman Dolu, Hasan Büker ve Şener Uludağ, ‘Türk Ceza Adalet Sisteminin Caydırıcılık Kapasitesine İlişkin Bir Değerlendirme’ [2012] 61 AÜHFD 69; Osman Sümer ve Güncel Önkol, ‘Onarıcı Adalet Bakımından Uzlaştırma Mekanizmasının Suç Önleme İşlevi’ içinde *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, 26. Kitap (İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2014) 383–403. Ayrıca daha hukuki bir perspektif için bkz. Hakan A. Yavuz, ‘Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu’ [2015] TAAD 85; Abdullah Batuhan Baytaç, ‘Onarıcı Adalet’e Genel Bir Bakış’ [2013] 71 İÜHF 117, 122–126.

temsiline tekabül ederken, aynı zamanda bilinç düzeyinde sosyal bağlama göre manipüle edilebilmektedir – jest ve mimiklerin sosyal bağlama ve kültürel farklılığa göre değişebilmesi söz konusudur. Buna karşın duygulanımlar sembolik düzlemde doğrudan telaffuz edilemeyen bilinçdışı bir yoğunluğa, psikanalitik bir tanımla, “libidinal enerji kuantumuna” tekabül etmektedir.⁸ Psikanalitik-çekimli psikososyal yaklaşım göstermektedir ki mağdur ve failin yüzleştiği onarıcı adalet oturumlarının olumsuz sonuçlanması olasılığı, failin cezaî müeyyide ve kamusal damgalamaya maruz kalma beklentisinden türeyen endişe ve korku gibi duygulanımlar sergilemesine yol açarak failin kendisinden beklenen utanç, pişmanlık ve suçluluk gibi duygusal jest ve mimikleri görünürde temsil etmesine yol açabilir. Onarıcı adalet araştırmalarının bulguları, aşağıda tartışılacağı üzere, mağdur-fail karşılaşmasında tezahür etmesi beklenen ıstırap ve özrün samimiyeti sorununu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, ceza adaletine alternatif olarak ileri sürülen bir sistemin Türkiye’de de tatbiki önerilirken sorgulanmaksızın iktibas yoluyla kabulü yerine; sosyo-kültürel psikolojik, psikanalitik ve psikososyal tüm boyutlarıyla değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu görüş ekseninde, öncelikle onarıcı adalet ve duyguların merkeziliğini ele alacağız; akabinde psikososyal kriminolojik yaklaşımın onarıcı adalet tartışmaları ekseninde duyguları nasıl çözümlediğini inceleyeceğiz; sonrasında psikanalitik-çekimli psikososyal bir perspektiften duygu ve duygulanım arasında analitik bir ayrıma giderek mağdur-fail karşılaşmasında duygusal kırılma anlarının önemini ve duygusal-sembolik manipülasyonun sonuca etkisini tartışacağız.

2. Onarıcı Adalet: Pratik ve Sorunsal

Alternatif bir uzlaşmazlık çözümü olarak onarıcı adalet pratiği, suç fiilinin kişisel anlatı şeklinde sunulmasını, mağdura verilen zararın fail tarafından telaffuzu ve müzakere edilmesini ve bu tarzda bir sağaltım dolayımıyla mağdur ile fail arasında nihai bir uzlaşımın rolünü vurgular. Genel olarak süreç, kolluk kuvvetleri, her iki tarafın yakınları ve diğer araçlar eşliğinde fail ile mağdur arasında bir karşılaşma ve duygusal etkileşim ile işler. Burada amaç, failin sebep olduğu zarar ve çektirmiş olduğu ıstırap ile yüzleşerek utanç ve pişmanlık duymasını sağlamaktır.⁹ Failin kendi sosyal-doğal ortamında gösterdiği şiddete dayalı negatif kendilik temsillerinin aksine, onarıcı adalet sürecinde şiddet içermeyen, daha çok pasif bir kendilik tarzı inşa edilir.

8 Jason Glynos ve Yannis Stavrakakis, ‘Lacan and political subjectivity: Fantasy and enjoyment in psychoanalysis and political theory’ [2008] 24 S 256, 267.

9 John Braithwaite, *Crime, Shame, and Reintegration* (Cambridge University Press, Cambridge 1989).

Onarıcı adaletin dramaturjik boyutuna işaret eden pasifleşme ve duyarlılık içeren davranış pratiklerinin fail tarafından sergilenmesi, ihtilafli taraflar arasında empati ve özrün, yine fail tarafından icrasıyla nihaî uzlaşımın sağlanması bakımından önem arz eder.¹⁰ Mağdur ile fail arasında karşılıklı bir empatinin inşası ya da başka bir deyişle özrü belli eden sembolik duygusal ifadeler, uzlaşımın sağlanması bakımından belirleyicidir. Uzlaşım ve karşılıklı anlayışın temelini oluşturacak duygu durumu ise utanma ve pişmanlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1. Onarıcı Adaletin Duygusal Temeli: Utanma

John Braithwaite *Crime, Shame and Reintegration* adlı eserinde onarıcı adalet yaklaşımının öncülüğünü yapmış ve çeşitli suç teorilerini sentezlemeye çalışarak “bütünleştirici utanç (*reintegrative shaming*)” kavramını ileri sürmüştür.¹¹ Suçun ortaya çıkış koşullarını bireysel ve toplumsal ölçekte açıklamalarla kavramaya çalışırken ne tip insanların hangi koşullarda suça daha çok eğilimli olabileceğini de tartışmıştır. Bütünleştirici utanç, faili damgalamaksızın suçun tekrarını ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Braithwaite’in bütünleştirici utanç süreci özcü ikiliklerle kurulmaktadır; ona göre, bireyci Batı kültürü ile Japonya gibi Asyatik toplumlarda, topluluk değerlerinin bireyi kuşattığı kültürel ortam pişmanlık ve özrün sosyal-kurumsal dayanakları hakkında fikir vermektedir.¹² Topluluk değerlerinin bireyin özel alanına müdahalesine karşı bireyin özgürlüğü ve negatif statü haklarını ileri süren Batı sosyo-kültürel uzamı ile gelenek-ailesel değerlere referansla davranışın kontrol altına alınmaya çalışıldığı toplulukçu bir kültürel uzamın pişmanlık ve özre atfettiği anlamlar farklılaşacaktır.

Bu bağlamda, düşük suç oranlarının görüldüğü toplulukçu toplumsal yapılarda utanç/utanma/utandırmanın hukuk ve adalete etki edecek mevcut bir gücü olduğu düşünülmektedir. Topluluk değerlerinin güçlü olduğu toplumlarda bireylerin norm ihlal edici davranışlarının ortaya çıkması durumunda, norm ihlal eden bireylerin topluluk ölçekli utanç duygusunun ağırlığını mesafeleyebildikleri veya bu etkiden

10 Heather Strang, *Repair or Revenge: Victims and Restorative Justice* (Oxford University, Oxford 2002); ayrıca bkz. van Stokkom, (n 6) 341–345.

11 Braithwaite (n 9) 54–68; Braithwaite onarıcı adalet kavramı ve hareketinin küresel düzeyde öncü bir figürü olması nedeniyle, onarıcı adalet kavramını zaman içinde geliştirmiş ve pek çok suç tipinde suçlunun rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılmasında ceza adaletine topluluk temelli bir alternatif sunmuştur. Bunun için bkz. John Braithwaite, *Restorative Justice and Responsive Regulation* (Oxford University Press, New York 2002) ve John Braithwaite, ‘Rape, Shame, and Pride: Address to the Stockholm Criminology Symposium’ [2006] 7 JSSCCP 2.

12 Braithwaite (n 5) 11–15, (n 9) 8–10, 61–68.

muaf olacak bir toplumsal yapıda sosyalleştikleri düşünülür.¹³ Buna karşın Batı toplumlarında devlet aygıtı aslı cezalandırıcı unsurdur ve failler devlet karşısında suç fiilini gerçekleştiren aktörlere tekabül eder. Bir diğer ifadeyle, failler anonim, herhangi bir geleneksel-topluluk temelli mekanizma ile içerilemeyecek ve fiillerinin neticesinde ortaya çıkan zararın tazmininden tekil birey olarak sorumlu aktörlerdir. Braithwaite'e göre cezalandırma rejiminin fail üzerindeki kaçınılmaz etkisi kendi topluluk ve aile değerlerine daha fazla yabancılaşması ve kendileri ile benzer durumda olanların oluşturduğu suçlu alt kültürünün bir parçası haline gelmesidir.¹⁴ Braithwaite'in görüşünün diğer kriminolojik yaklaşımlardan farklılaşan yönü, failin ceza adaleti rejimi karşısında pasifize edilmiş öznellik konumunun radikal bir biçimde aktifleştirilmesinde somutlanır. Söz konusu aktivasyon topluluk temelli bir inisiyatif ile başlar: Topluluğun üyelerinin, suçluları/failleri topluluğun temel normlarıyla yeniden buluşturacak ve onları bu kurallara uymaya ikna edecek şekilde ayıplaması neticesinde suç ve sapkın davranışı kontrol altına alınacaktır.¹⁵ Aile-kabile-klan-cemaat düzeyinde, topluluğun suç ve sapkın davranışa karşı geliştirdiği enformel bir sınır bulunmaktadır. Bir barometre işlevi gören bu sınır, Braithwaite'e göre, suç kontrol işlevini devlet aygıtlarına ve kolluk kuvvetlerinden alıp topluluğun kendisine devrederek, topluluğa sorunları kendi içinde çözümlenebileceği ve dolayısıyla adaleti tesis edebileceği bir güç vermektedir.¹⁶ Kısaca, topluluğun değer ve inisiyatifi olmaksızın formel hukuk kuralının yaptırımını, bireyi yabancılaştırıcı ve kriminalize edici sonuçlar doğurmaktadır.

Braithwaite, bütünleştirici utancın onarıcı rolünde sosyal etkileşim ve karşılıklı bağımlılığı temel dolayım unsurları olarak görmektedir. Bireyler karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisinde yer aldıkları bir toplumsal ilişkiler matrisinde hareket eder ve toplumlar ne kadar güçlü bir toplulukçu yapıya sahip olurlarsa birey üzerinde o kadar denetleyici, norm ihlal edici davranış üzerinde ise o derece utandırıcı ve gücendirici etkiye sahip olur.¹⁷ Öte yandan, Braithwaite'in topluluk değer ve içerleme mekanizmalarına vurgusu ve bu bağlamda bütünleştirici utancın toplumsal işlerlik varsayımları, gelişmiş mesleki iş bölümü ve modern yaşam tarzının gerektirdiği müeyyide biçimlerini tersine çevirmeye yönelik değildir. Bütünleştirici utanç, çok

13 Braithwaite (n 5) 90–100.

14 Braithwaite (n 5) 46–53, (n 9) 65–68.

15 Braithwaite (n 5) 53–56, (n 9) 71–83.

16 Braithwaite (n 5) 104–107, (n 9) 87–97.

17 Braithwaite (n 5) 38–40, (n 9) 111–123.

sayıda parametreyi kapsayacak şekilde sosyal ve psikolojik unsurların kesişiminde yer alır. Ayıplama ve utandırma, sosyal süreçlerin sonucudur ve bireysel etki/değişim meydana getirmeyi amaçladığı sürece de bireyin iç dünyasında yaratılacak bir öz-farkındalık ve empati geliştirmeye yöneliktir.

Braithwaite'in negatif duyguların pozitif onarıcı rolüne ilişkin sezgisel yaklaşımının sınırı, topluluk temelli bütünleştirici utancın rasyonel tercihte bulunan bir aktör kavramlaştırmasına dayanmasıdır. Buna göre fail topluluğun kendisine yönelttiği ayıp neticesinde topluluğun kuralına uyup uymama konusunda bir tercihte bulunacaktır. Braithwaite, ayıplama/utandırma dolayısıyla yaratılan sosyal baskıya karşı suçlu öznenin utanç yaşayarak aktörleşeceğini ve topluluğun kuralına uyumlanacağını varsaymaktadır.

Psikososyal kriminolojinin öncü yazarlarından Tony Jefferson ve David Gadd onarıcı ceza adaleti pratiklerinde utancın *psiko*-karakterini çözümlerken sosyal, psikolojik ve psikanalitik tartışmalarda utanma deneyiminin diğer duygulardan farklılaşan niteliğine dikkat çeker.¹⁸ Yazarlar, psikoloji ve psikanaliz yazınında utanma duygusunun sosyal süreçlerle de bağıntılı olan negatif bir “duygular ailesi” şeklinde tezahür ettiğini tartışmakta ve mahcubiyet, suçluluk, rahatsızlık gibi bir dizi diğer negatif duygunun utanma deneyimine eşlik ettiğini belirtmektedir.¹⁹ Fakat psikanaliz yazınında da tartışıldığı üzere, yazarlar utanma duygusunun insan benliğini tamamen tesiri altına alan bir duygu durumu olduğunu vurgulamakta ve mahcubiyet ve suçluluk gibi belirli bir davranış ve eyleme atfedilen geçici negatif duygusal deneyimlerden farklılaştığını ifade etmektedir.²⁰ Bir diğer ayırım ise utanma duygusunun açık, farksız (*overt*) deneyimlenmesi ile atlatılmış (*bypassed*) deneyimi arasında belirlemektedir. Açık utanma deneyiminde utanç, belirli bir rahatsız olma hali ile bilince kendini belli ederken birey tarafından tanımlanamamakta; atlatılmış utanma deneyiminde ise rahatsızlık açıkça yaşanmazken rahatsızlık verici bir takım unsurlar geçiştirilmektedir.²¹ Tüm alternatif ve farklı disiplinler okuma biçimlerine karşı, Gadd ve Jefferson yerinde bir tespitle, utancın endişeye karşı bilinçdışı bir savunma mekanizması olarak devreye girdiğini ve çoğunlukla geçiştirildiğini ileri sürmektedir; çünkü, ayıplama sadece ne yaptığımıza değil, tüm benliğimize ve kim

18 David Gadd ve Tony Jefferson, *Psychosocial Criminology* (Sage, Los Angeles 2007).

19 Gadd ve Jefferson (n 18) 167.

20 Gadd ve Jefferson (n 18) 167–168.

21 Gadd ve Jefferson (n 18) 169.

olduğumuza yönelik bir saldırıdır. Dolayısıyla, birey bilinçdışı bir biçimde kendini savunmasız, çaresiz, yenik, eksik ve değersiz bırakabilecek bir saldırıya karşı kendini korumaktadır.²² Gadd ve Jefferson onarıcı adalet yazınının sıkça telaffuz ettiği duygu durumlarını psikanalitik temelde psikososyal bir perspektiften ele alırken duyguların adalet tesisi sürecinde ne denli önemli rol oynadığını da ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, onarıcı adalet pratiklerine ilişkin tartışmaları da çerçeveyeleyen kriminoloji yazınında adalet tesisini belirleyecek duygu durumlarının nasıl tartışıldığını incelemekte fayda bulunmaktadır.

3. Kriminoloji Yazınında Duygu ve Duygulanımlar

Ceza adaleti, mağdur sosyolojisi ve suç ile suçlunun medyatik temsili gibi konularda duygu sorunsalı, uzun zamandır kriminoloji yazınının gündemindedir.²³ Fakat duygulanımlar kriminoloji araştırmalarının çok azında doğrudan sorunsallaştırılmıştır.²⁴ Aksine “duygu” terimi, genelde, çeşitli norm ihlal edici davranışların yarattığı duygulanımsal durumları tanımlamak için kullanılmaktadır.²⁵ Kriminolojide duygu ve duygulanım terimleri arasındaki kavramsal karmaşa, Jack Katz’ın *Seductions of Crime*²⁶ adlı eserindeki tasnif tarzına götürülebilir. Katz, hırsızlık, gasp ve cinayet gibi fiillerle kalkışma anında açığa çıkan bedensel duyulanımların (*sensations*) –bedene temas eden fiziki his ve itkilerin – görüngüsellliği (*phenomenology*) üzerine değerlendirmelerinde failerin anlatılarından yakaladığı duyulanımları genel duygular (*emotions*) kategorisine yerleştirir.²⁷ Katz sosyal psikoloji ve psikanaliz yazınında endişe, sıkıntı, ürkme, coşku, öfke ve utanç gibi duygulanımları (*affects*) duygular başlığı altında toplar ve duygu kavramı ile duygulanım arasında mantıksal bir eşdeğerlik kurar ya da ikisi arasında bir fark görmez.²⁸

22 Gadd ve Jefferson (n 18) 171.

23 Alison Young, *Imagining Crime* (Sage, London 1996); Susanne Karstedt, ‘Emotions and criminal justice’ [2002] 6 TC 299; Mary Bosworth, ‘Affect and authority in immigration detention’ (2018) PC <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1462474518803321> erişildi 15 Ocak 2019.

24 Boran Ali Mercan, ‘Doing criminological research: Affective states versus emotional reactions’ (2018) TC <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1362480618779399> erişildi 15 Ocak 2019.

25 Jeff Ferrell ve Clinton R. Sanders, *Toward a cultural criminology* (Northeastern University Press, Boston 1995); Jeff Ferrell, Keith Hayward ve Jock Young, *Cultural Criminology: An Invitation* (Sage, London 2008).

26 Jack Katz, *Seductions of Crime: The Moral and Sensual Attractions of Doing Evil* (Basic Books, New York 1988).

27 Katz (n 26) 22–31, 52–73, 164–194. Ayrıca duyulanım (*sensation*), metinden de anlaşılacağı üzere, duygulanımdan (*affect*) farklılaşan bir kavramdır. Duyulanım bedenle temas halinde olan veya temas eden bir şeyden kaynaklı fiziki his veya algı anlamına gelmektedir.

28 Katz (n 26) 362.

Benzer bir kavramsal eşdeğerlik çerçevesinde duygular sosyolojisini suç görüngüsüyle ele alan kültürel kriminoloji, Katz'ı takiben, duygu ve duygulanımlar arasında bir fark görmemektedir. Suç ve sapma fiilinin işlendiği anda açığa çıkan coşku, kızgınlık, acı ve benzeri duygulanımsal durumlar birbiriyle bağıntılı “suçun durumsal anlam ve duygular” seti olarak ifade edilir.²⁹ Bu çerçevede, kültürel kriminologlar suç etnografaları ve araştırmacılarına faillerin duygulanımsal yüklü öz tanımlamalarını basitçe duygular şeklinde yorumlamalarını tavsiye eder.³⁰ Kültürel kriminoloji, suç ve normun fail, mağdur ve kolluk kuvvetleri arasında karşılıklı inşa ve müzakeresinde anlam ve duyguların rolüne birincil önem atfetmesine karşın, duygulanım ve duygu kavramları arasında bir ayırım yapmamaktadır. Söz konusu kavramsal farksızlığın/ eşdeğerliğin kriminoloji disiplininin bir alt başlığı olarak değerlendirilebilecek onarıcı adalet yazınına da tesir ettiğini görüyoruz. Kavramlar arasında psikososyal bir ayırma gitmenin onarıcı adalet oturumlarının başarısı adına ne gibi sonuçlar üretebileceğini temel kavramlaştırmalar üzerinden değerlendirmek, meseleyi biraz daha aydınlatacaktır.

3.1. His, Duygu ve Duygulanım

Psikanalitik bir perspektiften yürütülen çalışmalarda da duygular ile duygulanımlar sıklıkla birbirini yerine geçecek şekilde kullanılmaktadır.³¹ Sosyal bilimler alanında “duygulanımsal dönüm (*affective turn*)” ifadesi dahi sıkça sosyal ve siyasal çalışmalarda duyguların çözümlemesine atfedilen rol ile yakından ilişkilidir.³² Kavramlar arasında karmaşayı ortadan kaldırmanın yolu temel bir görüngü olarak his (*feeling*) kavramlaştırmasıyla işe başlamakta geçmektedir. Buna göre, hisler kişisel olarak kodlanan ve biriktirilen deneyimlerden elde edilen duyulanımlar (*sensation*) formasyonudur.³³ Her birey kendine göre yorumladığı farklı/farklılaşmış ayırt edici bir duyulanımlar setine sahip olduğu için tekil bir his, kişisel ve biyografik bir edinim olarak ortaya çıkar. Örneğin, bir bebek, duyulanımlarını bilişsel süreçlerde

29 Jeff Ferrell, ‘*Criminological Verstehen: Inside the Immediacy of Crime*’ içinde Jeff Ferrell and Mark S. Hamm (der) *Ethnography at the edge: Crime, deviance, and field research* (Northeastern University Press, Boston 1998) 27.

30 Ferrell vd. (n 25) 179–184.

31 Adrian Johnston ve Catherine Malabou, *Self and emotional life: Philosophy, psychoanalysis, and neuroscience* (Columbia University Press, New York 2013).

32 Simon Williams, *Emotion and social theory: corporeal reflections on the (ir)rational* (Sage, London 2001); Jeff Goodwin, James M. Jasper ve Francesca Polletta (der), *Passionate politics: Emotions and social movements* (University of Chicago Press, Chicago 2009); Sara Ahmed, *The Cultural Politics of Emotion* (Edinburgh University Press, Edinburgh 2004).

33 Eric Shouse, ‘Feeling, emotion, affect’ (2005) MJ <http://journal.mediaculture.org.au/0512/03-shouse.php/> erişildi 15 Aralık 2018.

işleyebileceği dil yeteneğine ve farklı duyulanım biçimlerini değerlendirebilecek ve adlandırabilecek kişisel bir biyografik tarihe henüz sahip olmadığı için herhangi bir histen yoksundur. Bebek için sosyal etkileşim ve yaşam deneyiminin henüz edinilmediği bir aşamada, duygu ile duygulanım benzer içeriğe sahiptir. Dolayısıyla his, dil ve deneyimlerin kişisel tarihine bağlı bir görüngüdür.

Duygular (*emotion*) ise duyulanımların tarihsel ve sembolik birikimi ile oluşur ve zamansal olarak yapısal/yapılanmış bir karaktere sahiptir. Duyguların ayırt edici özelliği bir hissin gösterimi veya temsili olarak belirmesidir ve hislerin gösterimi samimi veya aldattıcı olarak pratiğe dökülebilir. Araştırmaların bulguladığı üzere, duyguların bedensel ifade, duruş, jest ve mimiklerle temsilleri sosyal bağlamlara ve farklı kültürlere göre değişebilmekte, örneğin, sosyal bağlamlarda bireyin toplulukla birlikte bir takım uyaranlara karşı verdiği duygusal tepkiler, kendi başına olsalardı verebilecekleri tepkilerden önemli ölçüde farklılaşabilmektedir.³⁴ Duygular, bilinçli bir hatırlamayla duygulanımların bilinç öncesi sosyal ve kültürel ifadesi olarak açığa çıkar.³⁵ Duygusal teşhirin aldattıcı niteliği, duyguların değişen sosyal bağlamlara göre uyarlanabilmesi ve topluluğun beklentilerine göre geliştirilebilmesi özelliğinden ileri gelmektedir.

Duygulanım (*affect*) ise daha felsefi ve metapsikolojik bir kavram olup temsil ve telaffuz edilemeyen, bilinçli olmayan bir yoğunluk olarak tezahür eder. İnsan bedeni yüzlerce ve binlerce uyarıcı deneyimler ve çevresel uyaranlara karşı, bilinçdışı gerilen ve rahatlayan yüz kasları, kan basıncı, ses tonu ve terleme sistemi gibi şekillerde yanıt verir. Beden her bir değişimi kendinde bir yoğunluk olarak kayıtlar.³⁶ Uyarıcı ile yanıt arasındaki ilişki bilinçdışıdır ve yüz mimiklerinin değişimi dışsal uyaranlara verilen tepkideki enerjinin anlık değişen niteliğine işaret eder. Bu nedenle bilinçle kavranmadığı ölçüde de duygulanımlar psikanalizin tartışma alanındadır. Psikanalizin libidinal enerji kuantumu olarak adlandırdığı ve felsefenin, sınırsız etkileşim içerisinde olan bedensel kütlelerin birbiriyle teması sonucu meydana gelen ve bedensel etkilenimin

34 Duyguların temsili denince akla ilk gelen ve sosyal psikoloji disiplininde alanın duayeni olan kuşkusuz Paul Ekman olacaktır, bkz. Paul Ekman ve Wallace V Friesen, *Unmasking the face: A guide to recognizing emotions from facial clues* (Prentice Hall, New Jersey 1975). Klinik psikoloji alanında bu konuda hatırı sayılır derecede çalışma yapılmıştır; sadece bir örnek için bkz. James J. Gross, ve Oliver P. John, 'Individual differences in two emotion regulation processes: implications for affect, relationships, and well-being' [2003] 85 JPSP 348. Kültürel farklılığın duygusal temsillerdeki önemi için bkz. David Matsumoto, 'Ethnic differences in affect intensity, emotion judgments, display rule attitudes, and self-reported emotional expression in an American sample' [1993] 17 ME 107.

35 Myriam D. Munezero, Calkin Suero Montero, Erkki Sutinen ve John Pajunen, 'Are they different? Affect, feeling, emotion, sentiment, and opinion detection in text' [2014] 5 IEEEETAC 101.

36 Brian Massumi, *Parables for the Virtual: Movements, Affect, Sensation* (Duke University Press, Durham 2002) 28-30.

bir durumdan diğerine geçişini imleyen bir değişim hali³⁷ olarak tanımladığı duygulanım, “temsil edilemeyen”³⁸ ya da indirgenemeyen bir “fazlalığa” işaret eder. Sigmund Freud’un erken dönem eserlerinde yaşamsal varoluşun biyolojik itkili niceliksel enerji dolaşımının öfke ve haz niteliğinde düzenlenişine gönderide bulunan duygulanım kavramı, güdülerin tatminine ve rahatsızlık veren travmatik deneyimlerin zihinsel temsillerinin bilinçdışı bastırma sürecine göre akış halindedir.³⁹ Travmatik bir olaydan dolayı özneyi rahatsız eden ve bu yüzden bilinçdışı tarafından bastırılan fikirler, belirli bir ilişki zinciri üzerinde başka fikirlerce temsili düzeyde ikame edilebilirken; duygulanım belirli bir fikri temsile veya bir başkasına, bilinçdışının bastırma işlevi sonucu yapılabılır. Bu bağlamda, duygulanım bilinçdışı bir dileğin tatmini için beliren fikrî temsiller dolayısıyla özneye kendini belli eder. Bilinçdışı dileklerin tatminsizliği endişe, korku ve acı gibi negatif duygulanımların bir tepki olarak tezahür etmesine yol açar.⁴⁰ Freud duygulanımları olgunluk dönemi düşüncesinde geliştirdiği psikik aygıtın id, ego ve süperego gibi katmanlarını dikkate alarak yeniden yorumlar.⁴¹ Buna göre, bir duygulanım olarak endişe, bastırma sürecini önceleyen ve egoya tehdit oluşturan bir tehlike sinyali olarak belirir.⁴² Tehlikenin devam ettiği ve egonun tehlike sürecinin üstesinden gelemediği yükselen bir gerilim ve çaresizlik durumunda endişe temel bir duygulanım olarak tezahür eder.

Psikanalizin duygulanımları çeşitli dışsal etkiler karşısında fikri temsillerle telaffuz edilebilen bir görüngü olarak kavraması, duygulanımların dil düzeyinde sembol ve gösterenlerle temsil edilebileceği fikrini gündeme getirmiştir. Özellikle Lacancı öğreti, yapısal dil bilimin gösterge (*sign*) analizinden yola çıkarak ve Freud’un bilinçdışı fikirlere duygulanımların yapışabileceği görüşünden hareketle, duygulanımların gösterenlere (*signifiers*) yani akustik, ses imgelerine yapışabileceğini ileri sürerek dil düzeyinde duygulanımların bir gösterenden diğerine akış halinde olabileceğini ileri sürmüştür.⁴³ Bu bağlamda düşünülürse duygular, duygulanımların dil düzeyinde çerçevelenmesi olarak da ifade edilebilir; fakat duygulanımlar hissedilirken onları dile

37 Baruch Spinoza, ‘Ethics’ içinde Michael L. Morgan (der) *Spinoza Complete Works* (ilk basım 1677 Hackett Publishing, Indianapolis 2002) 277–319.

38 Nigel Thrift, *Non-Representational Theory: Space Politics and Affect* (Routledge, London 2008); Wetherell (n 4) 53.

39 Joseph Breuer ve Sigmund Freud, *Studies on Hysteria* (ilk basım 1895 Penguin, London 1988) 56–59.

40 Sigmund Freud, *On Metapsychology* (ilk basım 1915 Penguin, London 1991) 179–180, 280–282.

41 Sigmund Freud, *Inhibitions, Symptoms and Anxiety* (ilk basım 1926 Hogarth Press, London 1971).

42 Freud (n 41) 80–81.

43 Lionel Bailly, *Lacan Beginners Guides* (Oneworld, London 2009) 41–64.

getirmek için kullanılacak sembolik araçlar, yani gösterenler, sınırsız sayıda değişecektir. Lacan'ın sembolik düzlemde duygulanımların akış halinde olduğu çözümlemesinden ilham alan çalışmalar, duygulanımların yer değişimini (*affective displacement*) çözümlyerek bireylerin psişik dünyalarının hem kendi bireysel biyografilerinde hem de çeşitli sosyal ve siyasal düzlemlerde nasıl bir etkide bulunduğunu incelemektedirler.⁴⁴

Kısaca, genel olarak kriminolojide ve özel olarak onarıcı adalet pratiklerinde duygu ve duygulanımlar arasındaki ayırım, failin dış dünyayı (onarıcı adalet oturumu ve mağdurla yüzleşmesini) psişik deneyimleme tarzı ile dış dünyaya verdiği tepkinin niteliği arasında bir ayırma işaret edecektir. Yukarıda ifade edildiği gibi, duyguların manipüle edilebildiği ve bireyin iç dünyasında deneyimlediğinin duygulanımlardan farklılaşabileceği hususu, sergilenen-temsil edilen duygusal durumlar ile içerden deneyimlenen duygulanımsal süreçler arasında radikal bir farklılık olabileceğini gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, onarıcı adalet oturumlarında olay anından sonra, genelde, ilk kez karşı karşıya gelen taraflar arasında empati ve karşılıklı anlayışın oluşması duyguların duygulanımlarla örtüşmesi, bir başka deyişle, duyguların samimiliği koşuluna bağlıdır. Fakat psikanalitik çekimli psikososyal yaklaşımın çizdiği kavramsal ayırımlar göstermektedir ki benliğe yönelik tehdit sürerken deneyimlenen negatif duygulanımsal durumlar ile sembolik düzlemde onları ifade edecek duygular-gösterenler değişebilir; en azından, ceza tehdidi karşısında negatif bir duygulanımı bastırmak adına pozitif bir duygusal portre çizilebilir. Benliğin tehdit altında olduğu anlar duygulanımsal yer değişimlerinin (*affective displacement*) tezahür ettiği ve sembolik düzlemde duygusal temsillerin devreye girdiği duygusal kırılma anları (*emotional turning point*) olarak düşünülebilir. Buna göre, onarıcı adalet pratiklerinin ne ölçüde başarılı olduğu duygusal kırılma anlarında sergilenen/temsil edilen duyguların sahilliğine bağlı olacaktır. Dolayısıyla onarıcı adalet pratiklerinin duygu ve duygulanım ayırımı temelinde ne ölçüde başarılı olduğu üzerinde durmakta fayda vardır.

4. Onarıcı Adalet Oturumlarının Başarısı: Duyguların Sahihliği Sorunu

Mağdur ve fail arasında duygusal kırılma anları, sembolik-duygusal jest ve mimiklerle taraflar arasında olası bir sağaltım gerçekleştiği ve onarıcı adalet pratiğinin başarıya ulaştığı düşünülen anlardır.⁴⁵ Amerika, Kanada, İngiltere, Yeni Zelanda ve

44 Örnek için bkz. Glynos ve Stavrakakis (n 36).

45 Meredith Rossner, 'Emotions and interaction ritual: A micro analysis of restorative justice' [2011] 51 BJC 95.

Avustralya’da araştırmacılar, onarıcı adalet süreçlerinde mağdurla karşılaşma ve duygusal aktarımların, suçların tekrürünü azaltmada olumlu rol oynadığını ileri sürmüştür.⁴⁶ Örneğin, Amerika’da 17 yaşındaki fail Jason Temple, 68 yaşındaki mağdur Annie Brook’un bir alışveriş merkezinde çantasını çalmaya kalkışıp yakalandıktan sonra, onarıcı adalet oturumu çerçevesinde, ilk defa mağdur ile karşı karşıya gelmiştir. Bu karşılaşmaya failin annesi ile mağdurun kız kardeşi ve bir gözetim memuru da eşlik etmiştir. Mağdur faile işlemiş olduğu suçtan ötürü ne denli sarsıldığını anlatmış ve fail de mağdurun anlatısını dinlerken işlemiş olduğu fiilin yarattığı yıkıcı sonuçları öğrenmekten kaynaklı şok geçirip üzüntüye kapılmıştır. Mağdurla karşılaşmanın yaratmış olduğu duygusal etki altında fail, mağdurdan özür dilemiş ve yerel bir huzur evinde denetim altında gönüllü olarak çalışabileceğini söylemiştir. Ayrıca gönüllü çalışma teklifinin yanı sıra, failin iş bulabilmek için ilave bir eğitim programına katılmayı planladığını bildirmesi, sembolik bir iyileşme göstergesi olarak onarıcı adalet oturumunun başarısı şeklinde yorumlanmıştır.⁴⁷

Bir diğer örnekte, Londra’da Anthony adlı kapkaççı Anne adında öğretmenlik yapan orta yaşlı bir kadının çantasını çalmaya çalışmış, fakat olay yerinden kaçarken bölgede devriye gezen polisler tarafından yakalanmıştır. Olaydan sonra Anthony, eşi ve çocuğu ile oturma katılırken Anne ve eşi de karşılaşmada hazır bulunmuştur.⁴⁸ Oturumun başlangıcında tarafların son derece gergin ve endişeli olduğu gözlenmiş ve mağdur kadının kocasının rahatsızlığı ve diyalogda isteksizliği video kayıtlarından anlaşılmıştır. Farklı sosyal sınıflara mensup tarafların arasında sosyo-sınıfsal bedensel, kültürel kodlara ilişkin tespitler de diyalogun parçası haline gelmiş ve failin ilk seferde sarf ettiği özür mağdur ve eşi tarafından sahipsiz bulunmamıştır. Anthony’nin alt sınıfa mensup bir birey oluşu, olay günü akut maddi sıkıntı çekmesi, eşiyile maddi sıkıntılar yüzünden kavga edişi ve kapkaçtan başka çaresinin kalmaması, orta sınıf bir maddi refah seviyesine sahip Anne ve eşi üzerinde etki yaratmıştır. Anthony’nin,

46 Garth Luke ve Bronwyn Lind, *Reducing Juvenile Crime: Conferencing vs Court. Crime and Justice Bulletin* (New South Wales Bureau of Crime Statistics and Research 2002); Gabrielle Maxwell ve Allison Morris, ‘Restorative Justice and Reoffending’ içinde John Braithwaite ve Heather Strang (der) *Restorative Justice: Philosophy to Practice* (Ashgate Publishing, London 2000); William Nugent, Mona Williams ve M. Umbreit, ‘Participation in Victim-Offender Mediation and the Prevalence and Severity of Subsequent Delinquent Behavior’ [2003] 1 ULR 137; Nancy Rodriguez, ‘Restorative Justice at Work: Examining the Impact of Restorative Justice Resolutions on Juvenile Recidivism’ [2007] 53 CD 35; Sue Triggs, *New Zealand Court-Referred Restorative Justice Pilot: Two year Follow-up of Reoffending* (New Zealand Ministry of Justice 2005); Mark, Umbreit, Robert Coates ve Betty Vos, ‘Restorative Justice Dialogue: A Multi-Dimensional, Evidence-Based Practice Theory’ [2007] 10 CJR 23.

47 Gerry Johnstone, *Restorative justice: Ideas, values, debates* (Routledge, London 2002) 112.

48 Rossner (n 45).

beraberinde eşi ve çocuğunu getirmesi ve çocuğa yönelik şefkatli yaklaşımı, mağdur kadın ve kocasında duygulanımsal bir tesir yaratmış ve özellikle Anthony'nin çocukla kurduğu bağ, karşılıklı diyalogun olumlu sonuçlanması adına duygusal bir kırılma anı oluşturmuştur.⁴⁹ Bu karşılaşmada sergilenen yüz mimiklerinden hareketle, gözlemci yazar, tarafların birbirine yönelik gerçek duygularını gizlemeye çalıştıklarını tespit etmiş; tarafların söylemlerinin süreç içerisinde karşılıklı diyalog ve etkileşime göre değişerek fail ve mağdur arasında yaşanan duygusal kırılma anlarına bağlı olarak, başlangıçtaki duygusal kapanmanın samimi duygusal ifşa ve empatiye yöneldiğini ve nihai olarak sulh olunduğunu ileri sürmüştür.⁵⁰

Ölümlü sonuçlanan bir başka vakada da mağdur yakınları ile fail arasında yüzleşmenin gidişatını etkileyen sembolik ifade ve temsillerle anlamlandırılmış duygusal kırılma anlarının pozitif etkisi tespit edilmiştir. Karşılaşma öncesi, yaklaşık 15 yıl önce alkollü araç kullanarak kaza yapan fail John, kaza esnasında çarptığı aracın ön koltuğunda oturan Maria adında kızın ölümüne sebebiyet vermiştir. Kaza akabinde John tutuklanmış ve hüküm giymiş, cezası tamamlandıktan sonra evlenip bir restoranda yönetici olarak çalışmaya başlamıştır.⁵¹ Buna karşın Maria'nın babası kızının kaybindan duyduğu üzüntü nedeniyle alkol bağımlısı olmuş, inançlı bir kadın olan anne de alkollü araç kullanımına karşı kamusal duyarlılığı artırmak amacıyla sosyal aktivizm gönüllüsü haline gelmiştir. Kazadan uzun zaman sonra babanın istemi ve yerel onarıcı adalet kurumunun arabuluculuğuyla bir araya gelen taraflar kendi hayatlarının kazadan sonra nasıl şekillendiği, ne gibi duygular deneyimleyip ne tür zorluklar içerisinde yaşamlarını sürdürdüklerinden bahsetmiştir. Özellikle ailenin yaşadıkları acıya dair anlatısı söylemlerine dramatik bir boyut kazandırmış John'u derinden etkilediği tespit edilmiştir. Arabulucu John'dan kazanın kendi yaşamını nasıl etkilediğini bahsetmesini istediği anda, John kaza sonrası yaşadığı tatsızlıkların ve olumsuzlukların ailenin acısını değersizleştirebileceği gerekçesiyle, ilk seferde, konuşmaktan çekinmiş ve korkmuştur.⁵² Ailenin soruları üzerine tutukluğu çözüldüğü görülen John'un, ölen kızın videosunun izletilmesiyle ağlamaya başlaması da karşılıklı aktarımların yaşandığı bir başka duygusal kırılma anı olarak nitelendirilebilir. Fakat anlatıda dikkati çeken nokta, karşılıklı duygu yüklü etkileşimlere rağmen,

49 Rossner (n 45) 112.

50 Rossner (n 45) 100.

51 Barbara Walshe ve Janine Geske, 'Dialogical Processes Examined: A Victim offender dialogue case study' [2007] 1, 1.

52 Walshe ve Geske (n 51) 5.

ailenin yine de failin suçluluk ve pişmanlık duygusunun samimiyetini ve “sahihliğini” sorgulama girişimidir.⁵³ Failin samimiyetinin sembolik göstergesi olarak Maria’nın mezun olduğu kolejde onun adına bir burs fonu oluşturma teklifi, aileyi John’un duygularının sahilliği konusunda ikna etmiştir.

Mağdur ve fail karşılaşmasında psikososyal bir sağaltım işlevi üstlenen konuşma akışında duygusal sembolik jestlerin duygusal kırılma anı yaratarak onarıcı adalet oturumunun olumlu sonuçlanmasına etkiye bulunduğunu yukarıdaki örneklerden tespit edebiliriz. Mikro sosyolojik bir etkileşimin belirlediği, mağdur ve failin kendi doğal sosyal ortamından uzak, aksi takdirde ceza adaletinin devreye gireceği bir baskının mevcudiyetinde, taraflar arasında söylemsel akışın etkilediği duygusal kırılma anlarının daha derinde endişe ve korku gibi temel negatif duygulanımların itkisiyle manipüle edilebileceği, yukarıda bahsi geçen vaka analizlerini yürüten araştırmacıların gündeminde değildir. Daha ziyade dramaturjik performanslara ve ritüellere odaklanan ilgili çalışmalar, sembolik olanın ve duygusal temsilin bilinçdışı duygulanımsal süreçlerden farklılaşabileceğini ve hatta onları örtüleyebileceğini sorunsallaştırmamaktadır. Fakat Meredith Rossner’in duygusal akışları yüz ifadelerinden hareketle çözümlemeye çalıştığı incelemelerinde, bilinçdışı kontrol edilemeyen fakat bedensel olarak deneyimlenen yoğunluk değişimlerinin duygusal kırılma anlarında açığa çıkan duygusal dışavurumları etkilediği görülecektir.⁵⁴ Bu anlarda negatif duygulanımları örtüleyen sembolik jestler ve çeşitli duygusal gönderimleri olan mimik ve davranış tarzları mağdur ve fail arasındaki duygusal etkileşimin seyrini belirlemektedir. Söz konusu duygusal etkileşimlerin çözülmesi onarıcı adaletin caydırıcı ve rehabilite edici niteliğini belirlemek adına önemlidir. Bu nedenle, çıkarı çatışan ve zarar gören taraflar arasında karşılaşma ve duygusal sağaltımın olumlu sonuçlarını dikkate alırken duyguların sahilliği sorununu da dikkate almak gerekmektedir.

Nitekim onarıcı adalet yazını, sembolik gösterenlere dayalı dramaturjik performans ve ritüeller ile duygulanımlar arasındaki radikal farklılığın önemini imleyen bulgular da ortaya koymaktadır. Onarıcı adaletin önemine ve uygulanabilirliğine dikkat çeken bazı araştırmacılar, utanç ve pişmanlık gibi duygulanımsal süreçlerin idealize bir biçimde açığa çıkarılışı ve fail tarafından

53 Walshe ve Geske (n 51) 5.

54 Rossner’in makalesindeki yüz ifadeleri ve bedensel jestleri serimleyen fotoğraflar için bkz. (no 45) 100, 101, 105, 109, 110, 112.

deneyimlenmesi sürecinin beklenildiği gibi gerçekleşmediğini ileri sürmüştür.⁵⁵ Mağdur ve fail yüzleşmesine dayalı duygusal aktarım ve empatinin dramaturjik-sembolik jestlerle uzlaşma sonucunu doğurması suç tekrarrünü engellemektedir. Alkollü araç kullanımı ve çocuk hırsızlığı suçlarını değerlendiren çalışmalar, mülkiyete yönelik suç fiilinin tekrarründe dikkate değer bir değişim olmadığını saptarken, alkollü araç kullanmaktan ötürü oturuma katılanların aynı suçu tekrar işleme sıklıklarının arttığını bildirmiştir.⁵⁶

Onarıcı adalet sürecinin amaçladığı ve gerçekleştirdiği arasındaki söz konusu mesafe, duygulanımlarının ayırt edici rolüne dikkatimizi çekmektedir. Kathleen Daly'nin Güney Avustralya Çocuk Adaleti Araştırma ve Oturum Projesi'nin (*South Australia Juvenile Justice Research and Conferencing Project*) bulguları mağdur ile failer arasında samimi bir özrün karşılıklı bir anlayış içerisinde ortaya çıkabilme durumunun pek de mümkün olmadığını ortaya koymaktadır: Mağdurlar faillerin sadece %30'unun gerçekten pişman olduğunu ve özür dilediğini düşünürken, failer ise özürlerin sadece %60'ının samimi olduğunu iddia etmektedir.⁵⁷ Çocuk suçluluk bağlamında onarıcı adalet pratiklerinde pozitif duyguların tesisi ile taraflar arasında empatiyi gerçekleştirme amacının arzu edilen ideal sonucu vermediği ilgili istatistikten anlaşılmaktadır. Onarıcı adalet konferanslarında gençlerin, mağdurlara verilen zarardan ziyade kendi kamusal şöhretlerini (*reputation*) onarmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir.⁵⁸ Araştırmaların bir diğer dikkate değer sonucu ise araştırmaya katılan faillerin yarısının mağdurun uğradığı fiziki ve zihinsel zarara dair anlatısından neredeyse hiç etkilenmediğidir. Bu nedenle, onarıcı adalet oturumlarının çoğunluğu tatmin edici bir sonuç vermekten uzaktır. Bireyin öz-saygı ve öz-değerine yönelik kamusal bir ayıplama bir başkasının duygularına karşı duyarlı olmak yerine savunma mekanizmasını devreye sokmaktadır.⁵⁹ Faillerin özrünün temsili/sözel değeri mağdurun uğradığı zararı ve çektirilen ıstırabı tazmin etmekten uzaklaşırken söz konusu durumun özgün ve samimi olmama hali onarıcı adalet pratiklerinde etik bir sorun oluşturmaktadır.⁶⁰ Özrün sembolik-duygusal temsili ile özrün samimiyeti

55 Annalise Acorn, *Compulsory Compassion: A Critique of Restorative Justice* (UBC Press, Vancouver 2004).

56 Lawrence W. Sherman, Heather Strang ve Daniels Woods, *Recidivism Patterns in the Canberra Reintegrative Shaming Experiments (RISE)* (Australian National University, Canberra 2000), 1739.

57 Kathleen Daly, 'Restorative justice: The real story' [2002] 4 PS 55.

58 Daly (n 57) 69-70.

59 Gadd ve Jefferson (n 18) 171-175.

60 Julie Stubbs, 'Beyond apology? Domestic violence and critical questions for restorative justice' [2007] 7 CCJ 169, 170-171.

arasındaki radikal ayrım, özellikle bazı suç tipleri söz konusu olduğunda daha da dikkat çekmektedir. Örneğin, aile içi ve kadına yönelik şiddet bu ayrımın oldukça radikalleştiği suç tiplerindedir. Araştırmaların bulguları erkek failerin pişmanlık söylemlerinin, genellikle, cezaî müeyyidelerden kaçınmak veya birlikteliği/evliliği sürdürmek için sarf edildiğini göstermektedir; kadın mağdurun uğradığı fiziki, psikolojik ve psişik zarara yönelik duyulan samimi pişmanlık etkin bir neden olmaktan oldukça uzaktır.⁶¹ Onarıcı adaletin nihai amacına etki eden samimiyetsizlik sorunu failerin manipüle edici duygusal ifadeleriyle doğrudan ilişkili gözükmektedir. Öyle ki fail gerçekleştirmiş olduğu fiilden utanç duyuyormuşçasına kendilik tarzını, formel veya enformel adli süreçlerde sergileyebilme imkanına sahiptir; failin aslında temel bilinçdışı duygulanımsal durumu, yukarıda bahsedildiği üzere, bir cezaî müeyyide ile karşılaşmaktan kaynaklanan endişe ve korku olabilme olasılığı her daim mevcuttur. Endişe ve korku gibi iki temel duygulanımsal durum cezaî müeyyideden kaçınmak adına pozitif bir duygusal ifade ve kendilik temsiliinin temelini oluşturabilir. Psikanalitik bir okuma çerçevesinde, fail için kolluk kuvvetleri tarafından yakalanmanın bıraktığı travmatik iz, bastırılması gereken bir fikirdir ve onarıcı adalet konferansı gibi kamuya açık bir mekân, egonun mümkün merteye minimum düzeyde hasara uğratılması gereken bir alandır. Egonun karşı karşıya kaldığı belirsizlik ve ceza tehdidi neticesinde beliren endişe ve korku türü negatif duygulanımlar, cezaî müeyyideden uzaklaşmak adına pozitif duygusal temsiller olarak sergilenebilir. Burada söz konusu olan duyguların her daim aldatici sembol, jest ve mimiklerden ibaret olacağı değil; tersine, duygusal temsillerin bilinçdışı duygulanımların çekişiyile manipüle edilebileceği olasılığıdır.

Bilinçdışı duygulanımsal süreçler ile duyguların manipüle edilebilirliği tespiti, onarıcı adalet yazınında duyguların sahilliğini sorunsallaştırmaktadır. Fakat ilgili tespit, aynı zamanda tarafların duygularını duygulanımlarından ayıracak psikososyal bir bakış açısının gerekliliğine de işaret etmektedir. Onarıcı adalet pratiklerinde duyguların sahilliği sorunsalı, duygu ve duygulanım arasındaki psikososyal kavrayışın metodik titizliğine dikkatimizi çekmektedir. Bu nedenle, öznenin belirsizlik karşısında hissettiği tehdit ve korkudan uzaklaşmak için bedensel jest ve mimiklerle duygusal akışa sembolik müdahalesi, söz konusu manipülasyonun

61 Stubbs (n 60) 179; ayrıca Kathleen Daly'nin bu alanda önemli çalışmaları bulunmaktadır. Bkz. Kathleen Daly ve Julie Stubbs, 'Feminist engagement with restorative justice' [2006] 10 TC 9, 17; Kathleen Daly, 'Restorative justice and sexual assault: An archival study of court and conference cases' [2005] 46 BJC 334, 346.

arkasındaki bilinçdışı duygulanımları dikkate alarak nihai bir çözümleme yapmayı gerektirmektedir. Böyle bir çözümleme ise onarıcı adalet sürecinde mağdur ve fail karşılaşmasında duygusal akış ve kırılma anlarının tespitini gözlemlemeyi ve kırılma anlarındaki duygulanımsal yoğunluklar ile duygusal tepkileri dikkatli değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır.

5. Değerlendirme

Onarıcı adalet pratikleri, ceza adaleti rejiminin faili kriminalize edici ve rehabilite etmekten uzak kapatıcı/mahkûm edici niteliğine karşı alternatif bir adalet rejimi olarak karşımıza çıkar. Söz konusu adalet rejiminde mağdur ve failin yakınlarıyla birlikte arabulucular eşliğinde karşılaşmasından beklenen olumlu netice, mağdur açısından suç fiilinin ve fail açısından yaşanan olay ile mahkumiyetin yaratacağı travmaya bağlı negatif yüklü duygulanımların sağaltımıdır. Bu yazı kapsamında, onarıcı adalet pratiklerinin hedeflediği adalet tesisi sürecinin, ilgili yazın tarafından nadiren dile getirilse de psikanalitik-çekimli psikososyal bir boyut içerdiğini tartıştık. Kriminoloji disiplinde duygu ve duygulanım gibi terimlerin kavramsal açıdan birbirinden yeterince ayırt edilmemesi, onarıcı adalet yazınının faillerin duygusal-sembolik tepkilerini veri kabul etmesine ve böylece daha çok dramaturjik-ritüel performanslara odaklaşmasına neden olmaktadır. Onarıcı adalet pratiklerinin ne ölçüde olumlu sonuçlanabileceğine yönelik fikir verebilecek nüansların gözden kaçırılmasına sebep olabilecek bu sorunu, psikososyal kriminolojik bir bakış açısıyla kat etmeyi önerdik. Psikanalitik-çekimli psikososyal bir yaklaşım, duyguların sembolik düzlemde duygulanımları akışkan ve farklılaşan gösterenlerle temsil etme çabasına tekabül ettiğini ve sosyal bağlama göre manipüle edilebildiğini; buna karşın, duygulanımların bilinçdışı deneyimlenen yoğunluklar olduğunu ve sembolikleştirilemediğini işaret etmektedir. Mağdur ve fail yüzleşmesi, oturumun başarılı olmaması durumunda fail açısından cezaî bir müeyyide ile karşı karşıya kalma tehdidi doğuracağından, söz konusu belirsizlikten kaynaklı ve daha derinden deneyimlenen endişe ve korku gibi negatif yüklü duygulanımların itkisiyle faili ortamın gereklerine göre manipüle edilmiş duygusal temsiller sergilemeye yöneltebilir. Nitekim yukarıda incelenen örneklerde görüldüğü üzere, faillerin sembolik jestlerle örülü dramaturjik performansları neticesinde mağdurun gözünde kendileri hakkındaki olumsuz yargıyı kırdıkları anda/anlarda onarıcı adalet pratiğinin olumlu yönde geliştiği dikkat çekmiştir. Bu yazıda amacımız, faillerin her daim böyle bir manipülasyona başvurarak sonucu kendi lehlerine çevirecekleri kanaatini

savlamak değildi; aksine, psikososyal bir bakış açısıyla onarıcı adalet pratiklerine yaklaşmak ve duygusal akışlara–tonlamalara–sembolik jestlere dikkat ederek, hakikati açığa çıkarma kaygısını ön planda tutmak oldu.

Türkiye’de alternatif bir ceza adaleti sistemi olarak uygulanması savunulan onarıcı adalet rejiminin devletin adli ve cezaî aygıtlarının daha etkin işleyebilmesi ve ilgili aygıtların yükünün azaltılması kaygısıyla savunulduğu, onarıcı adalet uygulamasının duygu–duygulanım ikileminde olduğu gibi kendine has nüanslarını gözden kaçırmaktadır. Psikososyal kriminolojik bir tutumla onarıcı adalet pratiklerini değerlendirmek, Türkiye’de ceza yargılama hukuku ve kriminoloji yazınında çoğunlukla hukuki boyuttan tartışılan onarıcı adalet uygulamasına duygusal bir perspektiften de yaklaşmanın önemini ortaya koyacaktır. Bu bağlamda, önerilen modelin başarı olasılığı kadar olası başarısızlıklarını da değerlendirmeyi mümkün kılacak duygusal veçheyi isklamayan çok boyutlu bir yaklaşımı benimsemekte fayda bulunmaktadır.

Teşekkür: Bu yazıyı okuyup düzeltten ve görüşlerini esirgemeyen Gökçe Erbuğa ve Ozan Değer’e teşekkürü borç bilirim.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almamıştır.

Kaynakça

- Acorn A, *Compulsory Compassion: A Critique of Restorative Justice* (UBC Press, Vancouver 2004).
- Ahmed S, *The Cultural Politics of Emotion* (Edinburgh University Press, Edinburgh 2004).
- Bailly L, *Lacan Beginners Guides* (Oneworld, London 2009).
- Baytaz AB, ‘Onarıcı Adalet’e Genel Bir Bakış’ [2013] 71 İÜHFİM 117, 122–6.
- Bosworth M, ‘Affect and authority in immigration detention’ (2018) PC <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1462474518803321>/ erişildi 15 Ocak 2019.
- Braithwaite J, ‘Rape, Shame, and Pride: Address to the Stockholm Criminology Symposium’ [2006] 7 JSSCCP 2.
- ‘Restorative justice: Assessing optimistic and pessimistic accounts’ [1999] 25 CJ 1, 4–9.
- *Crime, Shame, and Reintegration* (Cambridge University Press, Cambridge 1989).
- *Restorative Justice and Responsive Regulation* (Oxford University Press, New York 2002).
- Breuer J ve Freud S, *Studies on Hysteria* (ilk basım 1895 Penguin, London 1988).
- Clarke RV, ‘Situational crime prevention’ [1995] 19 CJ 91.
- Cullen FT ve Agnew R, *Criminological Theory: Past to present* (Oxford University Press, New York 2006).
- Daly K ve Stubbs J, ‘Feminist engagement with restorative justice’ [2006] 10 TC 9, 17.
- ‘Restorative justice and sexual assault: An archival study of court and conference cases’ [2005] 46 BJC 334, 346.

— 'Restorative justice: The real story' [2002] 4 PS 55

Dolu O, B ker H ve Uludağ Ő, 'Türk Ceza Adalet Sisteminin Caydırıcılık Kapasitesine İlişkin Bir Değerlendirme' [2012] 61 A HFD 69.

Ekman P ve Friesen WV, *Unmasking the face: A guide to recognizing emotions from facial clues* (Prentice Hall, New Jersey 1975).

Ferrell J ve Sanders CR, *Toward a cultural criminology* (Northeastern University Press, Boston 1995).

— 'Criminological Verstehen: Inside the Immediacy of Crime' içinde Jeff Ferrell and Mark S. Hamm (der) *Ethnography at the edge: Crime, deviance, and field research* (Northeastern University Press, Boston 1998).

—, Hayward K ve Young J, *Cultural Criminology: An Invitation* (Sage, London 2008).

Freud S, *Inhibitions, Symptoms and Anxiety* (ilk basım 1926 Hogarth Press, London 1971).

—, *On Metapsychology* (ilk basım 1915 Penguin, London 1991).

Glynos J ve Stavrakakis Y, 'Lacan and political subjectivity: Fantasy and enjoyment in psychoanalysis and political theory' [2008] 24 S 256, 267.

Goodwin J, Jasper JM ve Polletta F (der), *Passionate politics: Emotions and social movements* (University of Chicago Press, Chicago 2009).

Gregg M ve Seigworth GJ (der), *The affect theory reader* (Duke University Press, Durham 2010).

Gross JJ ve PJ Oliver, 'Individual differences in two emotion regulation processes: implications for affect, relationships, and well-being' [2003] 85 JPSP 348.

Hayward K, 'Situational crime prevention and its discontents: rational choice theory versus the 'culture of now'' [2007] 41 SPA 233.

Hirschi T, 'Self-control and crime', içinde Kathleen D. Vohs ve Roy F. Baumeister (der), *Handbook of Self-Regulation: Research, Theory, and Applications* (Guilford, New York 2004).

Johnston A ve Malabou C, *Self and emotional life: Philosophy, psychoanalysis, and neuroscience* (Columbia University Press, New York 2013).

Johnstone G, *Restorative justice: Ideas, values, debates* (Routledge, London 2002).

Karstedt S, 'Emotions and criminal justice' [2002] 6 TC 299.

Katz J, *Seductions of Crime: The Moral and Sensual Attractions of Doing Evil* (Basic Books, New York 1988).

Luke G ve Lind B, *Reducing Juvenile Crime: Conferencing vs Court. Crime and Justice Bulletin* (New South Wales Bureau of Crime Statistics and Research 2002).

Massumi B, *Parables for the Virtual: Movements, Affect, Sensation* (Duke University Press, Durham 2002).

Matsumoto D, 'Ethnic differences in affect intensity, emotion judgments, display rule attitudes, and self-reported emotional expression in an American sample' [1993] 17 ME 107.

Maxwell G ve Morris A, 'Restorative Justice and Reoffending' içinde John Braithwaite ve Heather Strang (der) *Restorative Justice: Philosophy to Practice* (Ashgate Publishing, London 2000).

Mercan BA, 'Doing criminological research: Affective states versus emotional reactions' (2018) TC <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1362480618779399>/ erişildi 15 Ocak 2019.

Munezero MD, Montero CS, Sutinen E ve Pajunen J, 'Are they different? Affect, feeling, emotion, sentiment, and opinion detection in text' [2014] 5 IEEEETAC 101.

Nugent W, Williams M ve Umbreit M, 'Participation in Victim-Offender Mediation and the Prevalence and Severity of Subsequent Delinquent Behavior' [2003] 1 ULR 137.

Retzinger S ve Scheff T, 'Strategies for Community Conferences: Emotions and Social Bonds' içinde Burt Galaway and Joe Hudson Monsey (der) *Restorative Justice: International Perspectives* (Criminal Justice Press, New York, 1996).

Rodriguez N, 'Restorative Justice at Work: Examining the Impact of Restorative Justice Resolutions on Juvenile Recidivism' [2007] 53 CD 35.

- Rossner M, 'Emotions and interaction ritual: A micro analysis of restorative justice' [2011] 51 BJC 95.
- Sherman LW, Strang H ve Woods D, *Recidivism Patters in the Canberra Reintegrative Shaming Experiments (RISE)* (Australian National University, Canberra 2000).
- Shouse E, 'Feeling, emotion, affect' (2005) MJ <http://journal.mediaculture.org.au/0512/03-shouse.php/> erişildi 15 Aralık 2018.
- Spinoza B, 'Ethics' içinde Michael L. Morgan (der) *Spinoza Complete Works* (ilk basım 1677 Hackett Publishing, Indianapolis 2002).
- Strang H, *Repair or Revenge: Victims and Restorative Justice* (Oxford University, Oxford 2002).
- Stubbs J, 'Beyond apology? Domestic violence and critical questions for restorative justice' [2007] 7 CCJ 169, 170-1.
- Sümer O ve Önkal G, 'Onarıcı Adalet Bakımından Uzlaştırma Mekanizmasının Suç Önleme İşlevi' içinde *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*, 26. Kitap (İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2014) 383-403.
- Thrift N, *Non-Representational Theory: Space Politics and Affect* (Routledge, London 2008).
- Tibbetts SG ve Myers DL, 'Low self-control, rational choice, and student test cheating' [1999] 23 AJC 179.
- Triggs S, *New Zealand Court-Referred Restorative Justice Pilot: Two year Follow-up of Reoffending* (New Zealand Ministry of Justice 2005).
- Umbreit M, Coates R ve Vos B, 'Restorative Justice Dialogue: A Multi-Dimensional, Evidence-Based Practice Theory' [2007] 10 CJR 23.
- van Stokkom V, 'Moral emotions in restorative justice conferences: Managing shame, designing empathy' [2002] 6 TC 339, 341-3.
- Walshe B ve Geske J, 'Dialogical Processes Examined: A Victim offender dialogue case study' [2007] 1, 1.
- Wetherell M, *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding* (Sage, London 2012).
- Williams S, *Emotion and social theory: corporeal reflections on the (ir)rational* (Sage, London 2001).
- Wright BRE, Caspi A, Moffitt TE ve Paternoster R, 'Does the perceived risk of punishment deter criminally prone individuals? Rational choice, self-control, and crime' [2004] 41 JRCD 180.
- Yavuz HA, 'Onarıcı Adalet ve Uzlaştırma Kurumu Bağlamında Ceza Adalet Sisteminde Mağdurun Konumu' [2015] TAAD 85.
- Young A, *Imagining Crime* (Sage, London 1996).

YAZARLARA BİLGİ

TANIM

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi (Journal of Penal Law and Criminology), açık erişimli, hakemli, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki defa yayınlanan bilimsel bir dergidir. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi'nin bir yayınıdır.

AMAÇ ve KAPSAM

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi (Journal of Penal Law and Criminology), öncelikle ceza hukuku ve kriminoloji alanlarına odaklanan, suç ve suçlulukla ilişkili konularda yazılan makalelere açık olan bir dergidir. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, yüksek kalitede içerikle bu alanlara katkıda bulunan ve bilgi paylaşımı sağlayan uluslararası bir platform sunmayı amaçlar. Dergide, Türkçe makalelerin yanı sıra İngilizce, Almanca, Fransızca, İspanyolca ve İtalyanca makalelere de yer verilir. Derginin hedef kitlesini akademisyenler, araştırmacılar, profesyoneller, öğrenciler ve ilgili mesleki, akademik kurum ve kuruluşlar oluşturur.

EDİTORYAL POLİTİKALAR VE HAKEM SÜRECİ

Yayın Politikası

Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin içeriği, derginin amaç ve kapsamı ile uyumlu olmalıdır. Dergide, orijinal araştırma niteliğindeki yazıların yayınlanmasına öncelik verilmektedir.

Genel İlkeler

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi'nde daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir.

On değerlendirmeyi gecen yazılar iThenticate intihal tarama programından geçirilir. İntihal incelemesinden sonra, uygun makaleler Editor tarafından orijinaliteleri, metodolojileri, makalede ele alınan konunun önemi ve derginin kapsamına uygunluğu açısından değerlendirilir.

Bilimsel toplantılarda sunulan özet bildiriler, makalede belirtilmesi koşulu ile kaynak olarak kabul edilir. Gönderilen makale biçimsel esaslara uygun ise editör, çift taraflı kör hakem değerlendirmesi için gelen yazıyı yurtiçinden ve/veya yurtdışından üç hakeme sunar, çeviri yazıyı ise bir hakeme gönderir.

Makale yayınlanmak üzere Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi'ne gönderildikten sonra

YAZARLARA BİLGİ

---

yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim, yazar olarak eklenemez, yazar sırası değiştirilemez.

Yayına kabul edilmeyen makale, resim ve fotoğraflar yazarlara geri gönderilmez. Yayınlanan yazı ve resimlerin tüm hakları Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi'ne aittir.

Yazarların Sorumluluğu

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır. Yazar, makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirmede olmadığı konusunda teminat sağlamalıdır. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telifle bağlı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir.

Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır. Bu bağlamda “yazar” yayınlanan bir araştırmanın kavramsallaştırılmasına ve dizaynına, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan, yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan kişi olarak görülür. Yazar olabilmenin diğer koşulu ise, makaledeki çalışmayı planlamak veya icra etmek ve/veya revize etmektir. Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun genel süpervizörlüğü tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazar olarak gösterilen tüm kişiler, sayılan tüm ölçütleri karşılamalı ve yukarıdaki ölçütleri karşılayan her kişi, yazar olarak gösterilmelidir. Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar, yazar sıralamasını [Telif Hakkı Devir Formunda](#) imzalı olarak belirtmek zorundadırlar.

Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan, ancak çalışmaya katkısı olan tüm kişiler, “teşekkür/bilgiler” kısmında sıralanmalıdır. Bunlara sadece teknik destek sağlayan, yazıma yardımcı olan ya da sadece genel bir destek sağlayan, finansal ve materyal desteği sunan kişiler örnek olarak gösterilebilir.

Bütün yazarlar, araştırmanın sonuçlarını ya da bilimsel değerlendirmeyi etkileyebilme potansiyeli olan finansal ilişkiler, çıkar çatışması ve çıkar rekabetini beyan etmelidirler. Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Editör ile Hakem Sorumlulukları ve Değerlendirme Süreci

Editör; makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, cinsel yöneliminden, uyruğundan, dini inancından, siyasi ve felsefi düşüncesinden bağımsız olarak değerlendirir. Ayrıca

YAZARLARA BİLGİ

---

editör, yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalacağını garanti eder. Hakemden gelen rapor doğrultusunda yazının yayınlanmasına, yazardan rapor çerçevesinde düzeltme istenmesine ya da yazının geri çevrilmesine karar verir ve yazarı durumdan en kısa sürede haberdar eder. Editör, içerik ve yayının toplam kalitesinden sorumludur. Ayrıca editör, gerektiğinde hata sayfası yayınlamalı ya da düzeltme yapmalıdır.

Editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çatışmaya izin vermez. Hakem atama konusunda tam yetkiye sahiptir ve dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemler; makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, cinsel yöneliminden, uyruğundan, dini inancından, siyasi ve felsefi düşüncesinden bağımsız olarak değerlendirirler. Araştırmayla ilgili, yazarlarla ve/veya araştırmanın finansal destekçileriyle çıkar çatışmaları olmamalıdır. Değerlendirmelerinin sonucunda tarafsız bir yargıya varmalıdırlar. Hakemler, yazarların atıfta bulunmadığı konuyla ilgili yayınlanmış çalışmalarını tespit etmelidirler. Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilgilerin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafından herhangi bir telif hakkının ihlal edildiğini ve intihal yapıldığını fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlayamayacağını düşünüyorsa, editöre bu durumu derhal bildirmeli ve editörden hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör, hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri, başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kendileri için makalelerin kopyalarını çıkarmalarına izin verilmez. Ayrıca hakemler, editörün izni olmadan makaleleri başkasına veremezler. Yazarın ve editörün izni olmadan hakemlerin gözden geçirmeleri basılamaz ve açıklanamaz. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir. Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait yorumları aynı makaleyi yorumlayan diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir.

AÇIK ERİŞİM İLKESİ

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi (Journal of Penal Law and Criminology), tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir. Bu durum, BOAI açık erişim tanımıyla uyumludur.

YAYIN ETİĞİ

İlke ve Standartlar

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi (Journal of Penal Law and Criminology), yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için adres: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>.

Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Her bir makale, editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık, araştırma/veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

YAZILARIN HAZIRLANMASI

1. Makale gönderimi online olarak, <http://jplc.istanbul.edu.tr> üzerinden yapılmalıdır.
2. Gönderilen yazılar, yazının yayınlanmak üzere gönderildiğini ifade eden, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili bilgileri içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) bir mektup; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı [Telif Hakkı Devir Formu](#) eklenerek gönderilmelidir.
3. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren kapak sayfası gönderilmelidir. Kapak sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı oldukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılacak adresler, cep, iş ve faks numaraları ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).
4. Dergide, hakem denetiminden geçen çalışmalar dışında, karar incelemesi, kitap incelemesi, mevzuat değerlendirmesi ve bilgilendirici notlara da yer verilir. Bu nitelikteki yazıların kabulü veya geri çevrilmesi, Editörler ve Yayın Kurulu tarafından yapılır.
5. Gönderilen yazılarla ilgili tüm yazışmalar ilk yazarla yapılır.
6. Yazarların dergiye gönderdikleri çalışmaların derginin kurallarına uygun olduğu kabul edilir. Bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyulmadığı veya olağanın üzerinde yazım yanlışlarının

YAZARLARA BİLGİ

---

tespit edildiği yazılar, Editörler ve Yayın Kurulu tarafından geri çevrilir.

7. Gönderilen çalışmaların yazı karakteri Times New Roman ve yazı büyüklüğü-14 punto olması gereken bölüm başlıkları ve 10 punto olması gereken dipnotlar dışında- 12 punto olması gerekir. Satır aralıklarının da 1.5 değerinde olması gerekir. Yararlanılan kaynaklara ilişkin dipnotlar sayfa altında yer almalıdır.
8. Yazar/yazarların adları çalışmanın başlığının hemen altında sağa bitişik şekilde verilmelidir. Ayrıca yıldız dipnot şeklinde (*) yazarın unvanı, kurumu ve e-posta adresi ve telefonu sayfanın en altında dipnotta belirtilmelidir.
9. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Türkçe Başlık, Türkçe öz ve anahtar kelimeler; İngilizce başlık, İngilizce öz ve anahtar kelimeler; İngilizce genişletilmiş özet, ana metin bölümleri, son notlar ve kaynaklar.
10. Giriş bölümünden önce 100-200 sözcük arasında çalışmanın kapsamını, amacını, ulaşılan sonuçları ve kullanılan yöntemi kaydeden Türkçe ve İngilizce öz ile 600-800 kelimeleik İngilizce genişletilmiş özet yer almalıdır. Çalışmanın İngilizce başlığı İngilizce özün üzerinde yer almalıdır. İngilizce ve Türkçe özlerin altında çalışmanın içeriğini temsil eden 3 İngilizce, 3 Türkçe anahtar kelime yer almalıdır.
11. Araştırma yazılarında sorunsalın betimlendiği ve çalışmanın öneminin belirtildiği GİRİŞ bölümünü “Amaç ve Yöntem”, “Bulgular”, “Tartışma ve Sonuç”, ”Son Notlar” “Kaynaklar” ve “Tablolar ve Şekiller” gibi bölümler takip etmelidir. Derleme ve yorum yazıları için ise, çalışmanın öneminin belirtildiği, sorunsal ve amacın somutlaştırıldığı “Giriş” bölümünün ardından diğer bölümler gelmeli ve çalışma “Tartışma ve Sonuç”, ”Son Notlar”, “Kaynaklar” ve “Tablolar ve Şekiller” şeklinde bitirilmelidir.
12. Çalışmanın sonunda, kullanılan kaynakların yazar soyadına göre alfabetik sıraya dizildiği kaynakçaya yer verilmelidir. Ayrıca eserde kullanılan kaynaklar dipnotunda veya metin içerisinde kısa olarak yer almalıdır.
13. Eserlerin tablo veya grafik içermesi durumunda ayrı bir excel dosyası ile ham verilerin eserle birlikte gönderilmesi zorunludur. Çalışmalarda tablo, grafik ve şekil gibi göstergeler ancak çalışmanın takip edilebilmesi açısından gereklilik arz ettiği durumlarda, numaralandırılarak, tanımlayıcı bir başlık ile birlikte verilmelidir.
14. Kurallar dâhilinde dergimize yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların her türlü sorumluluğu ve çalışmada geçen görüşler yazar/yazarlarına aittir.
15. Hakem raporları doğrultusunda yazarlardan, metin üzerinde bazı düzeltmeler yapmaları istenebilir.
16. Dergiye gönderilen çalışmalar yayınlansın veya yayınlanmasın geri gönderilmez.
17. Yayın kurulu tarafından yayınlanması uygun bulunan makalelerin tüm yayın hakları, elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dahil olmak üzere İstanbul Üniversitesi

YAZARLARA BİLGİ

Hukuk Fakültesi, Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne aittir. Yazarlar telif haklarını Üniversite'ye devretmiş sayılırlar. Yazarlara telif ücreti ödenmez. Eser sahibine iki adet dergi gönderilir.

KAYNAKLAR

Derleme yazıları, okuyucular için bir konudaki kaynaklara ulaşmayı kolaylaştıran bir araç olsa da, her zaman orijinal çalışmayı doğru olarak yansıtmaz. Bu yüzden mümkün olduğunca yazarlar orijinal çalışmalarını kaynak göstermelidir. Öte yandan, bir konuda çok fazla sayıda orijinal çalışmanın kaynak gösterilmesi yer israfına neden olabilir. Birkaç anahtar orijinal çalışmanın kaynak gösterilmesi genelde uzun listelerle aynı işi görür. Ayrıca günümüzde kaynaklar elektronik versiyonlara eklenebilmekte ve okuyucular elektronik literatür taramalarıyla yayınlara kolaylıkla ulaşabilmektedir.

Kabul edilmiş ancak henüz sayıya dahil edilmemiş makaleler Early View olarak yayınlanır ve bu makalelere atıflar “advance online publication” şeklinde verilmelidir. Genel bir kaynaktan elde edilemeyecek temel bir konu olmadıkça “kişisel iletişimlere” atıfta bulunulmamalıdır. Eğer atıfta bulunulursa parantez içinde iletişim kurulan kişinin adı ve iletişimin tarihi belirtilmelidir. Bilimsel makaleler için yazarlar bu kaynaktan yazılı izin ve iletişimin doğruluğunu gösterir belge almalıdır. Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Referans Stili ve Formatı

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, makalelerinde referans sistemi olarak OSCOLA veya APA 6 kullanımını benimser. OSCOLA (Oxford Standard for the Citation of Legal Authorities), Oxford Üniversitesi tarafından yayınlanmış bir sistemdir. Ayrıntılı bilgi ve örnekler için: <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/publications/oscola>.

American Psychological Association tarafından yayınlanan APA 6 hakkında ayrıntılı bilgi için: <http://www.apastyle.org/>

APA 6 Referans Stili Örnekleri

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir. Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (:) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayıncının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Ankara: Yazar.

Makale

a) Türkçe Makale

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reisingl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayınlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology: Advance online publication*. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semerçioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri

a) Türkçe Tezler

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin 'de kültürlerarasılık*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the politicals, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from: Retrieved from <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

d) Web'de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International'da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27>

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593-12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoglu ve ark. (Ed.), Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. *Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134–140). Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Diğer Kaynaklar

a) Gazete Yazısı

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). 'Unutma' notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

OSCOLA Referans Stili Örnekleri

Primary Sources

Do not use full stops in abbreviations. Separate citations with a semi-colon.

Cases

Give the party names, followed by the neutral citation, followed by the *Law Reports* citation (eg AC, Ch, QB). If there is no neutral citation, give the *Law Reports* citation followed by the court in brackets. If the case is not reported in the *Law Reports*, cite the All ER or the WLR, or failing that a specialist report.

Corr v IBC Vehicles Ltd [2008] UKHL 13, [2008] 1 AC 884.

R (Roberts) v Parole Board [2004] EWCA Civ 1031, [2005] QB 410.

Page v Smith [1996] AC 155 (HL).

YAZARLARA BİLGİ

When pinpointing, give paragraph numbers in square brackets at the end of the citation. If the judgment has no paragraph numbers, provide the page number pinpoint after the court.

Callery v Gray [2001] EWCA Civ 1117, [2001] 1 WLR 2112 [42], [45].

Bunt v Tilley [2006] EWHC 407 (QB), [2006] 3 All ER 336 [1]–[37].

R v Leeds County Court, ex p Morris [1990] QB 523 (QB) 530–31.

If citing a particular judge:

Arcscott v The Coal Authority [2004] EWCA Civ 892, [2005] Env LR 6 [27] (Laws LJ).

Statutes and statutory instruments

Act of Supremacy 1558.

Human Rights Act 1998, s 15(1)(b).

Penalties for Disorderly Behaviour (Amendment of Minimum Age) Order 2004, SI 2004/3166.

EU legislation and cases

Consolidated Version of the Treaty on European Union [2008] OJ C115/13.

Council Regulation (EC) 139/2004 on the control of concentrations between undertakings (EC Merger Regulation) [2004] OJ L24/1, art 5.

Case C–176/03 *Commission v Council* [2005] ECR I–7879, paras 47–48.

European Court of Human Rights

Omojudi v UK (2009) 51 EHRR 10.

Osman v UK ECHR 1998–VIII 3124.

Balogh v Hungary App no 47940/99 (ECHR, 20 July 2004).

Simpson v UK (1989) 64 DR 188.

Secondary Sources

Books

Give the author's name in the same form as in the publication, except in bibliographies, where you should give only the surname followed by the initial(s). Give relevant information about editions, translators and so forth before the publisher, and give page numbers at the end of the citation, after the brackets.

Thomas Hobbes, *Leviathan* (first published 1651, Penguin 1985) 268.

Gareth Jones, *Goff and Jones: The Law of Restitution* (1st supp, 7th edn, Sweet & Maxwell 2009).

K Zweigert and H Kötz, *An Introduction to Comparative Law* (Tony Weir tr, 3rd edn, OUP 1998).

Contributions to edited books

Francis Rose, 'The Evolution of the Species' in Andrew Burrows and Alan Rodger (eds), *Mapping the Law: Essays in Memory of Peter Birks* (OUP 2006).

Encyclopedias

Halsbury's Laws (5th edn, 2010) vol 57, para 53.

Journal articles

Paul Craig, 'Theory, "Pure Theory" and Values in Public Law' [2005] PL 440.

When pinpointing, put a comma between the first page of the article and the page pinpoint.

JAG Griffith, 'The Common Law and the Political Constitution' (2001) 117 LQR 42, 64.

Online journals

Graham Greenleaf, 'The Global Development of Free Access to Legal Information' (2010)

1(1) EJLT < <http://ejlt.org/article/view/17> > accessed 27 July 2010.

Command papers and Law Commission reports

Department for International Development, *Eliminating World Poverty: Building our Common Future* (White Paper, Cm 7656, 2009) ch 5.

Law Commission, *Reforming Bribery* (Law Com No 313, 2008) paras 3.12–3.17.

Websites and blogs

Sarah Cole, 'Virtual Friend Fires Employee' (*Naked Law*, 1 May 2009)

<www.nakedlaw.com/2009/05/index.html> accessed 19 November 2009.

Newspaper articles

Jane Croft, 'Supreme Court Warns on Quality' *Financial Times* (London, 1 July 2010) 3.

SON KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki listede yer alan hususların eksik olmadığından emin olun:

- Editöre mektup
  - Makalenin türü
  - Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu bilgisi
  - Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi (varsa belirtiniz)
  - İstatistik kontrolünün yapıldığı bilgisi (araştırma makaleleri için)
  - İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı bilgisi
  - Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği
  - Kaynakların OSCOLA'ya veya APA6'ya göre belirtildiği
- Telif Hakkı Devir Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Makale kapak sayfası
  - Makalenin türü
  - Makalenin Türkçe ve İngilizce başlığı
  - Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi de yer almalıdır), e-posta adresleri

YAZARLARA BİLGİ

- Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
- Tüm yazarların ORCID'leri
- Makale ana metni dosyası
  - Makalenin Türkçe ve İngilizce başlığı
  - Özetler 180-200 kelime Türkçe ve 180-200 kelime İngilizce
  - Anahtar Kelimeler: 3 adet Türkçe ve 3 adet İngilizce
  - Makale Türkçe ise, İngilizce genişletilmiş Özet (Extended Abstract) 600-800 kelime
  - Makale ana metin bölümleri
  - Teşekkür (varsa belirtiniz)
  - Kaynaklar
  - Tablolar-Resimler, Şekiller (başlık, tanım ve alt yazılarıyla)

İLETİŞİM İÇİN

Baş Editör: Prof. Dr. Adem Sözüer

E-mail: asozuer@istanbul.edu.tr

Tel: + 90 212 440 01 05

Faks: +90 212 512 41 35

Website: <http://jplc.istanbul.edu.tr>

E-mail: jplc@istanbul.edu.tr

Adres: İstanbul Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi

34116, Beyazıt

İstanbul - Türkiye

INFORMATION FOR AUTHORS

DESCRIPTION

Journal of Penal Law and Criminology (Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi) is an open access, peer-reviewed, scholarly journal published biannually in June and December. It has been an official publication of Istanbul University Faculty of Law, Criminal Law and Criminology Research and Practice Center.

AIM and SCOPE

Journal of Penal Law and Criminology (Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi) focuses primarily on penal law and criminology, and also welcomes the articles on subjects related with crime and criminality. The journal aims to offer an international platform for exchange of knowledge and contribute to the field in all aspects with high quality content. Besides articles in Turkish, articles in English, German, French, Spanish and Italian are included within the journal. The target group of the journal consists of academicians, researchers, professionals, students, related professional and academic bodies and institutions.

EDITORIAL POLICIES AND PEER REVIEW PROCESS

Publication Policy

The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the journal. The journal gives priority to original research papers submitted for publication.

General Principles

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

Short presentations that took place in scientific meetings can be referred if indicated in the article. The editor sends the paper matching the formal rules to three national/international referees for evaluation and gives green light for publication upon modification by the author in accordance with the referees' claims.

In case that the manuscript is translation, the editor sends it to one referee. Changing the name

INFORMATION FOR AUTHORS

---

of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the Journal requires written permission of all declared authors.

Refused manuscripts and graphics are not returned to the author.

The copyright of the published articles and pictures belong to the Journal.

Author Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the article is in accordance with scientific and ethical standards and rules. And authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/conducting the study of the manuscript and/or revising it". Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The author(s) must meet all these criteria described above. The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the [Copyright Transfer Form](#).

The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

All authors must disclose all issues concerning financial relationship, conflict of interest, and competing interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment. When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor-in-Chief to provide retractions or corrections of mistakes.

Responsibility for the Editors, Reviewers and Review Process

Editors evaluate manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, sexual orientation, citizenship, religious belief, political or philosophy of the authors.

INFORMATION FOR AUTHORS

They provide a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication. They ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing.

Editors are responsible for the contents and overall quality of the publication. They must publish errata pages or make corrections when needed.

Editor does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers. Only he has the full authority to assign a reviewer and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the Journal.

Reviewers evaluate manuscripts based on content without regard to ethnic origin, gender, sexual orientation, citizenship, religious belief, political or philosophy of the authors. They must have no conflict of interest with respect to the research, the authors and/or the research funders. Their judgments must be objective.

Reviewers should identify the relevant published work that has not been cited by the authors. They must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the Editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the Editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The reviewers are not allowed to have copies of the manuscripts for personal use and they cannot share manuscripts with others. Unless the authors and editor permit, the reviews of referees cannot be published or disclosed. The anonymity of the referees is important. In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point.

OPEN ACCESS STATEMENT

Journal of Penal Law and Criminology (Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi) is an open access journal which means that all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Users are allowed to read, download, copy, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access.

PUBLICATION ETHICS AND PUBLICATION MALPRACTICE STATEMENT

Standards and Principles

Journal of Penal Law and Criminology (Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi) is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

MANUSCRIPT ORGANIZATION AND FORMAT

1. Manuscripts should be submitted online via <http://jplc.istanbul.edu.tr>
2. All the manuscripts submitted must be accompanied by a cover letter indicating that the manuscript is intended for publication, specifying the article category (i.e. research article etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist). In addition, a [Copyright Transfer Form](#) that has to be signed by all authors must be submitted.
3. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, postal address, phone and fax number of the author(s) (see The Submission Checklist).
4. Apart from peer-reviewed manuscripts, reviews of judgements, book reviews, legislation assessments and informative notes are included within the Journal. The acceptance or the rejection of the above mentioned works is made by the Editorial Board.
5. All correspondence will be sent to the first-named author unless otherwise specified.
6. It is accepted that the submitted manuscripts are in line with the journal's rules. In case that violation of scientific research and ethical rules and too many writing errors are detected the manuscript would be rejected by the Editorial Board.

INFORMATION FOR AUTHORS

---

7. The typeface of the submitted manuscripts should be Times New Roman and font size should be 12-point, except for chapter headings which should be 14-point and footnotes which should be 10-point. Line spacing should be 1.5 pt. The footnotes must be placed at the bottom of the page.
8. The name(s) of author(s) should be given just beneath the title of the study aligned to the right. Also the affiliation, title, e-mail and phone of the author(s) must be indicated on the bottom of the page as a footnote marked with an asterisk (*).
9. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; extended abstract, sections, footnotes and references.
10. Before the introduction part, there should be an abstract between 180 and 200 words in Turkish and English and an extended abstract only in English between 600-800 words, summarizing the scope, the purpose, the results of the study and the methodology used. Underneath the abstracts, three keywords that inform the reader about the content of the study should be specified in Turkish and in English.
11. Research article sections are ordered as follows: "Introduction", "Aim and Methodology", "Findings", "Discussion and Conclusion", "Endnotes", "References" and "Tables and Figures". For review and commentary articles, the article should start with the "Introduction" section where the purpose and the method is mentioned, go on with the other sections; and it should be finished with "Discussion and Conclusion" section followed by "Endnotes", "References" and "Tables and Figures".
12. A bibliography in alphabetical order according to the surname of the author/authors must be placed at the end of the manuscript. Besides, the sources used in the work should be placed within the footnotes or briefly in the text.
13. If the manuscript includes a table or graphic, raw data must be submitted as a separate Excel file together with the manuscript Word file. Tables, graphs and figures can be given with a number and a defining title if it is necessary to follow the idea of the article.
14. Authors are responsible for all statements made in their work submitted to the Journal for publication.
15. The author(s) can be asked to make some changes in their articles due to peer reviews.
16. The manuscripts submitted to the journal will not be returned whether they are published or not.
17. If the manuscript is accepted for publication, all the publication rights, including online publication as full text belong to the Istanbul University, Faculty of Law, Criminal Law and Criminology Research and Practice Center. It would be deemed that author/authors has/have transferred copyrights to the University. Besides, no royalty is paid to the author/authors. Two copies of the Journal are sent to the author/authors.

REFERENCES

Although references to review articles can be an efficient way to guide readers to a body of literature, review articles do not always reflect original work accurately. Readers should therefore be provided with direct references to original research sources whenever possible. On the other hand, extensive lists of references to original work on a topic can use excessive space on the printed page. Small numbers of references to key original papers often serve as well as more exhaustive lists, particularly since references can now be added to the electronic version of published papers, and since electronic literature searching allows readers to retrieve published literature efficiently. Papers accepted but not yet included in the issue are published online in the Early View section and they should be cited as “advance online publication”. Citing a “personal communication” should be avoided unless it provides essential information not available from a public source, in which case the name of the person and date of communication should be cited in parentheses in the text. For scientific articles, written permission and confirmation of accuracy from the source of a personal communication must be obtained.

Reference Style and Format

Journal of Penal Law and Criminology offers two options of referencing style. Authors could use either OSCOLA or APA 6. OSCOLA (Oxford Standard for the Citation of Legal Authorities) is published by the University of Oxford and detail and examples about the style can be found at <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/publications/oscola>

Detail about the American Psychological Association’s APA 6 can be found at <http://www.apastyle.org>

APA6 Reference Examples

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis. If more than one citation is made within the same parenthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Saymer & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciambrene, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text:

(Ailen et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Turkey: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Turkey: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Turkey: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Turkey: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26-38. Retrieved from <http://cjr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylılı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the politicals, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

INFORMATION FOR AUTHORS

---

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure. (1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

OSCOLA Reference Examples

Primary Sources

Do not use full stops in abbreviations. Separate citations with a semi-colon.

Cases

Give the party names, followed by the neutral citation, followed by the *Law Reports* citation (eg AC, Ch, QB). If there is no neutral citation, give the *Law Reports* citation followed by the court in brackets. If the case is not reported in the *Law Reports*, cite the All ER or the WLR, or failing that a specialist report.

Corr v IBC Vehicles Ltd [2008] UKHL 13, [2008] 1 AC 884.

R (Roberts) v Parole Board [2004] EWCA Civ 1031, [2005] QB 410.

Page v Smith [1996] AC 155 (HL).

When pinpointing, give paragraph numbers in square brackets at the end of the citation. If the judgment has no paragraph numbers, provide the page number pinpoint after the court.

Callery v Gray [2001] EWCA Civ 1117, [2001] 1 WLR 2112 [42], [45].

Bunt v Tilley [2006] EWHC 407 (QB), [2006] 3 All ER 336 [1]–[37].

R v Leeds County Court, ex p Morris [1990] QB 523 (QB) 530–31.

INFORMATION FOR AUTHORS

If citing a particular judge:

Arcscott v The Coal Authority [2004] EWCA Civ 892, [2005] Env LR 6 [27] (Laws LJ).

Statutes and statutory instruments

Act of Supremacy 1558.

Human Rights Act 1998, s 15(1)(b).

Penalties for Disorderly Behaviour (Amendment of Minimum Age) Order 2004, SI 2004/3166.

EU legislation and cases

Consolidated Version of the Treaty on European Union [2008] OJ C115/13.

Council Regulation (EC) 139/2004 on the control of concentrations between undertakings (EC Merger Regulation) [2004] OJ L24/1, art 5.

Case C-176/03 *Commission v Council* [2005] ECR I-7879, paras 47–48.

European Court of Human Rights

Omojudi v UK (2009) 51 EHRR 10.

Osman v UK ECHR 1998–VIII 3124.

Balogh v Hungary App no 47940/99 (ECHR, 20 July 2004).

Simpson v UK (1989) 64 DR 188.

Secondary Sources

Books

Give the author's name in the same form as in the publication, except in bibliographies, where you should give only the surname followed by the initial(s). Give relevant information about editions, translators and so forth before the publisher, and give page numbers at the end of the citation, after the brackets.

Thomas Hobbes, *Leviathan* (first published 1651, Penguin 1985) 268.

Gareth Jones, *Goff and Jones: The Law of Restitution* (1st supp, 7th edn, Sweet & Maxwell 2009).

K Zweigert and H Kötz, *An Introduction to Comparative Law* (Tony Weir tr, 3rd edn, OUP 1998).

Contributions to edited books

Francis Rose, 'The Evolution of the Species' in Andrew Burrows and Alan Rodger (eds), *Mapping the Law: Essays in Memory of Peter Birks* (OUP 2006).

Encyclopedias

Halsbury's Laws (5th edn, 2010) vol 57, para 53.

Journal articles

Paul Craig, 'Theory, "Pure Theory" and Values in Public Law' [2005] PL 440.

INFORMATION FOR AUTHORS

When pinpointing, put a comma between the first page of the article and the page pinpoint.

JAG Griffith, 'The Common Law and the Political Constitution' (2001) 117 LQR 42, 64.

Online journals

Graham Greenleaf, 'The Global Development of Free Access to Legal Information' (2010) 1(1) EJLT < <http://ejlt.org/article/view/17> > accessed 27 July 2010.

Command papers and Law Commission reports

Department for International Development, *Eliminating World Poverty: Building our Common Future* (White Paper, Cm 7656, 2009) ch 5.

Law Commission, *Reforming Bribery* (Law Com No 313, 2008) paras 3.12–3.17.

Websites and blogs

Sarah Cole, 'Virtual Friend Fires Employee' (*Naked Law*, 1 May 2009)
<www.nakedlaw.com/2009/05/index.html> accessed 19 November 2009.

Newspaper articles

Jane Croft, 'Supreme Court Warns on Quality' *Financial Times* (London, 1 July 2010) 3.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- Cover letter to the editor
  - The category of the manuscript
  - Confirming that "the paper is not under consideration for publication in another journal".
  - Including disclosure of any commercial or financial involvement.
  - Confirming that last control for fluent English was done.
  - Confirming that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
  - Confirming that the references cited in the text and listed in the references section are in line with ORCOLA or APA6.
- Copyright Transfer Form
- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
  - The category of the manuscript
  - The title of the manuscript both in the language of article and in English
  - All authors' names and affiliations (institution, faculty/department, city, country), e-mail addresses
  - Corresponding author's email address, full postal address, telephone and fax number
  - ORCIDs of all authors..

INFORMATION FOR AUTHORS

- Main manuscript document
  - The title of the manuscript both in the language of article and in English
  - Abstracts (180-200 words) both in the language of article and in English
  - Key words: 3 words both in the language of article and in English
  - Extended Abstract (600-800 words) in English for the articles which are not in English
  - Body text
  - Acknowledgement (if exists)
  - References
  - All tables, illustrations (figures) (including title, description, footnotes)

CONTACT INFO

Editor in Chief: Prof. Dr. Adem Sözüer

E-mail: asozuer@istanbul.edu.tr

Phone: + 90 212 440 01 05

Fax: +90 212 512 41 35

Website: <http://jplc.istanbul.edu.tr>

Email: jplc@istanbul.edu.tr

Adres: Istanbul University

Faculty of Law

Criminal Law and Criminology Research and Practice Center

34116, Beyazıt

Istanbul - Turkey

Telif Hakkı Devir Formu / COPYRIGHT TRANSFER FORM

Istanbul Üniversitesi
Istanbul University

Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi
Journal of Penal Law and Criminology

Telif Hakkı Devir Formu
Copyright Transfer Form

Sorumlu yazar Responsible/Corresponding author	
Makalenin başlığı Title of manuscript	
Kabul Tarihi Acceptance date	
Yazarların listesi List of authors	

Sıra No	Adı-Soyadı Name - Surname	E-Posta E-mail	İmza Signature	Tarih Date
1				
2				
3				
4				
5				

Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, Kısa bildiri, v.b.) Manuscript Type (Research Article, Review, Short communication, etc.)	
--	--

Sorumlu yazarın, Responsible/Corresponding author's,	
--	--

Çalıştığı kurum	(University/company/institution)
Posta adresi	(Address)
e-posta	(e-mail)
Telefon no; GSM	(Phone / mobile phone)

Yazarlar kabul ederler:
Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını, Tüm yazarların bu çalışmaya aslı olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını, Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini, onayladıklarını ve başvurduklarını Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını, Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dökümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler. Sunulan makale üzerindeki mali haklarını, özellikle işleme, çoğaltma, temsil, basım, yayım, dağıtım ve İnternet yoluyla iletim de dahil olmak üzere her türlü umuma iletim haklarını İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'ni yetkili makamlarınca sınırsız olarak kullanılmak üzere İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'ne devretmeyi kabul ve taahhüt ederler. Buna rağmen yazarların veya varsa yazarların işvereninin patent hakları, yazar(lar)ın gelecekte kitaplarında veya diğer çalışmalarında makalenin tümünü ücret demeksiniz kullanma hakkı makaleyi satmamak koşuluyla kendi amaçları için çoğaltma hakkı gibi fikri mülkiyet hakları saklıdır. Bununla beraber yazar(lar) makaleyi çoğaltma, postayla veya elektronik yolla dağıtma hakkına sahiptir. Makalenin herhangi bir bölümünün başka bir yayında kullanılmasına İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin yayımcı kuruluş olarak belirlenmesi ve Dergiye atıfta bulunulması şartıyla izin verilir. Atıf yapılırken Dergi Adı, Makale Adı, Yazar(lar)ın Adı, Soyadı, Cilt No, Sayı No ve Yıl verilmelidir. Yayımlanan veya Yayına kabul edilmeyen makalelerle ilgili dökümanlar (fotoğraf, orijinal şekil vb.) karar tarihinden başlamak üzere bir yıl süreyle İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nce saklanır ve bu sürenin sonunda imha edilir. Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslarca istenecek hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğumuz olmadığını, tüm sorumluluğun yazar(lar)ın olduğunu taahhüt ederim/ederiz. Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir mizeme ve yöntem kullanmadığımı taahhüt ederim/ederiz. Bu telif hakkı formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Formun ayrı kopyaları (tamamlanmış olarak) farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kantlanabilir onaylı olması gerekir.

The authors agree that
The manuscript submitted is his/her/their own original work and has not been plagiarized from any prior work, all authors participated in the work in a substantive way and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere, the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. Notwithstanding the above, the Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights other than copyright, such as patent rights; to use, free of charge, all parts of this article for the author's future works in books, lectures, classroom teaching or oral presentations, the right to reproduce the article for their own purposes provided the copies are not offered for sale. However, reproduction, posting, transmission or other distribution or use of the article or any material contained therein, in any medium as permitted hereunder, requires a citation to the Journal and appropriate credit to İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ as publisher, suitable in form and content as follows: Title of article, author(s), Journal title and volume/issue, Copyright's year. All materials related to manuscripts, accepted or rejected, including photographs, original figures etc., will be kept by İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ for one year following the editor's decision. These materials will then be destroyed. I/We indemnify İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements and does not contain material or instructions that might cause harm or injury. This copyright form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.

Sorumlu yazarın; Responsible/Corresponding author's;	İmza/Signature	Tarih/Date
		...../...../.....

